

**Budapesti Agglomeráció
Területfejlesztési Konceptiója és
Stratégiai Programja**

**Végső változat
2007. július**

Jelen szakértői anyag a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács
megbízásából készült

Szakértői Csoport tagjai:

Gauder Péter – vezető tervező (Ecorys Magyarország Kft.), **Tosics Iván** (Városkutatás Kft.), **Gerőházi Éva** (Városkutatás Kft.), **Molnár László** (Főmterv Zrt), **Schuchmann Péter** (Pestterv Kft.), **Ongjerth Richárd** (Studio Metropolitana Kht.), **Bedőcs Bernadett** (Ecorys Magyarország Kft.), **Lelkes Nóra** (Ecorys Magyarország Kft.), **Ditróy Gergely** (Ecorys Magyarország Kft.)

Vezetői Összefoglaló

A Budapesti Agglomeráció

A Budapesti Agglomeráció, vagyis Budapest és jogszabályban lehatárolt térsége 81 települést, és - tekintettel Budapest kétszintű önkormányzati rendjére - 104 települési, illetve a sok szempontból szintén illetékes Pest megyével együtt 105 helyi önkormányzat illetékességi területét foglalja magában.

A Budapesti Agglomeráció, 2007-ben is érvényben lévő lehatárolására egy évtizede, 1997-ben került sor az 1990. évi népszámlálás adataira, valamint az 1991 és 1994 közötti statisztikai és tervezési célú adatfelvételekre támaszkodva. Az 1997-es lehatárolás óta jelentős gazdasági és társadalmi változások zajlottak le a térségben, melyek hatására nagymértékben megnövekedett, kiterjedt a funkcionálisan, de ugyanakkor spontán módon együttműködő és fejlődő metropolisz-térség, amely így jelentős mértékben átlépett az egy évtizeddel ezelőtt lehatárolt agglomeráció határain. Az időszerű lehatárolás felülvizsgálatáig és módosításáig az együttműködési formákat, a szakmai megoldásokat érdemes az agglomeráció mai, hivatalos határánál lényegesen nagyobb várostérségben is keresni.

Helyzetértékelés – összegző megállapítások

A geopolitikai helyzet továbbra is egyedülállóan kedvező a Budapesti Agglomeráció fejlesztése számára. Budapest és a vele együtt-élő, lélegző környezete, Magyarország, sőt a Kárpát-medencei nagytérség sok szempontból speciális funkciókat betöltő területe, kitüntetett pontja, központja. Elsődleges erőközpontként speciális igényeknek, elvárásoknak kell megfelelnie, amint speciális fejlesztési lehetőségekkel is rendelkezik.

A Budapesti Agglomeráció jövője, fejlődésének dinamizmusa alapvetően meghatározza az ország egészének helyzetét, fejlődési pályáját.

A térség a gazdasági aktivitások kitüntetett terepe, mégis az agglomeráció fejlődése nem abszolút, hanem relatív mértékben elmaradt a lehetőségeitől, a térség potenciáljai részben kihasználatlanok maradtak, a térség képességei alatt teljesít, elsősorban a hasonló közép-európai várostérségekkel szemben.

A megnövekedett humán mobilitás, a migráció, a be- és kiköltözés, illetve a lakással és szolgáltatásokkal szembeni igények változása az egyik legnagyobb kihívás, amivel Budapestnek, illetve az agglomerációnak, vagyis a Metropolis-térnek szembe kell néznie.

A budapesti funkcionális várostérségben a kölcsönkapcsolatok – elsősorban a mobilitás növekedésével – egyre intenzívebbé válnak, melynek gyors és hatékony működését, a „terhelések” egyensúlyát a funkciók optimális térbeli elosztása és a hozzáférés, azaz a közlekedési kapcsolatok minősége biztosítja. Ma mindkét vonatkozásban jelentős lemaradások tapasztalhatók. Többnyire hiányosak vagy nem megfelelő színvonalúak a szolgáltatások a térségközpontokban, a Belváros – részben ebből adódóan – túlterhelt, a közlekedési kapcsolatok és szolgáltatások mai állapotukban nem képesek kiszolgálni a térséget – sem a gazdaság, sem a társadalom szempontjából.

A Budapesti Agglomeráció település-, és városrendszere kialakult, de számos ponton funkcióhiányos és strukturálatlan. Ebben a tekintetben az 1999-es állapotokhoz képest a spontán folyamatok érvényesülése volt inkább tapasztalható a koordinált fejlesztéssel szemben. A térszerkezet alapelemei a központi helyek rendszere, ezek térbeli eloszlása és kapcsolatrendszere. Ez a rendszer egyrészt a nagytérségi fejlődést, másrészt a Budapesti Agglomeráción belüli elérhetőséget biztosítja, továbbá alapvetően meghatározza az életminőséget.

Az urbanizált térszerkezet és az ökológiai térszerkezet fejlesztésének összehangolására nem került sor, az ökológiai szempontok rendszerint háttérbe szorulnak a rövidtávú gazdasági érdekeltség szempontjaival szemben. A térszerkezet jelenleg a szerkezeti kapcsolatok hiányával terhelt. A területhasználat extenzív, a térség egyes részei sok esetben rosszul hasznosítottak, strukturálatlanok.

A Budapesti Agglomeráció térszerkezete tehát a folyamatok térségi szintű koordinálatlansága, illetve a szerkezetfejlesztő elemek megvalósításának elhúzódása, (vagy elmaradása) következtében jelenleg konfliktusokkal terhelt.

A Budapesti Agglomeráció tekintetében a nemzeti fejlesztéspolitika elvi támogatása ellenére az anyagi támogatás nem változott lényegesen 1999 óta.

Továbbra is hiányzik az a felismerés, hogy a metropolisz-térség kiteljesedése, dinamikus fejlődése az egész ország számára kamatozó lehetőségeket jelent.

Intézményi vonatkozásban elmondható, hogy a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács (BAFT) fejlesztésre fordítható pénzeszközökkel korlátozottan rendelkezik, forráselosztásra vonatkozó „befolyásolási hatalma” hiányzik.

Mono-policentrikus forgatókönyv – a koncepcióalkotás alapja

A választott fejlesztési forgatókönyv egyrészt a főváros vonzerejének, nemzetközi versenyképességét meghatározó elemeinek további fejlesztésére, másrészt a kaleidoszkópszerűen sokszínű tér térrészeiben élő emberekre, munkaerőre, illetve gazdaságra, vállalkozásokra, azoknak az információs és tudástársadalom igényeinek megfelelő helyzetbe hozására épül.

Az egész várostérség vonatkozásában cél – s különösen igaz ez a főváros határain túli területekre – a munkaerőnek a „helyben tartására” olyan központok (társközpontok) kialakítása, amelyek egy-egy mikro-körzet számára biztosítanak munkaalkalmakat.

Ebben a forgatókönyv-modellben az életminőség-fejlesztés és gazdaságfejlesztés kart karba öltve jár és jellemzően a mikrostruktúrák fejlesztésére alapozza a befektetési helyszínné válást, elsősorban a lokális gazdaság szereplőinek helyzetbe hozásával. A hangsúly tehát a belső kapcsolatrendszer és urbánus szolgáltatások fejlesztésén, a települések közötti munkamegosztás meghatározásán és a nagytérségben a policentrikus, helyi vállalkozói zónák közötti relatív szerepek meghatározásán van.

Ezáltal a térben szétterjedő gazdasági munkamegosztás hatékonyabb térfelhasználással hatékonyabb innováció terjedést és termelést eredményez.

Ez a várostérség-fejlesztés alternatív koncepcióját vetíti elénk, melyben egyidejűleg folyik:

- A metropolisz-tér egészének policentrikussá fejlesztése, a térbeli kohézió, a kooperáció, koordináció és komplementaritás fejlesztése, valamint
- a centrum funkcionális és minőségi megújítása, a tér egyfajta hierarchikus újjászervezése.

Ehhez a térség jelenlegi irányításának intézményeit, döntési struktúráját is meg kell újítani és hatékony kooperációt biztosító rendszert kell bevezetni. Ez a modell feltételezi minden résztvevőnek, a térség településeinek, a gazdaság szereplőinek az aktív részvételét, nem teszi lehetővé a felülről történő, patriarchális megoldásokkal történő struktúraépítést.

Célok rendszere

Átfogó cél:

A várostérség versenyképességének javítása, a versenyképességét hosszú távon biztosító faktorok fejlesztése, úgy hogy azok az ország egészének fejlődését szolgálják.

Stratégiai célok

- **életminőség javítása:** magának a várostérségnek a koordinált, harmonikus és vonzó kiépítése;
- a „**kapu**” **szerep** kiépítése: a tőke, információ, áru és munkaerő cserefolyamatainak irányításában meghatározó intézmények, kapcsolatok, infrastruktúrák fejlesztése;
- a „**híd**” **szerep** kiépítése: a térségből a nagyrégió felé vezető kapcsolatok (és ezeknek az országon belüli városok / régiók felé vezető részletei) kiépítése, rendbe hozása, fejlesztése.

Szisztematikusan törekedni kell Budapest és az agglomerációs gyűrű együttműködő metropoliszként való fejlesztésére, melynek motorja a térségen belüli kereslet mellett a „kapu” és a „híd” szerep lehetőségeinek minél magasabb színvonalon való megfelelés.

A Budapesti Agglomeráció stratégiai céljai csak hosszútávon valósíthatók meg reálisan, az ehhez vezető lépéseket középtávon a prioritások és az ezeket tovább bontó stratégiai programok biztosítják. A stratégiai programok meghatározásánál az életminőség javítása és a „kapu” funkció kiépítése kapott hangsúlyt – mely mintegy előfeltételét jelenti a „híd” funkció eredményes kialakításának.

A fejlesztés térszerkezettel összefüggő tényezői

A nagyvárosi térség térszerkezetének fejlesztése három pilléren nyugszik, amelyek egymással összekapcsolódnak. Ezek:

1. A **kiegyensúlyozott térszerkezet**, az urbanus és az ökológiai térszerkezet összehangolása. A kiegyensúlyozott területszerkezet tervezése és megvalósítása ez esetben az alábbiakat jelenti:
 - a. Mennyiségében és minőségében is megfelelő területkínálat biztosítása a gazdaság, továbbá a valós társadalmi igényeknek megfelelő lakóterületek, közösségi szolgáltatások, a rekreáció számára.
 - b. A fejlesztések területi koncentrációja az urbanizált területekre, Budapesten belül az újrafelújításra szoruló "barna mezőkre" és a központrendszer elemeire, a fővároson kívül főként a várostérség társközpontjaira, illetve a kisebb településekben a beépített területekhez szervesen kapcsolódó, mértéktartó nagyságú, lakásfejlesztés esetén kötőtpályás közösségi közlekedéssel megközelíthető területrészekre, a fejlesztési csomópontokra és tengelyekre, a természeti területek beépítetlenül hagyásával.
 - c. A szabad területek megfelelő hasznosításának megtalálása és azok ilyen irányú fejlesztése, lehetőség szerint a Zöldövezet filozófiája szerint, de mindenképp egyenletesen biztosítva az urbanizált térségekhez kötődően a zöldterületeket, szabadidős tereket is.
2. A **decentralizált koncentráció** egy új típusú munkamegosztás a térség központjai és társközpontjai között, és azok kapcsolati rendszereinek megteremtése.
3. **„Karakter és minőség”** azaz az elemek tartalmi differenciálásának és az azonos minőség biztosításának kettős elve, amelyben
 - a. A minőség annyit jelent, hogy biztosítani kell a metropolisz-térség minden részében a közel azonos életminőséget, ennek feltételeit meg kell teremteni.
 - b. A homogén minőségre törekvés mellett azonban megjelenik a sokszínűség, a különbözőség is, amely éppen a térséget alkotó **mikro-körzetek** sajátos, speciális és eltérő adottságainak kihangsúlyozására építve alakítja sokszínűvé, változatosá a metropolisz-térséget.

Ezekkel a különbözőségekkel érhető el egy összetett, minden igényt kielégítő kínálat, és egyben azonosítható helyszínjelleg.

Stratégiai megfontolások - a megvalósítás szervezeti feltételrendszere

A megvalósítás (KIK és HOGYAN) kulcsa a várostérség-irányítás és menedzselés, mely egy hatékony működést biztosító intézmény-, és eszközrendszer kialakítását és működtetését igényli.

A BAFT-nak egyik legfontosabb feladata a Budapesti funkcionális várostérség fejlesztésének szereplői közötti összetartás létrehozása, a "harmonizálás" és a célok iránti elkötelezettség megteremtése. A "harmonizációs eljárás" jelentős politikai, gazdasági és intézményi összetevőket tartalmaz. Az eredményes irányító munkához a Tanács – meg kell, hogy hagyja a fejlesztés mindenféle szintű szereplőjének az autoritását, „hatásköri hatalmát” és – elsősorban „befolyásolási hatalmát” kell gyakorolja, ezzel teremtve meg a fejlesztés szereplői közötti összetartást.

Éppen ezért, a közös célok meghatározása érdekében a BAFT által nyújtható legfontosabb szolgáltatás, **hogy a társadalmi részvételt biztosító koordinációs és kooperációs módszerével hozzájáruljon a társadalmi tőke szintjének növeléséhez**, különösen az egyes társadalmi csoportok közötti áthidaló kapcsolatok kialakításához, továbbá az egyedi stratégiák szinergiájának megteremtéséhez, a sok szereplő tevékenységének megfelelő összehangolásához.

Az új felfogásban a fejlesztési akciók részletes megtervezése helyett a térségirányítás stratégiai vezérlést jelent. Az eszköz-, és intézményrendszer fejlesztésére vonatkozó legfontosabb ajánlások a következők:

- Tervezési koordináció
- Menedzsment funkciók erősítése
- Szervezett és rendszeres kommunikáció feltételeinek kialakítása és működtetése (terv- és jövőkonferenciák)
- Térségdiplomácia, hálózatépítés

Stratégia programok

A BAFT Stratégiai Programstruktúrájának kialakítása az 1999-es stratégiai programkészítéshez hasonlóan a koncepcióban lefektetett stratégiai célkitűzésekből indult ki. Azonban a projektalapú, szétaprózott statikus helyzetet és a kialakult térségirányítási problémákat figyelembe véve a stratégiai programok rendszere megváltozott, illetve a korlátozottan rendelkezésre álló menedzselési eszközök miatt a rendszer egyúttal egyszerűsödött, a programok száma csökkent.

A cél tehát az volt, hogy a koncepcióban lefektetett stratégiai célok olyan programokban kerüljenek további kibontásra, amelyek egyrészt egy hatékony, „korszellemnek megfelelő” Budapesti Agglomerációnak – térségi település-ötözödésnek – a megteremtéséhez járulnak hozzá, másrészt ezek a programok reálisan megvalósíthatóak, menedzselhetőek is legyenek.

A Koncepció által megjelölt fő fejlesztési célok közül a Budapesti Agglomeráció Stratégiai Programja elsősorban az életminőség javítással (metropolisz-térség-építéssel) és a középtávon jelentkező „kapu” szerep kialakításával foglalkozik. A „híd” (transzfer) szerep kialakítása, a várostérség átalakulásának, modernizációjának foratókönyve hosszabb távon érvényesíthető.

A három stratégiai cél eléréséhez középtávon kellett meghatározni azokat a beavatkozási területeket (prioritásokat), amelyek alapján a stratégiai programok rendszere (s ezt követően az operatív programozás, illetve cselekvési program) kibontható. Figyelembe véve a Kiemelt Programok tartalmát – mely egy korábbi döntés szerint a Budapesti Agglomeráció szempontjából kiemelten fontos ágazati típusú tématerületeket határozza meg – a következő fő beavatkozási területek kerültek kijelölésre:

1. sz. prioritás: A térszerkezet kiegyensúlyozása, élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtése

A metropolisz-térség építése és a „híd”-szerep egyaránt megkívánja a térség sajátosságainak, karakterének megfelelő térszerkezet kialakítását. Az ökológiai szerkezet megóvása és továbbfejlesztése mellett cél a társközpontok helyzetbe hozása és a hálózati kapcsolatok fejlesztése, az áramlások megfelelő biztosítása.

Cél a térség jelenlegi lakói, illetve a potenciális jövőbeli lakók és funkciók számára a jobb életminőség feltételeinek megteremtése, a differenciált igények és a társadalmi szolidaritás követelményeinek figyelembe vételével.

- 1. Program: Urbanizált centrumok, társközpontok rendszerének kialakítása és fejlesztése*
- 2. Program: Fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése*
- 3. Program: Közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése*
- 4. Program: A környezeti állapot, környezetminőség védelme és fejlesztése*

2. sz. prioritás: Társadalmi Innováció, térségi kohézió erősítése, a társadalmi tőke növelése

A célpiramis csúcsán lévő stratégiai célok eléréséhez elengedhetetlen a humán erőforrás minőségének fejlesztése, az átalakulási, alkalmazkodási képesség növelése, az innovációs és kezdeményezőképeség fejlesztése. A térség várható gyors átalakulásának negatív következményeit a társadalmi nyitottság erősítésével lehet mérsékelni.

- 5. Program: Keresletre reagáló és felkészülő foglalkoztatási és képzési rendszer feltételeinek megteremtése*
- 6. Program: Szociális és egészségügyi ellátórendszerek területi összehangolása, hozzáférhetőség biztosítása*

3. sz. prioritás: Gazdaságfejlesztés, piac- és hálózatépítés

A „kapu” szerep egyik legfontosabb fejlesztési célkitűzése a gazdaságfejlesztés, a piac-, és hálózatépítés. A célok megvalósítása során a jelenlegi kedvező adottságokra építve kell megteremteni a gazdaság keresleti oldalának e térségbe csábításához szükséges vonzerőt, amelynek eszköze a differenciált piacépítés, a térség egészének pozicionálása, helyzetbe hozása, valamint a gazdasági funkciók differenciált fejlesztése.

- 7. Program: Turizmusfejlesztés*
- 8. Program: A gazdasági szektor innovációjának támogatása*
- 9. Program: Térségmarketing, információszolgáltatás*

TARTALOM

I. Bevezetés	13
1.1. A koncepció és stratégiai program aktualizálásának célja	13
1.2. Módszertani megközelítés	16
II. Tervezési terület – a Budapesti Agglomeráció területlehatárolásával összefüggő kérdések	19
III. Keretfeltételek (helyzetértékelés) – változások értékelése	22
3.1. Budapesti Agglomeráció az európai térben – nemzetközi szerep	22
3.2. Országos és térségi szerepkörök	24
3.3. Demográfiai jellemzők és az életkörülményeket meghatározó tényezők	25
3.4. Környezet adottságai, a környezet és a természet minősége - területhasználat	29
3.5. Gazdasági keretfeltételek, folyamatok	31
3.6. Közlekedés, kapcsolatok	34
3.7. Térszerkezet	37
3.8. Intézményrendszer és eszközök, illetve a fejlesztést meghatározó jogi keretek	42
IV. Diagnózis – Összegzés	53
4.1. Külső feltételrendszerben bekövetkezett változások, trendek	53
4.2. Belső adottságokban bekövetkezett változások, folyamatok és azok okai	54
4.3. Fő konfliktuspontok	58
4.3. Fő konfliktuspontok	59
4.4. A Budapesti Agglomeráció SWOT elemzése	60
V. A Koncepció javaslatai	61
5.1. Elvárások a koncepcióval szemben	61
5.2. Alapelvek	62
5.3. Stratégiai jövőkép változatok	64
5.4. Az együttműködés forgatókönyvei és a BAFT szerepvállalása	71
5.5. Célok rendszere	74
5.6. A fejlesztés térszerkezettel összefüggő tényezői	80
5.7. A megvalósítás feltételrendszere	96
5.8. A koncepció megvalósításának társadalmi, gazdasági és környezeti hatásai és azok regisztrálása	102
VI. Stratégiai megfontolások	105
6.1. Térségirányítás és menedzsment intézményrendszerének működtetése, fejlesztése	108
6.2. Szervezett és rendszeres kommunikáció feltételeinek kialakítása	111
VII. A stratégia programok kialakításának „megközelítése”	114
VIII. A fő fejlesztési célkitűzések és a programok prioritásának kérdése	116
IX. Stratégiai Programok rendszerének összefoglalása	118
X. Stratégiai Programok	120
1. sz. prioritás: <i>A térszerkezet kiegyensúlyozása, élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtése</i>	120
1. Program: Urbanizált centrumok, társközpontok rendszerének kialakítása és fejlesztése	122
2. Program: Fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése	125
3. Program: Közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése	129
1. alprogram: Hálózat- és kapcsolódó létesítményfejlesztési ajánlások kidolgozása és kommunikációja	130
2. alprogram: közlekedési integrációt elősegítő intézményi- és döntési háttér létrehozása	133
3. alprogram: Parkolási ajánlások kidolgozása	134
4. Program: A környezeti állapot, környezetminőség védelme és fejlesztése	137
2. sz. prioritás: <i>Társadalmi Innováció, térségi kohézió erősítése, a társadalmi tőke növelése</i>	141

5. Program: Keresletre reagáló és felkészülő foglalkoztatási és képzési / oktatási rendszer feltételeinek megteremtése	142
6. Program: Szociális és egészségügyi ellátórendszerek területi összehangolása, hozzáférhetőség biztosítása.....	144
3. sz. prioritás: Gazdaságfejlesztés, piac- és hálózatépítés.....	147
7. Program: Turizmusfejlesztés.....	148
8. Program: A gazdasági szektor innovációjának támogatása	150
9. Program: Térségmarketing, információszolgáltatás.....	152
XI. Stratégiai program monitoring.....	156
XII. A programok eredményességének indikátorai.....	159
XIII. Felhasznált Források	162
XIV. Melléklet.....	164

I. Bevezetés

1.1. A koncepció és stratégiai program aktualizálásának célja

A Budapesti Agglomeráció, azaz Budapest és a vele együtt-élő, lélegző környezete, Magyarország, sőt a Kárpát-medencei nagytérség sok szempontból speciális funkciókat betöltő területe, kitüntetett pontja, központja. Elsődleges erőközpontként speciális igényeknek, elvárásoknak kell megfelelnie, amint speciális fejlesztési lehetőségekkel is rendelkezik.

A Koncepciónak, és ennek megfelelően a Stratégiának a végső célja elősegíteni és irányítani a térség mainál tudatosabb, a lehetőségeket és az adottságokat jobban kihasználó, dinamikus fejlődését. Ehhez egy aktív, a mainál sokkal egységesebb térségi politikára van szükség, amelyben a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács (továbbiakban BAFT) a térség fejlődésében fontos szerepet játszó szereplők által elismert, stratégiai fontosságú szereplővé válhat, amely fokozatosan egyre több fejlesztési eszközzel, illetve szabályozási jogosultsággal rendelkezik.

A koncepció és stratégiai program aktualizálásának legfontosabb célkitűzései összegezve a következők:

- a BAFT státuszát és pozícióját erősítő, a különböző szintű tárgyalások során (elsősorban a Fővárossal, illetve a Közép-magyarországi Régióval) a kommunikációt segítő - végső soron a fejlesztési politikát és a költségvetést „befolyásoló” -, világos és transzparens, a szerepeket és a BAFT szándékait (kívánt kompetenciaterületeit, tervezett fejlesztési akcióit) bemutató dokumentum elkészítése;
- azoknak a területeknek a meghatározása, melyekben – a térre jellemző széleskörű és összetett együttműködési rendszerben – a BAFT egyrészt stratégiai, másrészt operatív szerepeket kíván felvállalni;
- mintegy a tervezési folyamat addicionális „hozádekként” kialakítani azokat az együttműködési platformokat, struktúrákat, melyek hosszú távon biztosítják a BAFT működésének gazdasági és civil „hátterét”, a projektek, programok generálásától a megvalósításig számos szerepet felvállalva;
- a jelen tervezéssel párhuzamosan végzett, a Közép-magyarországi Regionális Operatív Program kialakításához inputként szolgáló Kiemelt

Programok tartalmának figyelembe vételével olyan stratégiai programrendszer kialakítása, amely a **hosszú távú fejlesztési szempontokat** és a **programok reális megvalósíthatóságát** helyezi előtérbe;

- a koncepció és a stratégia elő kívánja segíteni a Budapesti Agglomeráció egybeötvöződését, versenyképes európai erőközponttá fejlesztését. A koncepció - az európai városfejlődés korszellemnek megfelelő modelljeit figyelembe véve - várostérség fejlesztési mintát követ.

A Budapesti Agglomeráció fejlesztésével kapcsolatban négy célt határozhatunk meg:

GAZDASÁGI	Erősíteni a funkcionális várostérség spontán átalakult gazdasági bázisát, erősíteni az erőközpont regionális (városgyűrű) és nagyregionális szervező szerepét; megalapozni az átmenetet az információ-, és innováció-gazdaságba.
KELLEM, VONZERŐ	Budapest és környéke potenciáljának, meglévő természeti és városszerkezeti adottságainak és építészeti lehetőségeinek fejlesztése, annak érdekében, hogy kialakítsunk egy vonzó és fenntartható, jó urbanus szolgáltatásokkal bíró városi környezetet, amelyik egyrészt vonzást gyakorol a városmegújításban kulcsszerepet játszó kreatív társadalmi csoportokra, másrészt vonzó minden korosztály, gazdasági és társadalmi csoport számára.
TÁRSADALMI, TÁRSASÁGI	Megteremtteni a társadalom dinamikus fejlődésének feltételeit, biztosítani az információs társadalomba megindult átmenet és ezzel összhangban a pozitív urbanizációs hatás tartósságát, ezzel egyben a funkcionális várostérség társadalmi és kulturális életének színesedését, a soknemzetiségű térség körzeteinek sokszínűségét, turisztikai attraktivitásának bővülését.
KAPCSOLATI, ILLESZTÉSI	Biztosítani a megfelelő szintű kapcsolatot és elérhetőséget a város központi területei és az új társközpontok között, valamint a társközpontok elérhetőségét minden érdeklődő számára megfelelő komfort, sebesség és kényelem mellett.

A budapesti agglomerációs tér 1999-ben elkészített fejlesztési koncepciójának célkitűzéseit, mind az aktualizálást végző Szakértői Csoport, mind a BAFT Stratégiai Bizottsága ma is aktuálisnak és relevánsnak ítéli meg. A koncepció megállapításainak helyességét igazolja továbbá, hogy a különböző fejlesztési tervekben a javaslatok visszaköszönnek¹.

¹ (Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció, Országos Területfejlesztési Koncepció, Budapesti Városfejlesztési Koncepció)

A legtöbb eltérés az 1999-es koncepcióban leírtak és a reálfolyamatok között térszerkezeti, területi vonatkozású, ugyanakkor az agglomerációs térfolyamatok kezelése is csak nagyobb kontextusban értelmezhető és oldható meg.

A térség a gazdasági aktivitások kitüntetett terepe, mégis az agglomeráció fejlődése nem abszolút, hanem relatív mértékben elmaradt a lehetőségeitől, a térség potenciáljai részben kihasználatlanok maradtak, a térség képességei alatt teljesít (elsősorban a hasonló közép-európai várostérségekkel szemben). Az 1999-ben elkészített koncepció óta eltelt 7 év során szinte semmi sem jött létre abból, amit a terv a jövőre vonatkozóan célként meghatározott. Amellett, hogy a koncepció kormány általi elfogadása nem valósult meg, leginkább a tervben foglalt jövőkép iránti elkötelezettség hiánya eredményezi, hogy a térség fejlesztésére hivatott aktivitások széttartóak. A koncepció ismertségének és végrehajtásának hiánya azonban egyértelműen összekapcsolható a BAFT megszűnésével. A szervezeti változások hatással voltak arra, hogy a térség koordinációja, illetve a kooperáció és partnerség kiforratlan, kevésbé hatékony, így a tevékenységek sem koherensek. Vagyis a megvalósítás és előkészítésének hiányosságai, az irányítás – térségfejlesztés – kormányzás megfelelő hatékony eszközrendszerének hiánya, a mégoly jó terv megvalósulását is elbizonytalanítja, a szétaprózott akciók hatását lerontja.

Az 1999-es tervezési anyagokat áttekintve a Szakértői Csoport a következő szempontok kiemelését tartotta indokoltnak:

- A koncepcióban nagyobb hangsúlyt kell helyezni a térszerkezeti problémák kezelésére.
- A koncepció és a részletes programstruktúrát tartalmazó stratégiai program „között” hiányzott a STRATÉGIA kidolgozása, azaz annak meghatározása, hogy a koncepció célkitűzései milyen irányelvek mentén valósítandók meg.
- A programstruktúrában határozottabb prioritizálásra van szükség. Meg kell határozni, hogy mik tartoznak a BAFT kompetenciái közé stratégiai és operatív szinten, és mely fejlesztési területek tartoznak az önkormányzati, kistérségi, stb. szintekre. Világossá kell tenni, hogy melyek azok a területek, ahol az együttműködés valódi „hozzáadott értéket” teremt, illetve növeli a hatékonyságot, szemben a helyi szintek elkülönült akcióival – s ezen területeken a BAFT milyen szerepet kaphat.

1.2. Módszertani megközelítés

A fejlesztési koncepció aktualizálása során a Szakértői Csoport az 1999-ben elkészített koncepciót alapul véve elemezte a változásokat. A koncepcionális tervezés során a vizsgált térséggel összefüggő folyamatok – a belső és az ezt befolyásoló külső környezet – jó megértése, a helyes diagnózis felállítása, és ezek alapján a beavatkozási prioritások meghatározása volt a cél.

Annak ellenére, hogy az 1999-ben elkészített dokumentumok (területfejlesztési koncepció és stratégiai program) soha nem kerültek hivatalosan elfogadásra², semelyik irányító szerv nem legitimálta, döntést ennek alapján nem hozott, mégis számtalan ezt követő dokumentum gondolati alapját képezte. A Budapesti Agglomerációval kapcsolatos gondolati struktúrákat a komoly szakmai legitimációval bíró tanulmány olyannyira meghatározta, hogy bár nem volt az anyagnak „gazdája” a döntési struktúrákban, az anyag koherens gondolati rendszere kellő átütő erővel bírt ahhoz, hogy mind kormányzati munkaanyagokban (OTK), mind a Budapesti Városfejlesztési Konceptióban elemei megjelenjenek. Lévén, hogy a korábbi megyei koncepció és program struktúrája megjelent a koncepcióban, a megyei struktúratervben a javaslatok zöme szintén visszaköszön.

A mostani koncepció nem csupán annyiban több mint a korábbi, hogy az abban szereplő prognosztikákat kicserélhettük az elmúlt 7 év valós történéseivel, finomíthattuk immár jól kirajzolódó trendekkel – ami inkább csak pontosítás, finomítás, javítás és igazítás kellett hogy legyen –, hanem főleg abban, hogy az elmúlt időszak szakmai tapasztalatait figyelembe véve két területen kiegészíthettük a korábbi tanulmányt:

Térszerkezeti koncepció („mit”, „miért” és „hol”)

A szakmai koncepciók hazánkban érdekes módon nem tartalmaznak térbeli struktúrákra vonatkozó koncepcionális javaslatokat. A Szakértői Csoport jelen munkában a „mit” meghatározásában ezen túl kívánt lépni, és felvázolt egy kiinduló térszerkezeti koncepcióvázlatot, amely alapja lehet a további munkának. Ebben a

² Törvény szerint kormányhatározattal nem legitimált dokumentumok, a koncepciót a BAFT határozattal elfogadta és ajánlotta a jogutód Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanácsnak, a „Stratégiai Program” viszont csak egyeztetési dokumentáció maradt.

vázlatban a megfogalmazott elveknek megfelelő térbeli elrendezést, funkcionális allokációt jelenítettük meg.

Ezekon a kartogramokon természetesen nem térképi, hanem elvi mélységben vázoltuk fel a kívánatos térszerkezetet, elsősorban annak elveit kívánva rögzíteni. A BAFT első feladatai között javasoljuk, hogy a nyugati mintáknak megfelelően egy térségi struktúraterv kidolgozását kezdeményezze és koordinálja. Ez a „mit” és „hol” típusú információk tárháza, tartalmazza mindazon elhatározásokat, amelyeket az elfogadott koncepció és stratégia rögzít, illetve amelyben a szereplők megegyezésre, konszenzusra jutnak. A struktúraterv – mint tervi műfaj – egyelőre nem épült be a hazai tervezési rendszerbe (nem rendelkezik az elkészítésére vonatkozó jogi háttérrel) és a gyakorlatban is kevés példát találunk alkalmazására. Mind tematikusan, mind területi vonatkozásban szűkíteni lehet a struktúraterv vizsgálati körét, a várostérségi szint mellett a későbbiekben javasolt elkészítésük a kisebb térszerkezeti egységek (*mikrokörzetek*, azaz az egymással szerves kapcsolatban lévő, együttműködő, általában egy központi település „köré” szerveződő, sajátos karakterrel bíró települések együttese) szintjén is elkészítésük. Ez a dokumentum egyben a térség marketing-kommunikációs dokumentuma is, amely a térségfejlesztés kiinduló stratégiáját tartalmazza, és a belső és külső kommunikációs akcióknak biztosít megfelelő alapot.

A struktúraterv ahhoz is eszköz, hogy a további egyeztetések, tárgyalások mélyebb tervezések kiindulópontja, alapja lehessen. Nem kell mindent részletesen megtervezni, azt a fejlesztés többi szereplőjének kell a fejlesztés folyamatában elvégeznie. Azonban szükséges a célt világossá tevő és a stratégiát minden potenciális szereplő számára közvetítő, a lépéseket, ütemeket, azaz a folyamatot magát bemutatni képes struktúraterv, mint kezdeményező, stimuláló, irányító eszköz létrehozása.

Stratégia („hogyan”, „mikor” és „kik”)

Ebben az anyagban a „hogyan” azért juthatott különösen hangsúlyos szerephez, mert a funkcionális várostérségben az elmúlt dekád tapasztalatai egyértelművé tették, hogy maga a folyamatmenedzselés, a döntések meghozatalának és a végrehajtásnak a ritmusa, alapvetően határozza meg egy térség fejlődését, az irányítás hatékonyságát. Ma még a döntéshozatal sem hatékony, nem beszélve a döntések iránti elkötelezettség megteremtéséről, a várostérség belső marketingjéről, a kitűzött feladatok megvalósításának hatékonyságáról. És mindaddig nem lesz hatékony a megvalósítás – ami éppen az önkormányzatok

közötti érdekkülönbségek okán konfliktusokkal terhes – amíg a döntés nem lesz konszenzusos, vagy széles körben kommunikált, elfogadott, azaz amíg a döntés iránti elkötelezettség nem jön létre.

A demokrácia a konfliktusok kezelésének kultúráját feltételezi. Szükség van a megfelelő stílusra, a konfliktusoknak a funkcionális, konstruktív kezelésére. A lágy folyamatirányítás logikája éppen azt helyezi a középpontba, hogy felvállalva a jelenlegi diszfunkcionális, romboló, széttartó érdekek, konfliktusok kezelését, azokat építővé alakítsa, létrehozva az elemek, részek közötti szinergiát. Különösen, hogy a változás, amelyet menedzselni kívánunk nem más, mint az elemi, települési szintű érdekek integrálása, egy magasabb szinten történő ötvözése, feloldása egy új, komplexebb, integrált entitásban. Nem összeadásról, hanem szorzásról, nem illesztésről, hanem kovácsolásról, ötvözésről szól. Meg kell változtatni a térség „atomszerkezetét”, azaz a ma jellemző szétforgácsolt településszerkezetét, mégpedig úgy, hogy nem egyetlen nagy települést hozunk létre, hanem egy hálózatba kapcsolt településszövetséget, agglomerálódó település-szövetet, megváltoztatva ezzel a korábbi viszonyokat és a szerkezet / szervezet belső munkamegosztását.

Mivel a korábbi struktúrák megváltoztatása, a települési, avagy „én” érdek helyébe a különböző szintű mikro-regionális, azaz „mi” érdeknek kell lépnie; létre kell hozni a koordináció hatékony struktúráit, az egyeztetés, konfliktuskezelés intézményesült formáit is, és azokat hatékonyan működtetni is kell. A koordináció és kooperáció mechanizmusait kell elsősorban létrehozni, az egyeztetés technikáit honosítani ahhoz, hogy a versenyképesség megteremthető legyen. Ehhez gyors, ugyanakkor jó döntésekre van szükség, amelyek feltételezik egy erre alkalmas struktúra, intézményrendszer meglétét, hatékony és sikeres működését.

II. Tervezési terület – a Budapesti Agglomeráció területlehatárolásával összefüggő kérdések

A Budapesti Agglomeráció, Budapest és jogszabályban lehatárolt térsége, amely 81 települést, és - tekintettel Budapest kétszintű önkormányzati rendjére - 104 települési, a sok szempontból szintén illetékes Pest megyével együtt 105 helyi önkormányzat illetékességi területét foglalja magában.

A Budapesti Agglomeráció, mint funkcionális várostérség egy olyan formáció, amely 1997. évi definiálása³ óta nagymértékben megváltozott. Az elmúlt évtized jelentős változásokat, átalakulást és fejlődést hozott az ország központi térségében. A koncepció megalapozásakor folytatott vizsgálatok eredményei alátámasztják azt a korábbi szakértői megállapítást, hogy az agglomerálódási folyamat ebben az időszakban jelentős mértékben átlépett az egy évtizeddel ezelőtt lehatárolt agglomeráció határain.

A megye- illetve régióhatárt meghaladni nem kívánó lehatárolás hamis logikája eredményeként már 10 évvel ezelőtt is olyan - a nagyvárossal együtt élő, lüktető, a nagyvárosi erőter reálfolyamataiba szervesülő - térrészek nem kerültek az együttműködésre ítélt agglomerációs térbe, amelyek így a szomszédos régiók perifériájára szorultak (pl. Etyek, Bicske, Martonvásár). Az eltelt dekádban immár jól láthatóvá vált, hogy az agglomerálódás, azaz az urbanizáció terjedése, az elsődleges erőközpont gazdasági-társadalmi és urbanizációs kihatása meghaladja az adminisztratív határokat. A szerves folyamatok, a funkcionális várostérség „érésben” van. A térség – az erőközpont kisugározta és saját belső energiáit, hajtóerőit felhasználva – kiterjed, növekedési fázisban van, ugyanakkor erre a tere az irányítás, koordináció hiánya, s ez által a spontán növekedés a jellemző.

³ A Budapesti Agglomerációnak – mint a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996 évi XXI. törvény szerinti - statisztikai, fejlesztési és tervezési kiemelt térségnek hivatalos lehatárolására 1996-ban került sor a Központi Statisztikai Hivatal és a területfejlesztésért akkor felelős minisztérium (a KTM) együttes közreműködésével. A lehatárolás az 1990 évi népszámlálás adatai, illetve az 1991-94 években a területi reálfolyamatok megítélésére rendelkezésre álló statisztikai és tervezési információk felhasználásával történt. A 89/1997.(V.28.) Kormányrendelet értelmében a hetvenes-nyolcvanas években agglomerációként meghatározott 44 településről 78-ra nőtt az agglomeráció által érintett települések száma. (Az agglomeráció hivatalos kiterjedése az elmúlt évtizedben nem változott, az érintett települések száma csak a települések szétválása, önállósodása miatt növekedett.)

A korábbi „Nagy-Budapest” formáció problémája is abban gyökerezik, hogy a külső kerületek nem tudtak szervesülni sem a funkcionális munkamegosztásban, sem térszerkezetileg. Mindezidáig nem jött létre, hiányzik egy nagy-Budapest struktúra. Márpedig hiába jelölődik ki bármilyen ötvöződésre hivatott tér, ha annak belső strukturális összekovácsolódását nem menedzselik.

A 21. oldalon található 1. ábra az agglomerálódás térbeli kiterjedésének változását mutatja. A népesedési folyamatokban, a térbeli mozgásokban, a gazdaság térbeli elhelyezkedésében bekövetkezett változások⁴ mind azt bizonyítják, hogy az agglomerálódás keleti és délkeleti irányban – ugyan Pest megye határain belül maradv – elérte az aszódi, a nagykáti és a dabasi kistérségek Ny-i, Ény-i területeit. D-i irányban a 6-os út mentén, Ny-i irányban pedig elsősorban az M1 mentén a tényleges agglomeráció határai – különösen Ercsi Bicske és Dorog irányában - átlépték Pest megye, ezzel a Közép-magyarországi Régió határait. Az érintett települések köre – előzetes értékelésünk szerint – meghaladja a 100-at.

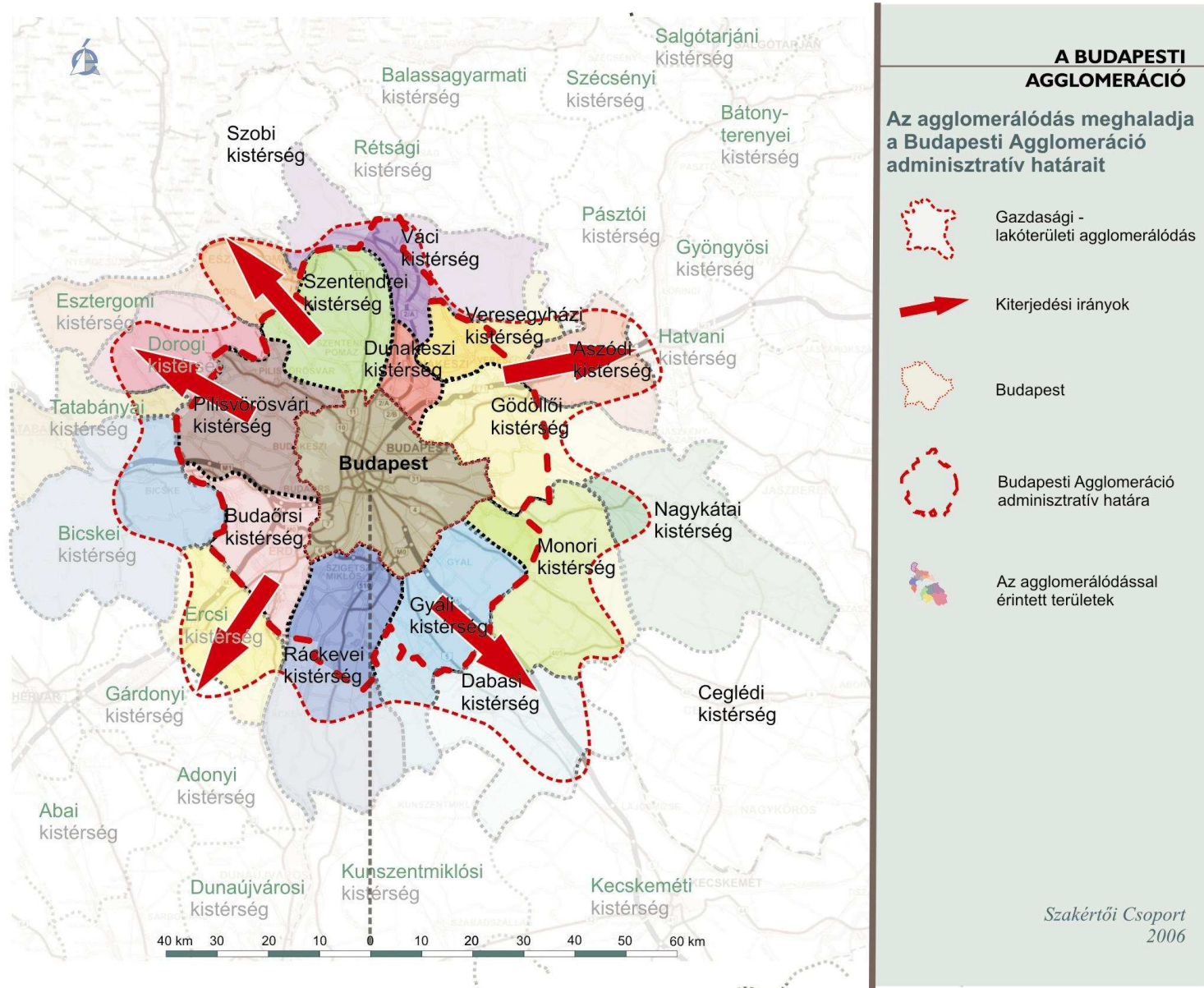
Egy új – a tényleges helyzetet és folyamatokat figyelembe vevő - lehatárolás a Budapesti Agglomerációt csak, mint a mai régióhatárokon átnyúló térséget fogalmazhatná meg, melynek fejlesztése már nem képzelhető el kizárólag a Közép-magyarországi Régió keretein belül.

Az agglomeráció irányításának első feladatai között szerepelhet annak elfogadtatása a kormányzat és a Statisztikai Hivatal vezetőivel, hogy új agglomerációs lehatárolásra van immár szükség. A jelen tanulmányban csupán felvázolt urbanizációs szétterülési, metropolisz-„tágulási” folyamatot felismerve és elismerve szükséges lenne újradefiniálni a Budapesti Agglomeráció határait, közelítve azt a szerves funkcionális várostérség jól felismerhető, tetten érhető határaihoz.

Az időszerű lehatárolás felülvizsgálatáig és módosításáig a folyamatokat indokolt ebben a kibővített térben vizsgálni és az együttműködési formákat, a szakmai megoldásokat az agglomeráció mai hivatalos határánál lényegesen nagyobb várostérségben is keresni.

⁴ A Budapesti Agglomeráció vándorlási folyamatai a '90-es években (Studio Metropolitana, http://www.studiometropolitana.hu/doc/sm_bpagglo_vandorlas.pdf, Pestterv Kft. folyamatban lévő kutatása az agglomerálódási folyamatok kiterjedéséről

1. ábra

III. Keretfeltételek (helyzetértékelés) – változások értékelése

A fejezet célja a keresleti és kínálati tényezők vonatkozásában a változások és a legfontosabb állítások megfogalmazása az 1999-es koncepció aktualizálásának céljából.

3.1. Budapesti Agglomeráció az európai térben – nemzetközi szerep

A geopolitikai helyzet továbbra is egyedülállóan kedvező a Budapesti Agglomeráció fejlesztése számára. Az ország továbbra is a nemzetközi tőke érdeklődésének előterében áll, Budapest központi szerepköri funkciói folyamatosan erősödnek. Budapest nemzetközi várossá vált, ahol számottevő a külföldről érkező termelési tényezők jelenléte. A főváros nagy súllyal vesz részt az ország külkereskedelmében, befogadja a nemzetközi és külföldi intézményeket, vállalatai jelen vannak külföldön, lakosságában és munkaerőpiacán egyre több a külföldi.

Budapestnek és térségének ennek ellenére nem sikerült a kívánt regionális központ szerepkört egyértelműen betölteni a közép-európai térségben.

Modern irodaterületek nagysága 2005 végén (forrás: CBRE)

	Modern irodaterület (m2)	Megjegyzés
Budapest	1 134 500	Csak „A” kategóriás
Prága	1 824 000	Csak „A” kategóriás
Varsó	2 300 000	„A” és „B” kategóriás
Pozsony	395 000	Csak „A” kategóriás
Bécs	9 550 000	Ennek 1/3-a 1998-2005 között épült vagy felújított

A városok versenyében Prága és Varsó mellett Bécs – mind szorosabb együttműködésben Pozsonnyal – szintén erre a szerepre törekszik, s szerez egyre markánsabb pozíciót a vállalati központok és pénzügyek vonatkozásában. Az egy főre jutó modern irodaterület tekintetében a régióban Budapestet Prága és Varsó is megelőzi, a fejlett nyugat-európai országokban pedig ez az érték többszöröse a budapestinek.

A külföldi működőtőke-beruházás nagyságát tekintve Magyarország Lengyelország és Csehország után a 3. helyre szorult, s mivel elsősorban a fővárosok a külföldi tőke telephelyválasztásának kitüntetett helyei, így Budapest veszített e téren előnyéből Prágával és Varsóval szemben.⁵

A verseny egyik fontos faktora, hogy milyen minőségű környezetet tud biztosítani a várostérség ezen funkciók számára – nem csak a vállalkozások működése szempontjából, hanem az itt dolgozók életkörülményeit tekintve is. Egy ilyen kihívásnak viszont csak akkor tud megfelelni a várostérség, ha a ma még szervezetlen szuburbanizációs folyamatokat az érintett önkormányzatok együttműködése mellett egy koordinált, tervezett folyamattá szervezi át – biztosítva a tőke, információ, áru, és munkaerő áramlásának hatékony intézményi, infrastrukturális feltételeit.

A nemzetközi idegenforgalomban (amely az export sajátos formájának is tekinthető) a Budapesti Agglomeráció és különösen Budapest vezető szerepe még kiemelkedőbb volt az elmúlt években, különösen a 2003. évtől e téren tapasztalható országos fellendülés óta. Budapest vendégforgalmának Magyarország beutazó turizmusában betöltött jelentőségét mutatja, hogy a külföldi vendégéjszakák több mint fele a fővárosban realizálódott 2005-ben. A budapesti kereskedelmi szálláshelyek minden tíz vendégéből nyolc külföldi volt, akik 2005-ben 7,0%-kal több vendégéjszakát töltöttek a fővárosban, mint egy évvel korábban (KSH).

A centrumképző funkciók közül továbbra is hiányoznak bizonyos elemek – pl. nagy presztízsű nemzetközi intézmények, szervezetek, innovatív funkciók letelepítése. **A „kapu” funkció erősítése mintegy alapfeltétele annak, hogy a térség „híd” funkciói is kialakulhassanak, illetve megerősödjenek, azaz a centrumként megszerzett energiát képes legyen minél nagyobb vonzáskörzetben kisugározni, képes legyen a közép-, és dél-kelet európai térben minél erősebb hatást gyakorolni.**

A *nemzetközi kapcsolatok jellegét* tekintve Magyarország, illetve Budapest – földrajzi helyzeténél fogva – tranzit szerepet tölt be, átmenő, közvetítő szerepe van Nyugat és Kelet között, de nem sikerült ezzel összefüggésben a megállító szerepét erősíteni, ebből profitálnia.

⁵ Forrás: Budapesti Agglomeráció Gazdaságfejlesztési Kiemelt Programja (2006, III. fázisú eredménydokumentáció, BAFT Gazdaságfejlesztési ad hoc szakmai bizottság)

Nemzetközi vonatkozásban logisztikai elosztó szerepét nem tudta megfelelően bővíteni, azt magasabb hozzáadott értéket produkáló tevékenységekkel kiegészíteni (feldolgozó iparágak).

3.2. Országos és térségi szerepkörök

A Budapesti Agglomeráció országos központi szerepköre főleg Budapestre koncentrálódik, amely abból a tényből adódik, hogy Budapest az ország fővárosa, és egyetlen európai léptékű nagyvárosa, a politikai élet központja. A Budapesti Agglomeráció gazdasága kiugróan a legnagyobb méretű gazdasági koncentráció az országban, és az egyik legnagyobb Kelet-Közép-Európában. A korábnál lényegesen kisebb mértékben, de továbbra is itt koncentrálódnak a nagyvállalati székhelyek, elsősorban a külföldi nagyvállalatok központjai, így Budapest ma is irányító-ellenőrző szerepet tölt be a gazdaságban. Budapest gazdasága az ország 3,9 millió foglalkoztatottjának 20%-át, míg Pest megye további 12%-át koncentrálja, mely összességében a Közép-magyarországi Régió erősödő részarányát mutatja a foglalkoztatásban 2000-hez képest (KMR 2000-ben: 30%). A Budapesti Agglomerációban a regisztrált társas vállalkozások száma 2004-ben mintegy 240 ezer volt, ami 49%-os országos részesedést jelent. Budapest fővárosi státuszából adódó közigazgatási súlyát jelzi, hogy az országban alkalmazott mintegy 318 ezer közigazgatásban alkalmazott 40%-a Budapesten van regisztrálva (KSH).

A Budapesti Agglomeráció – Magyarország elsődleges erőközpontja – jövője, fejlődésének dinamizmusa alapvetően meghatározza az ország egészének helyzetét, fejlődési pályáját. Ez részben a „kapu” funkciókból adódik, ugyanis itt van meg az a kritikus tömeg, mely nemzetközi viszonylatban is attraktivitással bír a gazdaság szereplői, különösen a pénzügyi és gazdasági szolgáltató ágazatok központjai számára, amelyek szinte csak a metropolisz-terekben találhatók meg. A kormányzás-közigazgatás, a kultúra, felsőoktatás, egészségügy, kutatás-fejlesztés és turizmus területén szintén Budapest vezető szerepe tapasztalható, ezt a „kapu” funkciót azonban továbbra is fenn kell tartani – s főleg nemzetközi viszonylatban versenyképessé, vonzóvá tenni – annak érdekében, hogy az így megszerzett előnyök az ország más nagyvárosai, régiói felé is kamatoztathatóak legyenek.

Ebből a szerepből következik a Budapesti funkcionális várostérség másik feladata, azaz a csapágyvárosokkal⁶ – a már ma is érzékelhető szerves – gazdasági kapcsolatok erősítése, illetve a régióközpontokkal való szorosabb együttműködés, egyfajta nagyvárosi hálózat működtetésének megvalósítása, az ebből fakadó kölcsönös – s elsősorban az ország egészét érintő – előnyök, sinergiák kiaknázása.

A budapesti funkcionális várostérségben a kölcsönkapcsolatok – elsősorban a mobilitás növekedésével – egyre intenzívebbé válnak, melynek gyors és hatékony működését, a „terhelések” egyensúlyát a funkciók optimális térbeli elosztása és a hozzáférés, azaz a közlekedési kapcsolatok minősége biztosítja. Ma mindkét vonatkozásban jelentős lemaradások tapasztalhatók. Többnyire hiányosak vagy nem megfelelő színvonalúak a szolgáltatások a térségközpontokban, a Belváros – részben ebből adódóan – túlterhelt, a közlekedési kapcsolatok és szolgáltatások mai állapotukban nem képesek kiszolgálni a térséget – sem a gazdaság, sem a társadalom szempontjából.

3.3. Demográfiai jellemzők és az életkörülményeket meghatározó tényezők

A természetes népmozgalom mutatói alapján a várostérségben ma is a főváros és a környező agglomerációs térség kettősége mutatható ki: Budapest továbbra is az ország legkedvezőtlenebb demográfiai mutatóival rendelkezik, a népesség elöregedett, a természetes szaporodás igen alacsony szintű. Ezzel szemben az agglomerációs gyűrű Pest megyénél is kedvezőbb demográfiai mutatókkal rendelkezik. Új jelenség a külföldiek migrációjának felerősödése, illetve az agglomerációs térségből – szinte változatlan intenzitású kiköltözés mellett - a „városba történő visszaköltözés” folyamata, mely részben a fővárosi lakásállomány 2000 utáni dinamikus bővülésével, a lakástermékek változatosabbá válásával is magyarázható. Ezt támasztják alá a KSH statisztikai adatai is, amelyek szerint a visszajára fordult a ki-, és beköltözések trendje. 2005-ben a külföldieket is figyelembe véve többen költöztek Budapestre (3800 emberrel több költözött a fővárosba), mint ahányan elmentek innét. A "visszavándorlók" többsége az új építésű zöldövezeti lakásokat keresi.

⁶ csapágyvárosok: A BAFT 1999. évi Területfejlesztési Koncepciójában alkalmazott terminológia szerint a csapágyvárosok a Budapesttől 60-80 km-re lévő városgyűrű középvárosai, melyek az ország centralizált településrendszerének oldásában, a térszerkezet kiegyenlítésében tölthetnek be szerepet.

A Budapesti Agglomeráció térbeli-társadalmi differenciálódása tovább erősödik, a polarizáció különösen jól érzékelhető a főváros belső városrészeinek és egyes lakótelepeinek, valamint elsősorban a K-i és DK-i agglomerációs szektorra jellemző szociális szuburbanizáció területei vonatkozásában – míg a másik pólust továbbra is a budai oldal és a Ny-i, ÉNy-i agglomerációs szektor jelenti, mely még mindig a jóléti szuburbanizáció elsőszámú célterületének számít. A szegregációs folyamatok megállítására az Európai Unió forrásokat is felhasználva számos kezdeményezés történt (városrehabilitációs akciók és különösen az Európai Szociális Alapból finanszírozott foglalkoztatás-javító, humán-erőforrás fejlesztési projektek).

Az közmű ellátottság mai különbségei főleg az “örökségből” (a térbeli infrastrukturális ellátottság lassan változó helyzetéből) adódnak, de 1999-hez képest lényegesen mérséklődtek a különbségek az agglomeráció egyes szektorai között. Ma elsősorban a szennyvíz-elvezetés és szennyvíztisztítás ellátottságbeli különbségeiben jelenik meg a főváros és az agglomerációs gyűrű közötti különbség, ez utóbbin belül a közműolló a legnyitottabb a K-i, D-i és DK-i szektorokban.

A humán erőforrások (közép- és felsőfokú képzettség) szintjében jelentős az eltérés a főváros és az agglomerációs gyűrű között, bár a szuburbanizáció révén megerősödött agglomerációs településekben lényegesen javult a helyzet. A Budapesti Agglomerációban az összes foglalkoztatott 27%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel – a Fővárosban ez az arány a 30%-ot is eléri, ezzel párhuzamosan az agglomerációs térség városaiban, községeiben ez az arány 17-20%-os. (KSH) A differenciálódás még élesebb az agglomerációs övezeten belül. Mind a gazdasági fejlődésben, mind a lakosság életkörülményeiben megnyilvánul az a tendencia, hogy egy északkelet-délnyugati átló mentén válik szét az agglomerációs gyűrű, s különösen a keleti és délkeleti szektorokat érinti kedvezőtlenül.

Annak ellenére, hogy a budapesti agglomeráció térsége az országos átlagnál magasabb munkaerő-piaci aktivitással rendelkezik, mégis a fiatalok belépése a munkaerő piacra, a képzettségnek megfelelő munkavégzés és a 40 év feletti foglalkoztatása terén található lemaradás. A térségben a piaccgazdaság fejlettségének és üzleti kitettségének megfelelően fokozott alkalmazkodásra, rugalmasságra van szükség. Az alacsony foglalkoztatási szint mellett viszonylag alacsony a munkanélküliség, miközben magas az inaktívak aránya. Az unió

átlaghoz viszonyítva alacsony az idősek és a férfiak foglalkoztatottsága. Különösen nehéz elhelyezkedniük az alacsony iskolai végzettségű embereknek.

Az agglomerációban a munkanélküliség jellemzően strukturális okokra (a munkaerő kereslet és kínálat eltérő szerkezetére) valamint súrlódásos okokra, a kereslet és a kínálat térben eltérő megjelenésére, vagyis információs problémákra vezethető vissza, ezért a foglalkoztatási helyzet javításában jelentős szerepet játszik a képzés. Az iskolai oktatáson túl kiemelt figyelmet kell fordítani a gazdasági szereplők (kiemelten a kis- és középvállalkozások) folyamatos képzése, adaptációs képességének növelésére.

A fővárosi munkaerőpiac és az agglomeráció kölcsönhatása tekintetében megállapítható, hogy Budapest munkaerőpiaci hatása erősen érvényesül a régióban, Budapest környékéről a foglalkoztatottak 55-65%-a dolgozik fővárosi munkahelyen. A fővárossal közvetlenül határos településeken a munkaerőpiaci elszívó hatás sokkal inkább érvényesül (70% felett), mint Pest megye távolabbi településein. Ugyanakkor a fővárosból eljáró munkavállalók aránya csak négy kerületben közelíti meg a 10%-ot. A foglalkoztatás területén Budapest erősen „befogadó”, több mint 200 ezer agglomerációban élő munkavállaló számára nyújt megélhetést.⁷

A lakásállomány alakulásában jelentős változások történtek az 1999-es koncepció óta, mely elsősorban a fővárosi új építésű lakások volumenének szignifikáns növekedését jelenti az elmúlt időszakhoz képest, köszönhetően a 2000-ben bevezetett lakástámogatási rendszernek. A lakásállomány változásai nem egyenletesen érintik a fővárosi kerületeket, leginkább a külső kerületekben emelkedett a lakásállomány, míg a belső városrészekben sok esetben a lakásépítés mellett is csökkenő lakásállomány tapasztalható.

Részben a lakásmegszűnéssel járó városrehabilitációs folyamatok miatt, de az ingatlanok funkcióváltása is hozzájárul ehhez, az egykori lakóépületek helyén gyakran alakítottak ki irodai és kereskedelmi ingatlanokat. A fővárosi lakásépítés vonatkozásában ki kell emelni a XIV., III., XIII., XVIII., IX. és legutóbbi időkben a XI. kerületet az átadott lakások magas száma miatt – mely utóbbi esetben a legnagyobb projektek közvetlenül a városhatár mellett valósulnak meg.

Az épített lakások tekintetében az agglomerációs gyűrű az utóbbi években tartósan 4000 fölötti számot ért el évente. A legtöbb új lakás a déli szektorban épült, itt

⁷ Forrás: Budapesti Agglomeráció Humán erőforrás-fejlesztési Kiemelt Programja, III. fázisú eredménydokumentáció, 2006.

alacsonyabb árszínvonalú, nagyobb lakásszámú projektek épültek az elmúlt években. A többi szektorban az újlakásépítés hasonló ütemben fejlődött, északnyugaton tapasztalható visszafogottabb építési kedv.

A közüntézmény-hálózat (oktatás, egészségügy, közbiztonság, stb.) tekintetében – alkalmazkodva a társadalmi igényekhez és folyamatokhoz több évtizede létezik együttműködés a főváros és térsége között, amely elsősorban a budapesti intézményeknek a térség lakossága számára való igénybevehetőségét jelenti. Az intézményekkel való ellátottság tekintetében Budapest lényegesen kedvezőbb helyzetben van, mint a kisebb települések, így – főként az alapellátást meghaladó – egyes fővárosi közösségi szolgáltató intézmények, mint például a középiskolák, vagy a kórházak régóta fogadnak tanulókat, betegeket a város környékéről is. Ugyanakkor a főváros számos szociális, vagy egészségügyi bentlakásos intézményét célszerűségi okokból már régebben a térség más településein hozta létre, bár ilyen intézmények az ország más, esetenként 100 km-t meghaladó távolságban lévő településein is működnek. Új jelenség, hogy a magánjellegű intézmények kapcsán – bár kisebb mértékben – megjelent az elmúlt években a viszonzás is, így pl. egyes, működését Budapest környéki településen megkezdő alapítványi, vagy egyházi iskolák nagy arányban fogadnak tanulókat a fővárosból is. Ilyen jelenség a Piliscsabán létrejött Pázmány Péter Katolikus Egyetem, amelynek hallgatói és oktatói is igen nagy számban Budapestről járnak ki Piliscsabára – bár ez a jelenség az évtizedek óta működő Szent István Egyetem gödöllői kara esetében is megfigyelhető.

Mindezzel együtt a területi különbségek a főváros és térsége között nem elsősorban a statisztikai mutatók, hanem az egyes intézmények megközelíthetősége, elérhetősége és minősége tekintetében jelentősek, és ez főként az egészségügyi intézmények területi elosztása tekintetében gyakran hátrányos következményekkel jár az övezet lakóira.

A meglévő oktatási-nevelési infrastruktúra területi elhelyezkedése, illetve a jelentkező igények közötti anomália elsősorban a bölcsődéket és óvodákat érinti. Bár Budapesten a 0-14 év közötti korosztály létszámcsökkenése tapasztalható, a bölcsődei férőhelyek száma mégis kevesebb az igényelnél (nők fokozottabb munkába-állása szülés után részben egzisztenciális, részben karrier okok miatt). A szuburbanizáció által érintett agglomerációs településeken a gyermekek száma stabilabb, ugyanakkor jelentős ellátásbeli problémák tapasztalhatók mind az óvodák, általános iskolák területi eloszlása, mind állaga, minősége miatt is.

Problémát jelent továbbá az iskolán kívüli gyermekellátás, valamint az idősellátás rendszerének kiépítése, fenntartása is.

3.4. Környezet adottságai, a környezet és a természet minősége - területhasználat

A Budapesti Agglomeráció területén folyamatosan csökken a biológiailag aktív felületek és növekszik a beépített, illetve műszakilag igénybevett területek aránya. A mezőgazdasági művelésből kivont területek nagysága évről évre - *gyorsuló ütemben* - nő, aránya megközelíti, illetve a legsűrűbb, belső agglomerációs gyűrűben már meghaladja az 1/3-2/3 arányt, amelyet az irodalom a térségileg fenntartható területhasználat határértékének tart a beépített és a be nem épített területek vonatkozásában.

Nemcsak a különböző célra igénybe vett területek jelentős kiterjedése jelent problémát, hanem az, hogy a terület-igénybevételek térségileg koordinálatlanul történtek, átgondolt koncepció és új struktúrák kialakítása nélkül. Ezzel az új terület felhasználások egy része rontotta a térség egésze fejleszthetőségének – *az új struktúrák kialakításának* – lehetőségeit.

A ténylegesen igénybe vett területeket lényegileg meghaladó mértékben növekedett a településrendezési tervekben jogszerűen beépítésre szánt területek kiterjedése. *(az agglomeráció pest megyei területén megközelítően 50%-kal)*. Itt sem a tényszámok a legkedvezőtlenebbek, hanem az a folyamat, amelyben elszakadt egymástól a – fejlesztői piac által meghatározott kereslet, a térség és a települések valós fejlesztéséhez szükséges területek és a településrendezési tervekben megjelenő – *előbbbitől eltérő, területtulajdonosi-, fejlesztői spekulatív szempontok, rövidtávú önkormányzat finanszírozási érdekek alapján alakuló* – területi átminősítések volumene.

Ennek következtében a térség egészében minden funkcióra a ténylegesen szükséges területek többszöröse áll potenciálisan rendelkezésre, ami nehezíti a fejlesztések irányítását, ütemezését, akadályozza a takarékos területgazdálkodást.

A beépített területek növekedésével romlik a vízfolyási tényező, térségileg kedvezőtlenebbé válnak felszíni vízelvezetés, a vízgazdálkodás feltételei. A zöldfelületek egyre kijebb szorulnak a beépített területek közül, távolabb kerülnek a településen élőkől. Romlik a településszerkezet és a térszerkezet. A védendő értékek körülépítésével csökken azok hosszú távon való fenntartásának esélye.

Romlik a mezo- és a mikroklíma. Csökken az erdőterületek aránya, új erdők telepítésére alig kerül sor, a kevés új erdő helykiválasztásánál a tulajdonosi érdekek érvényesülnek a térszerkezeti és településszerkezeti szempontokkal szemben. Új városi, illetve települési közhasználatú zöldterületek nem kerültek kialakításra, a zöldfelületi rekonstrukciók során növekedett a művi felületek aránya. Az urbanizált várostérségben nem alakultak ki a tájfenntartás és a tájgazdálkodás sajátos, más térségektől eltérő szempontjai.

A kedvezőtlen irányú változások térségi szinten értékcsökkentő és fejlesztési potenciálokat csökkentő hatásúak, melyek veszélyeztetik a hosszú távon fenntartható fejlődés biztosíthatóságát, rontják a harmonikus területfejlesztés esélyeit.

A levegő minősége a térség egyik legsúlyosabb – területileg differenciáltan jelentkező – környezeti problémája. A közlekedés okozta levegőszennyezés a legnagyobb forgalmi sűrűségű budapesti belső területek (Róbert Károly – Hungária – Könyves Kálmán körút határolta terület), valamint a nagy forgalmú utak mentén okoz problémákat. A Budapesti Agglomeráció területén a levegő szennyezettsége különösen ott jelentkezik, ahol az elkerülő útszakaszok megépítésére ez idáig nem került sor. Míg Budapest 11 pontján működnek a monitorhálózat állomásai és további 27 pontján a RIV (Regionális Immisszió-vizsgáló) hálózat egységei, addig a megyében csak 7 helyszínen valósul meg a légszennyezettség mérése.

A „Vízbazisvédelmi Célprogram” keretében a Közép-magyarországi Régióban számos ivóvízbázist jelentő vízműtelep biztonságba helyezési terve készült el. A kidolgozott intézkedések azonban kevés esetben valósultak csak meg. Fontos kiemelni a Ráckevei-Soroksári Duna-ág helyzetét, melynek folyamatos minőségromlásának megállítására érdemi intézkedések csak részben történtek.

A Budapesten keletkező és elvezetésre kerülő mintegy 650-700 ezer m³ szennyvíz jelentős része tisztítatlanul folyik át naponta a Kvassay-zsilip előtti főmeder szelvényében⁸

Az utak menti környezeti zajterhelés a Budapesti Agglomeráción belül több települést és a lakosság jelentős részét érinti. A HÉV kevésbé, a Ferihegyi repülőtér viszont több települést zavar.

⁸ Közép-Magyarországi Régió Komplex Operatív Programja, 2006. július 21. (munkaközi változat, készítette: Pro Régió Kht.)

A szilárd és folyékony hulladék gyűjtése és környezetkímélő elhelyezése, az illegális hulladék-elhelyezés megszüntetése alapvető probléma a térségben.

3.5. Gazdasági keretfeltételek, folyamatok

Magyarország gazdasági dinamikájának megítélése a kelet-közép-európai térben az elmúlt időszakban jelentősen romlott, ugyanakkor a Budapesti Agglomeráció gazdasági növekedése, dinamikája országos szinten továbbra is kimagasló, 2003-ban az ország GDP-jének 41%-a származott a budapesti agglomerációs térből (KSH). Az egy főre jutó GDP Budapest esetében az országos átlag kétszerese. A pénzügyi szektor, az ingatlanügyek és a magas szintű, speciális üzleti szolgáltatások tömörülése ma is Budapestet jellemzi, s itt volt a legnagyobb mértékű az idegenforgalom és a kereskedelem fejlődése is. Budapesten összpontosulnak továbbá legnagyobb arányban a kutatás-fejlesztés, a felsőfokú oktatás, vagyis az ún. tudásipar, innováció, a kultúra tömeg-, és elit elemei. A gazdasági növekedésben ezen szektorok dinamikája továbbra is kimagasló lesz, mely az egész város-térség nemzetközi szerepének, „arculatának” kialakítását és erősítését meg fogja határozni. Ennek az irányynak a támogatását erősítheti fel a Budapesti Pólusprogram megvalósítása uniós támogatások felhasználásával.

A már itt lévő funkciók és azok koncentrációja révén a nagyváros és térsége, mint kitüntetetten vonzó befektetési helyszín és vállalkozási környezet, a jövőben is meghatározó lesz országos viszonylatban. A külföldi működőtőke-beruházások terén Budapest az országos részarány - folyamatos csökkenés mellett is - 49%-át tudhatja magáénak, ugyanez a mutató Pest megye esetében 14%⁹.

A vállalati kapcsolatok térbeli rendszere gyökeres változáson megy keresztül. Az új vállalatok jelentős vidéki fejlesztéseik esetén is megőrzik budapesti vállalati központjukat. A vállalati szerveződés térbeli hálózatokban még lassú folyamat, a tőkeakkumuláció ritmusát követve, főként a külföldi tulajdonú kereskedelmi láncok esetében vált látványossá. A vállalatok közötti kooperáció kiépüléséhez hosszú időre van szükség, így a hazai vállalatok nagyobb részt szerzik be erőforrásaikat a környezetükből, mint a frissen letelepült külföldi vállalatok. Bővül, bár nem kielégítő mértékben, a nagyvállalatok beszállítói hálózata is.

⁹ Forrás: Budapesti Agglomeráció Gazdaságfejlesztési Kiemelt programja, III. fázisú eredménydokumentáció, 2006

Az ágazati megoszlásokat tekintve, míg a fővárosban a szolgáltató ágazok túlsúlya jellemző (Budapesten koncentrálnak a modern gazdaság húzóágazatai: a csúcstechnológiai iparhoz tartozó gyógyszergyárak, az info-kommunikációs (IKT) szektorhoz tartozó távközlés, IT és média vállalatai. Ezek nem feltétlenül a legnagyobb fajlagos nettó árbevétellel rendelkező ágazatok, vállalatok, de a tudásalapú gazdaság kialakításában meghatározó a szerepük), addig az agglomerációs övezet gazdasági dinamizmusának háttérében továbbra is a zöldmezős beruházások, a logisztikai és disztribúciós kapacitások bővítése áll. Továbbra is jelentősebb az ipari beruházások aránya, mint Budapesten, ugyanakkor ma is érvényes az a megállapítás, miszerint az agglomerációs övezetet erős belső differenciálódás jellemzi. Továbbra is gyengébb a K-i és DK-i szektor gazdasága és még erősebbé vált a Ny-i szektor vezető szerepe. (1000 főre jutó társas vállalkozások száma a Ny-i szektorban 92, a K-i szektorban 55, míg a DK-i szektorban 53). [KSH] Az ipari parkok sűrűsége országos viszonylatban kimagasló, területi elhelyezkedésüket tekintve a D-i szektorban találjuk a legtöbb meglévő, és kapacitásait illetően bővíthető területet.

Az ezer főre jutó működő kis- és középvállalkozások száma mind Budapesten, mind az agglomerációban messze meghaladja az országos átlagot (és jövedelemtermelő képességük, tőkeerejük is magasabb¹⁰), ugyanakkor itt is érvényesülnek a következő – elsősorban más EU tagországokkal szemben meglévő – hátrányok:

- a vállalkozások számának alakulása mögött jelentős mértékű fluktuáció húzódik meg,
- arányában kevés a középvállalkozás – duális szerkezet jellemzi a gazdaságot,
- a KKV-k hatékonysága még mindig alacsony (GDP-hez való hozzájárulásuk aránya lemarad a foglalkoztatásban betöltött részarányuktól), a háttérben a KKV-k többségének technológiai avultsága, az IKT eszközökkel és alkalmazásokkal való ellátottságuk, illetve a menedzsment, pénzügyi és modern vállalkozástudományi ismereteik hiánya áll, s mindez a megújuló képességüket akadályozza.

A kereskedelmi ingatlanfejlesztés, beruházás egyaránt érintette a fővárost és közvetlen környezetét – más-más kiskereskedelmi típusokat elhelyezve a térben.

¹⁰ Forrás: Budapesti Agglomeráció Gazdaságfejlesztési Kiemelt programja, III. fázisú eredménydokumentáció, 2006

Munkahelyteremtő szerepük mellett a kiskereskedelemben működő kisebb vállalkozások (jellemzően KKV-k) számára jelentős elszívó hatást jelentenek, továbbá jelentősen hozzájárultak bizonyos belvárosi területek funkcióvesztéséhez (Kossuth-Rákóczi út; Körút, stb.). Ma már egyértelmű, hogy az adminisztratív korlátozás helyett – hiszen a fogyasztói társadalom igényli ezeket az új központokat is – a struktúrák nagyléptékű meghatározására, és az anomáliákat kezelő eszközrendszer kialakítására lenne szükség (amely a „gyengébb támogatása” mellett, a valamilyen közberuházás miatt helyzeti előnybe kerülő helyszíneken a „betterment” elvét, azaz a köz számára történő „visszafizetés” gyakorlatát alkalmazza).

A turizmus helyzete, kínálatának, szolgáltatásinak fejlesztése nagyon sokrétűen befolyásolja a Budapesti Agglomeráció jövőjét. A meglévő értékeket, karaktereket „felhasználva”, az identitást, hovatartozást és együttműködést, azaz a társadalmi kohéziót építő programok gazdasági szempontból is jelentősen hozzájárulnak a térség prosperitásához, nemzetközi szinten az imázs-formáláshoz. Az utóbbi években az agglomerációs térben új attrakcióhelyszínek jöttek létre, mely a helyi lakosság szabadidő-eltöltésének kínálatában is nagy jelentőséget kap. Budapesttel szemben – ahol a négy és ötszillagos szállodák, minőségi éttermek ugrásszerű növekedését tapasztalhatjuk – az agglomerációs övezetben elmaradt a szálláshely-fejlesztés a kívánatos ütemtől (még a legpreferáltabb Dunakanyar-körzet is csak, mint egynapos – félnapos desztináció szerepel az utazási célok között).

Az épített környezet minősége – a humán háttér és kapacitások mellett – ma már a gazdasági telephelyválasztás fontos faktora közé lépett, különösen a magasabb hozzáadott értéket előállító és szolgáltatási ágazatokban. Ezért a városi életminőség e szegmense gazdasági szempontból is a figyelem előterébe került. Az utóbbi évek – az igényektől még messze elmaradó, de – dinamikusabb városrehabilitációja részben az ingatlanpiaci konjunktúrával köthető össze, minden esetre lényegesen hozzájárult a városba történő visszaáramláshoz, illetve másrésztől a lakossági szuburbanizáció kis mértékű csökkenéséhez. Egyre több figyelem fordítódik a lakásállomány felújítása mellett a közterületek megújítására, valódi közösségi terek kialakítására.

Budapest területének ma is 13%-át teszik ki a barnamezős térségek, ehhez adódnak még az agglomerációban található egykori gazdasági és katonai területek. Egyes területeken dinamikus átalakulás indult meg (IX. kerület, Csepel, Váci út),

ugyanakkor továbbra is hiányzik a kérdés rendszerszerű menedzselése, azaz a barnamezős területek átalakítását katalizáló eszközrendszer, az egyes elemeket összehangoló, portfólió rendszerű kiajánlás és tudatos város / térségpolitikai elhatározás e területek átalakítása, illetve ezzel párhuzamosan a zöldmezős beruházások korlátozása érdekében.

A hatékonyság, az egyenletesebb területi fejlődés és a komparatív előnyök kihasználása érdekében egyfajta térségi munkamegosztásra van szükség a fejlesztési helyszínek meghatározásában. A gazdasági szuburbanizációt, illetve a barnamezős problémákat együttesen figyelembe véve kell egy olyan agglomerációs „telephely fejlesztési” térstruktúrát meghatározni, mely az egyes területszegmenseknek karaktert, funkciót ad. Fontos, hogy a fejlesztés irányát konszenzus határozza meg: (a) belső: az egyes önkormányzatok között; a térség gazdasági, civil szereplőinek bevonásával; a környezeti, gazdasági és életminőségi kérdések összeegyeztetése révén; (b) külső: a BAFT-ot alkotó önkormányzatok, kistérségek közös döntése alapján; egyeztetve a fővárosi, regionális és megyei szinttel, elképzelésekkel. Budapest (térbeli) fejlesztésének (fejlesztethezőségének) lehetőségeit a ma és a közeljövő döntései alapvetően meg fogják határozni, korlátozva vagy éppen stimulálva a következő lépéseket – amelyet már egy következő kor igényei fognak megkövetelni. A területekkel „gazdálkodni” kell, ennek érdekében egy nagyobb térben – lényegében a metropolisz-térségben – gondolkodva kell alapvető döntéseket, prioritások meghatározni.

3.6. Közlekedés, kapcsolatok

A Budapesti Agglomeráció közlekedéshálózatát a MÁV vasúti és a BKV HÉV kötöttpályás vonalak, az országos és helyi közutak, illetve e közutakra szervezett Volán és BKV autóbuszvonalak alkotják. Az agglomeráció belső kapcsolataiban a dunai hajózásnak jelenleg csupán érintőleges szerepe van, a légi közlekedésnek pedig nincs szerepe. A térségi közlekedés hálózati infrastruktúrája nem fejlődött, kivéve a 2005. év végén átadott M0 körgyűrű M5-4-es út közötti szakaszt, és hozzá kapcsolódva a 4-es út Vecsést és Üllőt elkerülő új nyomvonalát.

A közlekedéshálózati ellátottság mértéke terület- és ágazatfüggően változó, az ellátottság minőségi paraméterei fejletlenek. A MÁV hálózata és a sugárirányú közutak mennyisége elégséges, de területi elosztásuk egyenetlen. Hiányként jelenik meg a korszerű kötöttpályás elővárosi gyorsvasút hiánya, a P+R hálózat

teljes hiánya és a haránt irányú kapcsolatok hiánya. A Budapesti Agglomerációban a főváros belső hálózatának részét képező Hungária körúton kívül lényegében nincs tudatosan fejlesztett folyamatos vonalkifejtésű haránt irányú kapcsolat. Elégtelenek a dunai átkelés lehetőségei, és halmozódó hátrányokat indukál az M0 körgyűrű kiépítésének lassúsága.

Az elővárosi vasúti forgalom a 11 vasútvonal többségén (elsősorban a legterheltebb fővonalakon) közös pályán bonyolódik le a távolsági- és nemzetközi személy,- illetve teherforgalommal. Ezen az állapoton csak rendkívül költséges újabb vágányépítéssel lehet változtatni. Figyelemmel a 2007-2013 közötti várható forráslehetőségekre, ez az állapot várhatóan hosszú távon is így marad. Az elővárosi egyéni utazások jelentős része ma az országos- és nemzetközi gyorsforgalmú közúthálózati elemeken zajlik, ami - különösen az M0 meglévő szakaszán - jelentős baleseti tényező (változtatása indokolt).

A hálózati, ellátási minőség javításának legnagyobb akadálya az infrastruktúrák és az eszközök leromlott állapota, az integrált áramlásirányítás szervezeti és technikai feltételeinek teljes kialakulatlansága, valamint a térség szereplői közötti együttműködési készség hiánya. A hálózatszerkezet minőségének fejlődését az egyes közlekedési igények és alágazatok közötti integrációt biztosító terek, és funkciók fejletlensége akadályozza.

A fővárosba irányuló ingázás nem csökkent, sőt, a város és városkörnyék különbözőségei, gazdasági egymásrataltsága következtében a városhatárt átlépő utazások száma növekedett az elmúlt években.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint az agglomerációs térből 110 ezer foglalkoztatott fővárosi munkahellyel rendelkezik. Ugyanakkor egyre jellemzőbbé válik a fővárosból kifelé irányuló ingázás is (mintegy 23 ezer ingázó), vagyis a lakóhely és a munkahely, de még a bevásárlás helyei is egyre jobban elválnak egymástól, Budapest határain átlépő, a kiegyenlítődé irányába mutató ki- és beáramlást generálva. A lakosság mobilitási igénye tehát folyamatosan nő, a közlekedési kapcsolatok, illetve a szolgáltatások hiányosságai azonban egyre növekvő problémát jelentenek. A közösségi közlekedés relatív térvesztése tapasztalható az autós közlekedéssel szemben. A közösségi közlekedésen belül különösen jelentős a Volán térvesztése, amelynek városhatári napi kordon forgalma a 65 ezer fő/nap/irány értékről, mintegy 50 ezer fő/nap/irány értékre esett vissza. A

közösségi közlekedés vonatkozásában cél a modal-split arány romlási folyamatainak megállítása, illetve javítása, a főváros határán a motorizált közlekedésben a 40/60%-os arány elérése, a városban pedig a mai 60/40%-os arány javítása a valamikori 70/30%-os érték irányába.

A közösségi közlekedés hálózata változatlan, az elővárosi közlekedésben a MÁV járműállománya került kismértékű megújításra. A közösségi közlekedés városkörnyéki megújításának esélyét és értelmét mutatja, hogy az esztergomi vonalon forgalomba állított új járműpark hatására – változatlan pályaállapotok és változatlan ráhordó rendszer mellett – a forgalom közel kétszeresére növekedett. E tendencia is jelzi, hogy a főváros közigazgatási határának térségében az egyre növekvő közúti zsúfoltság (kapacitáshiány) miatt a fejlesztés legfontosabb területe a kötöttpályás közlekedés fejlesztése.

A térséget érő külső folyamatokat általánosan jellemzi a növekvő „érdeklődés” akár a kereskedelem, akár a turisztika, akár az üzleti funkciók idetelepülése vonatkozásában. A Ferihegyi repülőtér 2005. évi forgalma elérte a 2010-re becsült forgalmát és tovább folytatódott a logisztikai szolgáltatók térségbe települése. Ez utóbbi bizonyítja, hogy a funkciók megtalálják a számukra vonzó helyeket, ha egy város, egy térség nem ismeri fel a realitásokat, és nem készül fel az iránta megnyilvánuló valamilyen kereslet fogadására, – hanem hátrítani akarja azt – akkor a helyett, hogy hasznot húzhatna a nemzetközi szerepek vállalásából a spontán, szabályozatlan folyamatok inkább kárt okoznak, és nemkívánatos területfoglalásokat eredményeznek.

A város és környéke kommunikációjának tendenciájában, közlekedési együttműködésének alakulásában a legutóbbi időben a szándékok, az elhatározások szintjén pozitív elmozdulás érzékelhető. A szinte teljes elzárkózást a kooperációs érdeklődés erősítése kezdi felváltani. Létrejött – kezdetlegesen – a BKSZ intézménye és megszületett a közös bérlet, a Volán fokozott érdeklődést mutat a MÁV-val való – ráhordó típusú – együttműködésre, a MÁV elővárosi koncepciója a teljes utazási lánc szervezése irányába mozdul el. E folyamatok fokozott szervezése a BAFT-nak jó legitimációt adhat.

Az elkövetkező 5-6 évben a közlekedési infrastruktúra és ellátás pozitív változása várható. Megépül az M0 keleti szakasza és északi Duna-hídja, a 10-es út új nyomvonala, a Ferihegyi repülőtér ütemes vasúti közlekedés köti össze a Keleti

pályaudvarral, elkezdődik az észak-déli regionális gyorsvasút megvalósítása, és várhatóan jelentősen fejlődik a MÁV elővárosi közlekedés. Mindezen fejlesztések egy új városi-városkörnyéki közlekedési szolgáltatás megteremtéséhez jó alapot adhatnak.

A harántoló kapcsolatok fejlesztése, illetve a kelet-nyugati összeköttetések bővítése során kiemelt feladat a dunai átkelések bővítése: északon az Újpest-Aquincumi Duna-híd, az M0 autópálya hídja és a Váci Duna-híd megépítésével, míg délen a Csepel-Albertfalvai híd és a Ráckeve térségi nagy Duna-ági híd megépítésével, valamint az M0 déli hídjának bővítésével.

A dunai hosszirányú vízi közlekedés fejlesztése – a magántőke jelentős részvételének lehetőségével – elsősorban idegenforgalmi, turisztikai jelentősége miatt kiemelhető feladat, de – a járműpark és a kikötői infrastruktúra lényeges modernizációja esetén – jó esélye lehet a menetrend szerint közforgalmú hajóközlekedés fejlesztésének is, különös tekintettel a nagymértékű és széthúzó Duna-menti területfejlesztésekre

3.7. Térszerkezet

A Budapesti Agglomeráció település- és városrendszere kialakult, de számos ponton funkcióhiányos és strukturálatlan, ebben a tekintetben az 1999-es állapotokhoz képest a spontán folyamatok érvényesülése volt inkább tapasztalható, a koordinált fejlesztéssel szemben. A főváros központi funkciói még tovább erősödtek, a kerületi központok szerepe nem változott jelentősen, illetve azoknak a tömegközlekedési csomópontoknak erősödött meg a „központ” szerepköre, ahol bevásárlóközpont-fejlesztés is megvalósult.

A külső kerületek és a belső agglomerációs övezet közötti különbségek csökkennek. Az agglomerációs övezet városi központjainak rendszerében az elmúlt években – a várossá nyilvánítások ellenére – nem történt jelentős átrendeződés. Kivétel Gödöllő és Vác - agglomerációt meghaladó szerepkörének erősödése, a Nyugati-kapu (Budaörs és térsége) szerepének hangsúlyossá válása (főként a kereskedelmi funkciójának további növekedése következtében), illetve az agglomerációs övezet északkeleti szektorában Veresegyház mikro-körzet szervező-ellátó szerepének megjelenése.

A Budapesti Agglomeráció tágabb térségében, amelyet a fővárostól 60-80 km-nyi távolságban elhelyezkedő városgyűrű – az un. csapágyvárosok – határolnak, kiterjedt vákuumzóna alakult ki, ahol szerepüket veszítették egyes korábbi kistérségi szervező központok.

Mind a Budapesti Agglomeráción belül, mind annak tágabb térségében a Dunától keletre a települési struktúra differenciálatlan. Egyrészt ez adódik abból, hogy nincsenek markáns, geomorfológiai meg határozott struktúrák, másrészt – egykét kivételtől eltekintve – a települések között sem alakult ki éles verseny a központi szerepkör megszerzéséért. A nyugatra fekvő települések között ugyanakkor erőteljes verseny bontakozott ki a térségi szerepek megszerzésére és megőrzésére. A települések, és központok közötti versenyhelyzet viszont nem ritkán akadályozza az együttműködés kialakulását¹¹.

Az 1. ábráról (21. oldal) már leolvasható volt, hogy a statisztikai kistérségek nem igazán teszik lehetővé a valóságos folyamatok területi lehatárolását, a Budapesti Agglomerációban tervezési és fejlesztési szempontból - e statisztikai térségek megbontásával - ennél lényegesen több funkcionálisan együtt élő terület határozható meg oly módon, hogy ezek többsége – közvetlenül, vagy közvetetten – kapcsolódik egymáshoz, illetve valamely Budapesten belüli városrészhez.

A többcélú kistérségi társulások (melléklet) – melyek kialakítását az egykori Belügyminisztérium kezdeményezte, s alapvetően a kistérségi feladatmegosztást és a gazdálkodás (működtetés) racionalizálását célozta meg – sem tekinthetők szerves településötvöződéseknek. Többnyire csak adott funkciók működtetésére koncentrálnak az együttműködés, kijelölésüknél előírás volt a KSH kistérségi lehatárolásainak figyelembe vétele – ezáltal a táji és karakterjegyek adta összetartozás figyelembe nem vétele –, s alapvetően a megszerezhető támogatási források tarják életben a rendszert. Másrészt Pest megyében – az agglomeráció területét is érintve – nem alakult meg minden KSH kistérségben többcélú kistérségi társulás.

Ugyanakkor – néha párhuzamosan – továbbra is működnek az agglomerációban a területfejlesztési társulások (pl. ZSÁMERT Zsámbéki Medence Regionális Területfejlesztési Társulás), melyek összetétele eltér a többcélú kistérségi társulások összetételétől.

¹¹ Előfordul azonban az is, hogy egyes városok nem hajlandók felvállalni a központi szerepkört és az ezzel járó szolgáltatási többlet megszervezését.

Éppen ezért jelen koncepció és stratégiai program, a területi érdekek összehangolásának alapegységeként a mikro-körzeteket jelöli meg.

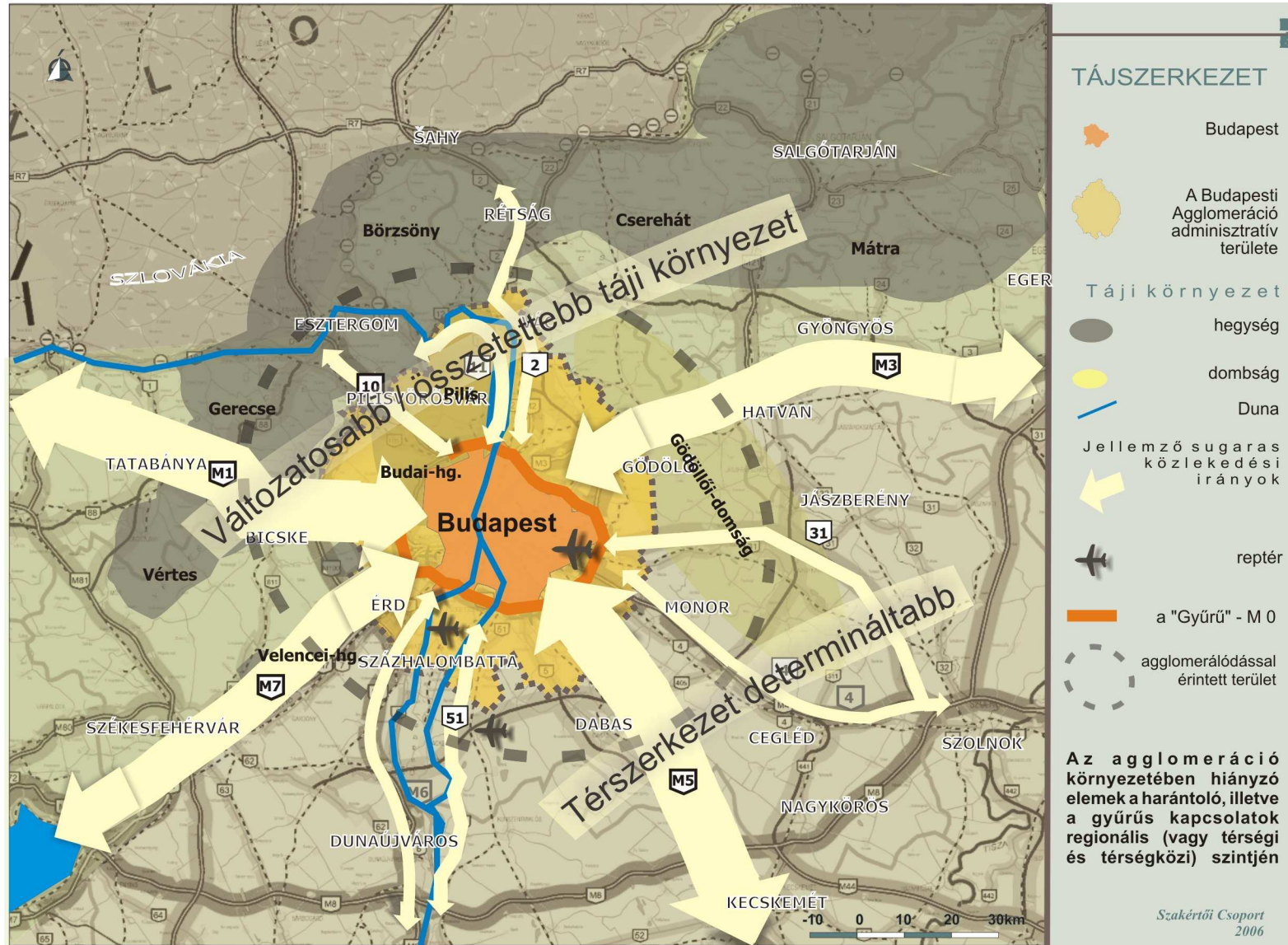
Mikro-körzeteknek az egymással szerves kapcsolatban lévő, együttműködő, általában egy központi település „köré” szerveződő, sajátos karakterrel bíró település-együtteseket tekintjük. (Ezek természetesen egyes esetekben egybeeshetnek kistérségi határokkal, meglévő működési formákkal, de többnyire eltérnek azoktól)

A Budapesti Agglomeráció KSH által hivatalosan kijelölt **szektorai** a mellékletben szerepelnek. Ez a szektorkijelölés – az idősorosan is hozzáférhető adatbázisok révén – a területi monitoring-rendszer elemét képezheti, ugyanakkor a szektorok nem jelentenek – a mikro-körzetekkel, illetve a többcélú kistérségi társulásokkal és területfejlesztési társulásokkal szemben – szerves ötvöződést.

A térség térszerkezete az agglomerálódási folyamat kezdetén a táji-természeti környezettel nagyjából összhangban alakult ki. Ezt a meghatározottságot és az adottságokból kibontakozó fejlődési irányt, karaktert mutatja be a 40. oldal 2. ábra. A hegyes-völgyes budai oldali területek településein, a századelőn leginkább nyaraló jellegű építkezések folytak, a nagyobb számú lakóhelyet tartalmazó fejlesztések főként a pesti oldalon alakultak ki, az akkori városhatár külső oldalán. Nagy-Budapest kialakítása az akkori szűkebb agglomerációnak a várossal való adminisztratív egyesítését jelentette. Az új agglomerációs térséget különösen az 1960-as évek bevándorlási hulláma formálta. Mindez területi, infrastrukturális szempontból egyaránt felkészületlenül érte a térséget és a folyamat térszerkezeti szempontból ugyanolyan káros hatásokkal járt, mint az 1960-as évek végétől megindult üdülőépítés. A táji-természeti értelemben legértékesebb területeken (kis telkeken, zártkert jelleggel) hoztak létre olyan nagyterjedésű településrészeket – részben a Budai hegyvidék településeihöz, vagy a Duna partszakaszaihoz csatlakozva – amelyek ma is problémákat okoznak (árvízvédelem, ökológiai problémák, infrastruktúrafejlesztések elmaradásából származó szennyezési problémák, stb.).

Az 1980-as évek végétől felgyorsuló kitelepülési hullám (együtt az ország más térségeiből való betelepülésekkel), amely egybeesett a mezőgazdasági területek településfejlesztési szempontból előkészítetlen privatizációjával, kiegyenlítő hatásokat indított el a város és térsége korábban egyoldalú kapcsolatában.

2. ábra

Erősödött az agglomerációs térség gazdasága, népessége bővült, miközben főként a Budai hegység településeiben, valamint a fővárost közvetlenül határoló övezet településein ezek a folyamatok térszerkezeti szempontból kedvezőtlen folyamatokat indítottak el:

- A térség önkormányzatai a települések fejlesztésére, a növekvő lakossági elvárások teljesítése (a több évtizedes infrastrukturális elmaradás pótlása, a települési intézmények megfelelő színvonalú fenntartása) érdekében az alacsony normatív állami forrásokhoz képest többletforrások szerzésére kényszerültek. Ennek egyik leggyakoribb módja a területek átminősítése és értékesítése volt akkor is, ha ez nem állt összhangban a település hosszú távú érdekeivel sem;
- A térségi szinten összehangolatlan helyi fejlesztési tervek gyakran a környezetet felélő, olyan volumenű zöldmezős lakóterületi és vállalkozási területi fejlesztéseket generáltak, amelyek a térségek értékeit, vonzerejét jelentő település-táji karakter elvesztésével járnak együtt;
- A területi túlkínálat nehezen irányítható folyamatokat indít be, amelynek hatásai egyaránt megnehezítik az önkormányzatok, de - az infrastrukturális fejlesztések kényszere miatt - a fejlesztők helyzetét is;
- Az ingatlanfejlesztések erőteljesen az állami fejlesztési forrásokból kiépült gyorsforgalmi utak vonzásába települtek, fokozva ezzel a térségen belül egyébként is meglévő gazdasági-, társadalmi különbségeket;
- Az egyébként is növekvő automobilizmussal együtt a növekvő utazási igények többlet-beruházásokat követelnek meg, amelyek forráshiány révén többnyire elmaradnak,
- Mindez együttesen a térszerkezet romlásához, belső területek leromlásának gyorsulásához, a külső területek táji-környezeti állapotának, vonzó rurális arculatának eltorzulásához vezet.
- Az urbanizáltság nem egyenlő azzal, hogy képesek lennének a megfelelő térszervező feladatokat ellátni (társközpont funkció)

A Budapesti Agglomeráció térszerkezete tehát a folyamatok térségi szintű koordinátlansága, illetve a szerkezetfejlesztő elemek megvalósításának elhúzódása, (vagy elmaradása) következtében jelenleg konfliktusokkal terhelt.

Az urbanizált térszerkezet és az ökológiai térszerkezet fejlesztésének összehangolására nem került sor. Az ökológiai szempontok rendszerint háttérbe szorulnak a rövidtávú gazdasági érdekelttség szempontjaival szemben.

A térség térszerkezetének alapelemei a központi helyek rendszere, a központi helyek térbeli eloszlása, kapcsolatrendszere egyrészt a nagytérségi fejlődést, másrészt a Budapesti Agglomeráción belüli elérhetőséget biztosítja. E rendszer fejlesztése, kiegyensúlyozottsága az egyik kulcsa a térség fejlődésének, és alapvető tényezője az életminőségnek. A térszerkezet jelenleg a szerkezeti kapcsolatok hiányával terhelt. A területhasználat extenzív, a térség egyes részei sok esetben rosszul hasznosítottak, strukturálatlanok.

3.8. Intézményrendszer és eszközök, illetve a fejlesztést meghatározó jogi keretek

A BAFT feladat- és hatáskörét a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló többször módosított 1996. évi XXI. törvény 15/B. §-a határozza meg, mely kimondja, hogy a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács alapfeladata a főváros és agglomerációja területén a főváros, valamint a körülötte elterülő régió fejlesztési céljainak és érdekeinek összehangolása.

A Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács Szervezeti és Működési Szabályzata, valamint Ügyrendje¹² II. fejezetének 3.§-a tartalmazza - a Tanács alapfeladatához kapcsolódóan - a Tanács tervezési, programozási, finanszírozási és monitoring feladatainak körét.

A BAFT-nak négy állandó (Koordinációs-, Ellenőrzési és Monitoring-, Stratégiai-, Operatív Fejlesztési Bizottság) bizottsága van. E mellett ad-hoc (szakmai) bizottságok felállítását is kezdeményezheti, mint 2006 folyamán a kiemelt programok kidolgoztatása céljából (környezetgazdálkodási, egészségfejlesztési, gazdaságfejlesztési, humán erőforrás-fejlesztési, közlekedésfejlesztési ad-hoc bizottságok).

¹² 2005. május 4-én elfogadott változat

Két rendszeres egyeztető fórummal, állandó konzultatív testülettel rendelkezik a BAFT: a Kistérségi, illetve Kerületi Egyeztető Fórum, míg az ad-hoc bizottságok munkáját a térségi műhelycsoport, egy informális, konzultatív jellegű szervezet segíti.

Sajnos azt kell állítanunk, hogy a BAFT tekintetében a nemzeti fejlesztéspolitika elvi támogatása ellenére az anyagi támogatás nem változott lényegesen 1999 óta. Továbbra is hiányzik az a felismerés, hogy a metropolisz-térség kiteljesedése, dinamikus fejlődése az egész ország számára kamatozó lehetőségeket jelent. Az utóbbi években ugyan elmozdulás történt a térségi együttműködést biztosító szabályozó elemek kialakításában (elsősorban a kistérségi együttműködések téve ezzel intenzívebbé), ugyanakkor az így felállított rendszer a kistérségek vagy régiók határain átnyúló, egymással egyébként szerves kapcsolatban lévő önkormányzatok és térségek közös fejlesztési kezdeményezéseit gátolta, a rendszer adminisztratív jellege miatt.

Tervezési környezetet tekintve Budapest és várostérségének fejlesztése – többnyire közvetetten, illetve egyes elemeiben – számos területi és ágazati tervben megjelenik. A dokumentumokból az alábbiakban elsősorban a Budapesti Agglomeráció kapcsán megfogalmazott célokat emeltük ki, hiszen a koncepció célmeghatározásához e célok harmonizálása (integrálása) mintegy előfeltételt jelent.

Országos Területfejlesztési Koncepció – a 2005-ben elfogadott OTK¹³ az országos területi célok között kiemelten foglalkozik a „Versenyképes budapesti metropolisz-térség megteremtésé”-vel,

„A főváros és elővárosi gyűrű alkotta budapesti agglomeráció az ország legversenyképesebb területe, legfontosabb kapcsolódási pontja, amely egyedülállóan alkalmas arra, hogy rajta keresztül hazánk egésze bekapcsolódjon az európai, ill. a globális gazdasági, társadalmi, kulturális vérkeringésbe. Számos funkciójából adódóan nem a hazai térségekkel, hanem más, elsősorban közép-európai, nagyvárosi térségekkel kell versenyeznie. Budapest nemzetközi versenyképessége, és az ország többi régiójával való együttműködésének (kompetencia- és munkamegosztás, elérhetőség, kooperáció, stb. révén)

¹³ 97/2005. (XII.25.) OGY határozattal elfogadott

hatékonyasága alapvetően befolyásolja az ország egészének, s minden egyes régiójának fejlődési pályáját.

Az ország legnépesebb, erős elővárosi térséggel rendelkező agglomerációjában elengedhetetlen az élhető nagyváros és térsége harmonikus együttműködési rendszerének megteremtése.”

Az OTK-ban megfogalmazott célok szinte teljesen egybeesnek az 1999-es BAFT koncepció fő célkitűzéseivel.

Részcélok:

- **Budapest gazdaságszervező, nemzetközi jelentőségű pénzügyi-szolgáltató, K+F központ szerepének és az európai gazdaságba való szerves bekapcsolódásának megerősítése;**
- **Budapest kapuvárosi szerepének erősítése az Európai Unió és a Balkán, valamint Kelet-Európa között;**
- **A központi szerephez szükséges infrastrukturális és szolgáltatási fejlesztések ösztönzése;**
- **Tudás-ipar és a magasan kvalifikált munkaerő-megtartó képességének növelése nemzetközi viszonylatban;**
- **High-tech iparágak és a kiemelkedően magas hozzáadott értéket előállító tevékenységek ösztönzése;**
- **Magas szintű üzleti, IKT és személyi szolgáltatások fejlesztése, melyek révén Budapest nemzetközi versenyképessége nagyban javulhat;**
- **Nemzetközi turisztikai és kulturális központ szerep erősítése;**
- **Az élhető város megteremtése,**
- **Az agglomerációs települések fizikai összenövésének megakadályozása, egy kiegyensúlyozott zöldfelületi rendszer, ökológiai és rekreációs „zöld gyűrű” kialakítása.**
- **Harmonikusan működő agglomerációs rendszer megteremtése, fejlesztések menedzselése az agglomeráció szereplőinek hatékony együttműködésével;**
- **A főváros és elővárosi gyűrűjének fejlesztése egységes tervezést igényel, mely a kerületi, fővárosi, települési, megyei önkormányzatok, a régió, a közszolgáltatók és a társadalmi szervezetek partnerségén alapul. A hatékony végrehajtást is csak együttműködő menedzsmenti szervek biztosíthatják. Ezért törekedni kell az összes érintett település agglomerációs externáliákat kezelni képes intézményi kooperációjának biztosítására.**
- **A kiegyensúlyozott térszerkezet kialakítása, az alközpontok fejlesztése,**
- **Közlekedési kapcsolatok modernizációja,**
- **A fővárosi agglomerációnak az országra, annak fejlesztési pólusaira ható kisugárzásának erősítése.**

Az OTK a megvalósítás eszközeit már a Közép-magyarországi Régiónál részletezi, a BAFT szerepét pedig a következőképp definiálja: „A tanácsok feladata az érintett regionális, térségi és ágazati szereplők együttműködéséhez alapot biztosítani, továbbá elősegíteni a partnerségen alapuló stratégiai tervezés és a helyi igényekhez igazodó forrásfelhasználás megvalósulását.”¹⁴ A KMR¹⁵ területi céljai között kiemelten említi a kiegyensúlyozott, többpólusú térszerkezet megteremtését Budapest és agglomerációs társközpontjai között.

Országos Fejlesztéspolitikai Kon koncepció – a szintén 2005-ben elfogadott OFK¹⁶ az ország 15 éves fejlesztési koncepciója, mely az Új Magyarország Fejlesztési Terv fontos alapját jelentette az OTK-val együtt.

A koncepció célul tűzi ki, hogy Magyarország 2020-ra Európa legdinamikusabban fejlődő, az uniós átlagot meghaladó fejlettséggel rendelkező, a fenntartható fejlődés szempontjait is követő országai közé tartozzon, ahol ennek eredményeként a jelenleginél

- a. több a munkahely,
- b. magasabbak a jövedelmek,
- c. biztonságos, tiszta és jó minőségű a környezet,
- d. egészséges és hosszabb az élet.

A fejlesztési koncepció 3 prioritáscsoportot határoz meg a célok elérése érdekében:

- „Befektetés az emberbe”
- „Befektetés a gazdaságba”
- „Befektetés a környezetbe”

A BAFT-ot érintő területi szempontok közül ebben a dokumentumban is hangsúlyosan megjelenik, hogy az ország harmonikus területi rendszerének és az európai térségekhez való harmonikus illeszkedésének érdekében Budapestnek európai szinten versenyképes metropolisszá kell válnia.

„Alapvető célkitűzés, hogy Budapest, agglomerációjával harmonikus együttműködésben, nemzetközi gazdasági, kereskedelmi-pénzügyi, szellemi-innovációs és kulturális-turisztikai szerepköre révén a Közép-európai térség meghatározó központja, a Kárpát-medence gazdasági centruma, logisztikai és

¹⁴A Balaton Fejlesztési Tanács és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács vonatkozásában

¹⁵a Budapesti Agglomerációval kapcsolatos kérdések a III.1. célnál és a Közép-magyarországi Régiónál kerülnek tárgyalásra

¹⁶96/2005. (XII. 25.) OGY határozattal elfogadott

gazdaságszervezési funkciói révén pedig a Balkán térségének gazdasági értelemben vett kapuja legyen. Cél továbbá, hogy az ország többi térségével szerves, a fejlődést továbbáramoltatni képes, munkamegosztáson alapuló kapcsolatokat ápoljon.”

Új Magyarország Fejlesztési Terv - a dokumentáció a foglalkoztatást és a növekedést tűzte ki átfogó céljául, benne a Budapesti Agglomerációra vonatkozóan a következőket fogalmazza meg:

„Az Európai Unió kohéziós politikájának „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzése alá tartozó közép-magyarországi régió központja Budapest és annak agglomerációja az ország legversenyképesebb területe, kiemelt fejlesztési pólusa. A főváros fejlesztését a jövőben az ország versenyképességét biztosító funkciókra és az élıhetőségre kell összpontosítani, míg a főváros egyéb szerepköreit fokozatosan meg kell osztani a hazai nagyvárosokkal. Így a nemzetközi szinten is tartósan versenyképes budapesti metropolisz-térség megteremtése érdekében:

- a nemzetközi gazdaságirányítási, turisztikai és kulturális szerep erősítésére, annak feltétel- és eszközrendszerének megteremtésére;*
- a versenyképes gazdaság igényeit kielégíteni képes versenyképes munkaerő fejlesztésére (ami a foglalkoztatáspolitikát, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások és az egészség megőrzését és helyreállítását célzó szolgáltatások eszközeire építve komplexen valósul meg);*
- a nemzetközi, agglomerációs és városon belüli közlekedési kapcsolatok fejlesztésére;*
- a térség szolgáltatási (turisztikai - beleértve a kulturális gazdaságot -, logisztikai és kereskedelmi), valamint információs tér kialakítási feladatainak végrehajtására;*
- egy élıhető térség kialakítására (átfogó környezetgazdálkodás, funkcióvesztett területek revitalizálása, zöldterületek védelme, racionális térgazdálkodás);*
- a tudásipar, a high-tech iparágak, a magas hozzáadott értéket előállító tevékenységek és a magasan kvalifikált munkaerő meglétéből eredő előnyök kihasználására, valamint*
- a leszakadó rétegek és térségek, továbbá a különböző (munkaerő-piaci, szociális, egészségi állapotbeli) hátrányokkal érintett társadalmi csoportokkal kapcsolatban indítunk beavatkozásokat.”*

A Budapesti Agglomerációt ugyanakkor nem sorolja az ország azon kiemelt, szerves egységet alkotó térségei közé (a Balaton, a Tisza és Duna vidéke került be ebbe a körbe), amelyek stratégiai fejlesztését és problémáinak kezelését nemzeti szintű koordinációval, illetve a statisztikai régiók összefogásával kell megoldani, hanem ennek kezelését teljes egészében a Közép-Magyarországi Régió Operatív Programja keretében kívánja kezelni (Strukturális Alapok vonatkozásában).

A regionális versenyképesség és foglalkoztatás Európai Unió célkitűzése alá tartozó Közép-magyarországi Régióban a fő fejlesztési cél a térség versenyképességének és vonzerejének növelése, a fenntarthatósági szempontok érvényesítése mellett. E régió kiemelt fontosságú a lisszaboni célok megvalósítása szempontjából is, hiszen Budapest és ez a régió adja az ország innovációs teljesítményének mintegy kétharmadát.

A Közép-magyarországi Régió fejlesztése Budapest versenyképességének erősítése mellett – többek között – **az agglomerációjával való szerves kapcsolatok további erősítését, a régió további városhálózati elemeinek helyzetbe hozását jelenti** az Új Magyarország Fejlesztési Terv szerint

Közép - magyarországi Operatív Program¹⁷ – az operatív program integráltan tartalmazza a régió területén ERFA forrásokból megvalósuló ágazati és regionális fejlesztéseket, melyhez öt további operatív program kapcsolódik:

- Az Elektronikus közigazgatás operatív program keretében valósul meg a régió ERFA forrású fejlesztéseinek egy része;
- A Társadalmi megújulás operatív program és az Államreform operatív program a régió ESZA forrású fejlesztéseit tartalmazza;
- A Közlekedés operatív program és a Környezet és energia operatív program ad keretet a régió területén Kohéziós Alapból megvalósuló közlekedési és környezetvédelmi projekteknek.

Az operatív program átfogó célként fogalmazza meg a régió versenyképességének növelését a fenntartható fejlődés elvének érvényesítése mellett, specifikus céljai pedig a következők:

1. A régió nemzetközi versenyképességének fejlesztése
2. A régió belső kohéziójának és harmonikus térszerkezetének fejlesztése

¹⁷ 2006.10.16-án társadalmi vitára bocsátott változat

A Budapesti Agglomeráció településeinek fejlesztési irányát a KMOP a következőképpen határozza meg:

„Cél a harmonikusan és fenntartható módon működő agglomerációs rendszer megteremtése, kiegyensúlyozottabb térszerkezetet eredményező alközpontok fejlesztése révén és a fővárost övező ökológiai és rekreációs zöld gyűrű kialakításával, valamint a helyben történő munkavégzés ösztönzésével.

A szuburbanizációs folyamat következtében a Budapest környéki települések lakóinak száma jelentősen növekvő, ugyanakkor a kiköltözöttek nagyrészt továbbra is Budapestre járnak dolgozni, és ott veszik igénybe a szolgáltatásokat. Az ingázó életforma megterhelő a családok részére. Ennek érdekében szükséges a növekvő népességszámhoz illeszkedő kapacitásnövelés az óvodai, iskolai, szociális és egészségügyi ellátásban. Az agglomerációs települések fő fejlesztési iránya a településközpont nélküli, kiterjedt településeken a központi funkciót ellátó városközpont területi kialakítása városrehabilitációs akciók keretében.”

A BAFT az agglomerációs tér kiemelt tématerületeinek (Kiemelt Programok) részletes kidolgozásával adott inputot a regionális OP kidolgozásához, s egyben biztosította, hogy a regionális célok és műveletek között lehetőség nyíljon az agglomerációt kiemelten érintő kérdések, problémák megoldására.

Természetesen a kistérségek, illetve a települések / kerületek fejlesztési elképzelései – elsősorban a regionális projektgyűjtés és egyeztetések révén – integrálódtak a fenti programokba, ezek közül is a térség jövőbeli fejlesztési céljait és forrásait meghatározó keretdokumentumba, a KMOP-ba.

Pest Megye Területfejlesztési Stratégiája és Operatív Programja, 2003. novemberében került elfogadásra, a 2007-2013-ig terjedő programozási időszakra vonatkozóan nem készült új Stratégia és Operatív program.

A dokumentum Pest megye jövőképét széleskörű részvétellel határozta meg, amely a következőket tartalmazza:

*„Pest megye Budapesttel együtt fejlődő térség, amely a központi helyzetéből fakadó előnyöket maximálisan kihasználja, ezáltal lakossága számára magas színvonalú élet- és munkalehetőségeket nyújt a megye minden térségében egyaránt. A megye tervezési-, tudásbázis-, és partnerség-fejlesztési tevékenységének eredményeképpen a **spontán szuburbanizációt tervezett, koordinált térségfejlesztés váltja fel az EU-s elveknek megfelelően, az EU-s támogatási pályázati forrásokat a lehető legnagyobb mértékben hasznosítva.**”*

Ezen jövőkép elérése érdekében a stratégia átfogó célja a lakosság életminőségének javítása, amelynek eléréséhez hárm as út vezet, egyrészt gyorsítani kell a lemaradó térségek fejlődését, másrészt el kell érni, hogy a **szuburbanizáció spontán burjánzása helyett a térség fejlődése tervezetten menjen végbe**, ezáltal a jövőben elkerülhető legyen a természeti és települési környezet további degradációja. Ezen túlmenően törekedni kell a megye egésze versenyképességének javítására.

A fenti célok csak akkor érhetők el, ha egyrészt sikerül előbbre lépni a **tudásbázis** és **partnerség** fejlesztésében, másrészt külső fejlesztési források igénybevétele válik lehetővé. Az átfogó és speciális célok elérését un. **ágazati célok** megvalósítása szolgálja, ezek a következők:

- T érségfejlesztés: település, környezet
- Gazdaságfejlesztés
- Humán erőforrás-fejlesztés
- Infrastruktúrafejlesztés

Az ágazati célok tehát szolgálják a kiegyenlítést és az agglomeráció sebeinek gyógyítását, a versenyképesség javítását megvalósításukhoz hozzájárul a pályázati források igénybevétele, a tudásbázis fejlesztés, a vezetés színvonalának növelése, a szabályozás, tervezés intézményeinek fejlesztése, a partnerség javítása.

Budapest Városfejlesztési Kon koncepciója - a Fővárosi Közgyűlés 2003. márciusában hagyta jóvá a dokumentumot, mely a főváros fejlődésének nagy távlatú jövőképét a következőképpen rögzíti: „A nemzetközi és az országos funkciók optimális kialakításához a város és térsége együttműködése elmélyül. Ebben a metropolisz-térségben az egyes funkciók optimális elhelyezése az egész térség érdekeit alapul véve, a gazdasági, környezeti és társadalmi feltételek teljesülését egyaránt figyelembe véve kerül meghatározásra, biztosítva, hogy az egész városi térség, annak lakó- és vállalkozási területei egyaránt a fenntartható fejlődés kritériumainak megfelelően fejlődjenek, úgy környezeti, mint társadalmi szempontok szerint.”.

„A metropolisz-térség különböző részein eltérő eszközökkel - a Belvárosban elsősorban komplex városrehabilitációval, az átmeneti zónában új közlekedési kapcsolatok megteremtésével, a rozsdáövezeti beruházások támogatásával, új funkciók elhelyezésével, a külsőbb kerületekben a városközpontok újrabeépítésével, a városon kívüli területeken a központi helyek fejlesztésével,

illetve a köztes területek természeti értékeinek megóvásával, fokozott védelmével - kerül sor az épített és a természeti környezet fejlesztésére, és ezzel a metropolisz élhetősége, a lakók életkörülményei javítására.”

Podmaniczky Program – Budapest középtávú feladatainak meghatározása, mely elsősorban a következő programozási időszakban támogatott projektek, programok összefoglalása. A középtávú fejlesztés **Magprogramja** azokat a fejlesztéseket tartalmazza, amelyeket mindenképpen végre kell hajtani ahhoz, hogy Budapest hatékonyabb, élhetőbb és méltányosabb város legyen. A fejlesztések 7 fő területre koncentrálnak, ebből az utolsó kifejezetten az agglomeráció egészére vonatkozó összehangolt gazdaságfejlesztésre irányul:

1. *4-es metró vonala*
2. *Észak-Budapest (Gázgyár, Aquincumi híd, Körvasúti krt., Mocsáros dűlő...)*
3. *Belváros (Kiskörúton belüli forgalomcsillapítás, rehabilitáció, zsidónegyed, Városháza, Gödör, Közraktárak, mélygarázsok...)*
4. *Belső átmeneti zóna (Magdolna-negyed, Kőbánya, Örs vezér tér, Orczy kert, barnamezős programok, P+R...)*
5. *Dél-Budapest (szennyvíztisztító, 1-es és 3-as villamos, 5-ös metró, csepeli gerincút, csepeli közpark és lakóterület...)*
6. *Buda-központ (Moszkva tér, 56-os gyorsvillamos)*
7. *Budapest és térsége (Egységes gazdaságfejlesztés, egyeztető fórumok)*

Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve (BATT) - a térség kiegyensúlyozott távlati fejlődése és a természeti erőforrások megőrzése érdekében használja a területrendezés eszközkészletét: meghatározza a távlati térszerkezetet, a térségi jelentőségű közlekedési és közmű hálózatok helyét, az urbanizált, a mezőgazdasági, erdőgazdasági és a természeti területek rendszerét, továbbá átfogóan szabályozza azok használatát. Ennek eszközeként területfelhasználási kategóriákat jelöl ki, amelyekre a térség sajátosságai folytán szabályokat és korlátokat állít fel. A törvény 2005. szeptember 1-jén lépett hatályba, ezt követő 3 éven belül minden település rendezési terveiben érvényesíteni kell annak előírásait. A törvény rögzíti, hogy az agglomerációs terv felülvizsgálatát a térségben tapasztalható dinamikus területi folyamatok nyomon követése és a terv érvényesülésének vizsgálata érdekében 5 év elteltével el kell végezni.

A törvény tartalma és a térségben tapasztalható változások ismeretében elmondható, hogy a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve és a tervről szóló törvény szükséges, de nem kielégítő eszköz a térségi területi folyamatok célirányos befolyásolásához.

Bár a terv célkitűzéseiben az 1999-ben elkészült területfejlesztési koncepció céljait követi, a rendezési terv hat évvel később jóváhagyott tartalma már nagyon nagymértékben kötődik az agglomerációban érintett települések térségi koordináció nélkül és több vonatkozásban a fejlesztési koncepció célkitűzéseivel ellentétes tartalommal elkészült és jóváhagyott településrendezési terveinek tartalmához.

A területrendezési terv (területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvényben szabályozott) műfajánál és használható eszközkészleténél fogva ebből a tervből és ebből a törvényből is hiányoznak azok az elemek, amelyek a területfejlesztéssel való kapcsolatot és az összhangot biztosíthatnák.

Ezt a kapcsolatot a hazai gyakorlatban még kevésbé elterjedt – és jogszabállyal nem legitimált – struktúraterv képes megoldani, mely a rendezési és fejlesztési szempontokat térségi szinten, az érintettek tervezési folyamatba történő aktív bevonása mellett képes koordinált, de kellően rugalmas terv formájába önteni. Mivel nincs jogszabályi háttere, ezért a tervezési rendszerben sincs egzaktan meghatározott helye és „ideje”, azaz nem illeszthető be egyértelműen a fejlesztési koncepció – stratégia – operatív programozás és akciótervezés – egymást követő rendszerébe. Elsősorban a rendezési és fejlesztési szempontok harmonizálásáról van szó tehát, ahol a területi szint szintén nincs meghatározva. Épp ezért struktúraterv készülhet a várostérség egészére a koncepcionális és stratégiai elhatározások, illetve a várostérségi szintű területhasználati szempontok (BATT) összehangolásával, de készülhet kisebb területi egységekre is (mikro-körzetek), ahol már az operatív fejlesztési szint mellett a települési területhasználati szempontok érvényesíthetők.

Az európai uniós források felhasználásának eddigi tapasztalatai.

Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. A 2004-2006 közötti programozási időszak alatt a Budapesti Agglomeráció a Közép-magyarországi

Régió részeként az 1. célterület alá tartozott, tehát az összes operatív program alatt megnyíló pályázati forrás elérhető volt a térség részére¹⁸. Az 1 főre jutó (megítelt) uniós támogatási összeg országos átlaga 70 ezer Ft, de ennek területi megoszlása erős egyenlőtlenségeket mutat. Miközben Budapesten ez a mutató kismértékben meghaladja az országos átlagot, addig Pest megyében a megítelt uniós támogatások összege alig 40 ezer Ft / fő¹⁹.

A Közép-magyarországi Régió a 2007-2013 közötti időszakot tekintve speciális helyzetben van, hiszen egyetlen 2. célterületi régióként a Strukturális Alapok által támogatott fejlesztések szinte teljes körével foglalkoznia kell²⁰. A 2007-2013 közötti időszakban a regionális programokra jutó mintegy 1512 milliárd Ft 26%-a szintén a Közép-magyarországi Régióban kerül majd elosztásra. Az uniós támogatások allokálása tehát regionális szinten történik, a BAFT e vonatkozásban nem kap szerepet. Fejlesztési prioritásait a Kiemelt Programok (humán-erőforrás fejlesztési, környezetgazdálkodási, közlekedésfejlesztési, egészségfejlesztési és gazdaságfejlesztési kiemelt programok) kidolgozásával és ezek regionális operatív célok közé illesztésének menedzselésével érvényesítheti.

A KMOP ugyanakkor még nem specifikálja az egyes műveletek tartalmát, jogosultsági kritériumait – mely a későbbiek során, az akciótervek és végső soron a pályázati kiírások megfogalmazásánál és a bírálati, kiválasztási rendszer kialakításánál konkretizálható. Az akciótervek kialakításában (az első két évre szóló akcióterveknek 2007 áprilisáig kell elkészülniük) – mely egyben tartalmazza majd a kiírásra kerülő pályázatok alapjait is – a BAFT kiemelkedő szerepet kell, hogy kapjon, a budapesti funkcionális várostérségen belül a „hol” meghatározásában, azaz fejlesztési dokumentumainak elkészítésével, melyek a kitűzött területi célok mentén, széleskörűen egyeztetve képesek a fejlesztések térbeli harmonizálására, koordinációjára, ezáltal egy hatékonyabb, kiegyenlítettebb várostérség megteremtésére.

¹⁸ Természetesen az egyes pályázatoknál megjelölt jogosultsági feltételek a pályázók körét szűkítette, mely sok esetben hátrányosan érintette az agglomeráció térségét, településeit, hiszen a pályázati források többsége a területi kiegyenlítődés érdekében a régió társadalmi és gazdasági indikátorait tekintve kedvezőtlenebb területeit preferálta.

¹⁹ Forrás: KMR Regionális Komplex Operatív Programja – 3. változat (2006. július 26.)

²⁰ a 2. célterületi fejlesztési témakörök szűkebbek, a támogatásintenzitás értékei pedig alacsonyabbak, mint az 1. célterületiek - a KMR azonban ún. „phasing in” támogatást kap, amelyben a forrásnagyságrendet fokozatosan csökkentik a 2. célterületi szintre, a támogatható tevékenységek megegyeznek az 1. célterületben támogatható témakörökkel, és a támogatás-intenzitások is az 1. célterületinek felelnek meg.

IV. Diagnózis – Összegzés

4.1. Külső feltételrendszerben bekövetkezett változások, trendek

1. Számos területen jelentős változások mentek végbe, amelyek lényegesen nagyobb hatással bírnak, mint azt előre becsülhettük. Ilyenek pl.:
 - a. A befektetések, fejlesztések többsége ma egyre inkább privát, semmint közpénzekkel történik.
 - b. A régiók és városok közötti rivalizálás ma még sokkal intenzívebb annál, semhogy abból valódi előny származna.
 - c. A lakosság körében ugrásszerűen megnöttek az életminőséggel szembeni elvárások.
 - d. Az épített környezet minősége – összhangban az életminőség-igénynövekedéssel és a környezettudat változással – egyre inkább fontos tényezőjévé vált a fejlesztések, befektetések helyszínválasztásának. A városnak az épített környezetminőség gyors romlása, erkölcsi és fizikai elavulása miatt most szinte „kötelező” sokkal komolyabban venni a jövőt és a jövő menedzselésére pedig a jelenleginél kevésbé dogmatikus struktúrát / eszközrendszert kell meghatározni.
 - e. A jó megoldások ma már kellően komplexek ahhoz, hogy ágazati-, vagy össze nem függő elemi gondolkodás-stratégiákkal megoldhatóak lennének. Ki kell alakítani a fejlesztéspolitika hatékony, és átfogó tervezési és menedzselési eszközrendszerét.
2. A szerkezetváltást az elmúlt 15 évben egymással is konkurálva megjelenő megatrendek követelik ki, melyeknek hatásuk van a város fizikumára, azaz térbeli elrendezésére is:
 - a. Globalizáció: a termelési és kereskedelmi rendszerek világméretűvé válása, a nemzetközi magánvállalatok terjeszkedése, a befektetési helyszínné válás. Ez lehetővé teszi a nemzetközi várossá (várostérséggé), térségi szervező központtá válást, azaz az elsődleges erőközpont szerep újratermelését / megszerzését és tartós megőrzését, egyfajta regionális fejlesztési pólussá válást.
 - b. Humán - Mobilitás: egyre humán-dominántabbá váló bolygónkon nemcsak a javak, hanem az emberek és szolgáltatások is sokkal szabadabban áramolhatnak. Amennyiben nincs – márpedig nincs - az erőközpontnak hatékony és koordinált ingatlankezelési rendszere, akkor ez a migráció főként városkörnyéki anomáliákhoz vezet.

3. EU csatlakozás: kitágult az európai tér, szélesedtek a kapcsolatok, növekszik a verseny. A finanszírozásba és az ösztönzésbe bekapcsolódtak az uniós alapok, s ez valamelyest kooperációra készíti az intézményrendszer szereplőit. A transz-európai közlekedési kapcsolatok, folyosók kialakítására nagyobb hangsúly helyeződik. A környező tagországok városrégiós összefüggésekben gondolkodnak, országhatároktól függetlenül (pl. erősödő Centropo régió), ami Budapest esetében még várat magára.

4.2. Belső adottságokban bekövetkezett változások, folyamatok és azok okai

4. Budapest és agglomerációjának európai profilja spontán módon is kialakulóban van. Logisztikája erősödik, logisztikai központjai épülnek, de a transzfer funkció nem teljes, nincs meg hozzá az infrastruktúra. Az agglomerációs térben a funkciók azonban még nem tisztultak le, a funkcionális megosztás nem alakult ki, és nagytérségi összefüggésekben nem mindig indokolható törekvések érvényesülnek (példa: logisztikai funkciók fejlesztése a 10. sz. főút mentén)
5. Az agglomeráció keleti és nyugati oldala közötti éles választóvonal enyhülni látszik – nem kis részben az M0 keleti szektor épülése, sőt, már annak híre következtében.
6. A gazdaság erősödik az agglomerációban, főleg a budapesti határon, ami a szuburbanizáció egy típusának erősödését jelenti.
7. Egyre kiterjedtebb a szuburbanizáció, a területileg koordinálatlan fejlődés miatt nem látszik kialakulni a policentrikus városhálózat²¹. Nagyon jelentősen megugrott a lakásépítés Budapesten – kivételesen jobban, mint az agglomerációban – és nő az alternatív lakásformák száma, megindult egyfajta visszaáramlás a fővárosba, a belső városrészek attraktivitása, presztízse a nagyobb léptékű rehabilitációs projektek révén javul.
8. A városrészek közötti, valamint a városkörnyék egyes szegmensei közötti különbségek (lakókörnyezet minősége, presztízis, stb.) nőnek, fokozódik egyes városrészek, illetve környéki térségek lemaradása.
9. A városok és a regionális városi struktúrák (a városhálózat egyes elemeinek súlya, szerepe, a városok közötti kapcsolat) folyamatosan változnak. Mindenesetre most a változások kritikus pontot értek el, amelyet elsősorban a városok környékének átalakulásán keresztül érzékelhetünk teljes „pompájában” (de legalább ennyire a belső városrészekben is a régi és az új struktúrák dialektikájában, illetve éppen a megújulás, a szerkezetváltás hiányában!).

²¹ Lényegében a társközpontok megerősödése, valódi térszervező központtá válása a funkciók, szolgáltatások koncentrációjával.

A növekedés fázisa polarizációs szakaszba megy át: egy monocentrikus struktúra már nem működtethető megfelelő hatékonysággal.

10. Az utóbbi időben az életminőség kérdése és a környezet minősége gyakran ütközött egymással egyes fejlesztések kapcsán (gazdasági funkciók erősödése versus élhető település; gazdasági fejlesztések versus környezet védelme).
11. A város nem tudott időben reagálni a megváltozott szükségletekre, sem az életminőség igények kielégítésére, sem a „kereskedelem forradalmára” nem adott időben választ. Ugyanez igaz a belvárosra is, azaz a megváltozott igényekkel, szükségletekkel, illetve fogyasztói szokásokkal, magatartásokkal (pl. az ún. „autós vásárlás”, a megváltozott kulturális igények, és legfőképp a megnövekedett mobilitás, stb.) párhuzamosan nem újult meg a városi struktúra. A lakáspolitikai terén sem született adekvát válasz számos problematikus területre (történeti városrészek, lakótelepek, alacsony sűrűségű és beépítésű területek), amint a termelési rendszer átalakulásával párhuzamosan sem születtek megfelelő megoldások a barna mezők hasznosítására, illetve az új gazdasági szerkezet kialakítására.
12. Amint az előbb a környezet és életminőség, ugyanúgy a *közlekedési fejlesztések és az életminőség is* egymással ellentétes érveként jelennek meg (példa: tervezett Duna hidak). **Vitathatatlanul a megnövekedett humán mobilitás, és a migráció, a be- és kiköltözés, a lakással szembeni igények változása az egyik legnagyobb kihívás, amivel Budapestnek, illetve az agglomerációnak, vagyis a Metropolisz-térnek szembe kell néznie.**
13. Az új életelvárások és lehetőségek nem kerültek összhangba, ez irányította rá a figyelmet az agglomerációra, amely látszólag képesnek mutatkozott a kereslet kielégítésére, a kívánatos kínálat biztosítására. Mára már világos, hogy a kiterjedt térben a problémák is csupán kiterjedtek, de meg nem oldódtak.
14. A közelmúlt tapasztalatai, az egyes jelenségek jól mutatják, hogy a térfel-
 fejlesztés hajtóereje elsősorban az életminőség-igényváltozásokban keresendő: a város és térsége a gazdasági átalakulás során az ipari vákuumot gyorsan átvészelt és a fővárosi pozícióit kamatoztatva egyfajta kívülről irányított taktikai szerkezetváltáson ment keresztül (multik, befektetések koncentrációja). Ugyanakkor a stratégiai, hosszú-távú szerkezetváltás, átalakulás nem indult meg, még a minőségjavítás. a konszolidáció taktikai lépései is elhúzódtak. Jobbára csupán a „privacy” kialakítása folyt, a magánszféra hozott létre új, „önző” struktúrákat. **A közösségi, a „publikus” terek struktúráinak, valamint a mobilitás struktúráinak fejlesztése elmaradt a lakóterefel-
 fejlesztés dinamikájától.** A nagyvárosi tér struktúrái nem kerültek meghatározásra,

hiánypótlás folyik a gerjesztő fejlesztés helyett. A korábbi centralizáció eredményeként létrehozott térszerkezet sem mennyiségében, sem minőségében nem komfortos, nem tudja kiszolgálni a mai igényeket (rosszabb, mint az ország perifériáján). Ez növeli az egészségtelen centralizálást, azaz a függőség tartóssá válását. A térbeli munkamegosztás és a térszerkezet egymással összefüggő természete miatt a hiányzó struktúrák hibás munkamegosztást eredményeznek. Mindez a nagytérben (budapesti funkcionális várostérségben) való gondolkodás hiányának következménye.

15. **Az elégtelenségek alapvető oka egyrészt a város-szerkezetváltásának hiányában keresendő.** Miközben a gazdasági és humán átalakulás nagy sebességgel folyik (első két fázisa már végbement²²), addig a város térszerkezetváltása, a működésváltozásnak megfelelő átalakulása nem - vagy csupán csekély mértékben - történt meg, és stratégia / policy hiányában lassan folyik. A város és térsége nem kezdte még meg a harmadik generációs városokra²³ jellemző átalakulást, a térforma megtorpant a politikai szerkezetváltás pillanatában. (A tér tervezése elemi egységekre korlátozódik)
16. **A hatékonyság hiánya lerontja a tér meglévő versenyképességét²⁴, általában képességeinek kihasználását. A hatékonyság hiányán túl a környezet (igényelt) minőségében fellelhető hiátusok, azaz éppen a közvetlen életminőség faktorok hiánya is olyan meghatározó versenyképességi elemmé váltak, amelyek a régiók, de különösen a kiemelkedő dinamikával rendelkező, de folyamataikat tekintve rendkívül összetett várostérségek pozícióit egyre inkább befolyásolják, meghatározzák.** A metropolisz-tér ebben a kérdésben is nagyon lemaradt, ezzel is rontva – egyébként sok szempontból előnyös – pozícióit.
17. A terület-felhasználás pazarló és koordinálatlan, verseny alakult ki a települések között egyes funkciók letelepítésében, a hozzá szükséges területek átminősítésében. Az egyes funkciók helykiválasztásában (a telephelyválasztásban) háttérbe szorulnak a térségi érdekek, valamint a területek alkalmasságának szempontjai. A terület-igénybevételre a spontaneitás jellemző. Az értékeket megőrző, takarékos és racionális területhasználatnak nem alakult ki sem a társadalmi szintű támogatottsága, sem az anyagi érdekeltségi rendszere.

²² gyakorlatilag a rendszerváltozás óta eltelt időszakban a régi struktúrák megszűnése és újak kialakulása megtörtént, most viszont egy átalakítási (rekonstrukciós) fázisra van szükség a versenyképesség és hatékonyság megteremtése, fenntartása miatt.

²³ Harmadik generációs városok: ahol a munkahely, a lakóhely és a szabadidő terei élesen elválnak egymástól térben

²⁴ A versenyképességet, mint folyamatot értelmezve, a komparatív előnyök kihasználásával pozícióba kerülni – és ezt a pozícióelőnyt megőrizni, növelni

- A strukturált térszerkezet kialakítására (az összefüggő zöldhálózathoz kapcsolódó szigetszerű, illetve csápszerű beépített területek struktúrájára) korábban megfogalmazott fejlesztési és rendezési célkitűzések nem valósultak meg.
18. A spontán folyamatok nem teremtik meg a fenntartható fejlődés körülményeit, a tartós urbanizációs hatást és a szükséges átalakulás kellő dinamikáját. A város fizikai megújítása, átalakítása kellő szervező-, és irányító erő hiányában nem stratégiai szinten folyik. Mindennapi taktikázások, rövid-távú részcélok mentén alakul. Mindezek következtében csökken a város és ezzel az agglomeráció (együtt a várostérség) vonzereje más konkurens versenyképes helyszínekkel szemben.
 19. A Budapesti Agglomeráció mobilitással és térszerkezettel összefüggő problémáinak elemzésekor kiemelt szerepet kap a közlekedési-infrastruktúrák és közlekedéssel összefüggő szolgáltatások értékelése. A Budapesti Agglomerációban az utóbbi öt esztendőben a közlekedési folyamatok tovább romlottak (kapacitás és minőségi problémák az infrastruktúrák összességét tekintve, illetve a közösségi közlekedésben).
 20. Jelentősen bővült a koncepciókkal, tervekkel való ellátottság: a fővárosnak, valamint a megyének van legitim fejlesztési koncepciója és középtávú fejlesztési terve, noha ezek erejét gyengíti a fejlesztésre fordítható pénzeszközök korlátozott rendelkezésre állása (elsősorban a működési kiadások magas aránya miatt).
 21. Javult a különböző szereplők közötti kommunikáció és együttműködési hajlandóság. A kerületek egy része megtanult jól kommunikálni a szomszédos településekkel, a kistérségek szövetségei erősödtek. Nyitottabb lett a fővárosi önkormányzat, definiál, közös fejlesztéseket szervez és finanszíroz, aktívabban vesz részt a régió életében. Ennek kialakulásához jelentősen hozzájárult a régió egyben maradásáról szóló döntés, amelynek vitái során a főváros végig egységes (pártokon is átívelő!) álláspontot képviselt a város és agglomerációja együvé tartozásáról. Továbbra is hiányoznak viszont a fővárosi intézményi struktúrában a budapesti városrészeket és agglomerációs területeket egyaránt érintő ügyek koordinációs platformjai (információ, összehangolás, ügyintézés).
 22. Függetlenül jelenlegi pozíciójától, a Budapesti Agglomeráció térsége általában olyan új kihívásokkal szembesül, amelyek érintik versenyképességét, növekedését és fenntartható szerepét. Ezekkel a versenyképességi kihívásokkal összhangban Budapestnek lehetősége nyílik olyan stratégiát választania, amely kombinálja a növekedésben, agglomerálódásban, regionális várossá válásban rejlő energiákat és egy új típusú centrum, fejlesztési pólussá válás előnyeit és lehetőségeit.

Hajtóerők Fő struktúrája

Tapasztalatok / jelenségek/ tények

diagnózis

O k o k

Nemzetközivé válás (globalizáció)
Posztindusztriális korszak / „Új Gazdaság”

Megnövekedett mobilitás
Technológiai fejlődés

**Gyors-dinamikus
társadalmi- és gazdasági- átalakulás**

Elsősorban
Életminőség – igényváltóság
Lakás / kereskedelem-vásárlás / szolgáltatás

és okozatok

tér felélése: spontán, kontrolálatlan növekedés

nem megfelelő irányítási módszerek használata
szétaprózott elemi projektek
strukturálatlan, burjánzó növekedés
társadalmi haszon elmaradása

növekedési fázis eléri működési határait: romlik a metropolisz-térség hatékonysága / működőképessége
egyszerre nő a belső függőség és a kölcsönkapcsolatok

Mindezek eredőjeként a metropolisz-térség / várostérség képességei alatt teljesít, a növekedésből származó fejlődési haszon elmarad

**Hirtelen növekedés
térbeli kiterjedés**

*Elsősorban Privát igények
direkt kielégítése*

**Az irányítás
„lemaradása”,
lassú, reagáló irányítás**

Fejlődés

*(inkább: növekedés-terjedés-expanzió)
a piac szereplőinek elgondolása szerint*

a kiterjedő térben
belső spontán súlypont átrendeződés
Térségi munkamegosztás változása

**irányító gondolat
STRATÉGIAI KEZDEMÉNYEZÉSRE VAN SZÜKSÉG.**

Közvetlen cél: létre kell hozni egy működőképes metropolisztér modern struktúráit, azaz egy, a megváltozott igényeket kielégíteni képes hatékony térszerkezetet. Ennek során egy Eurováros makro-, mezo- és mikroközösségi struktúráit kell létrehozni, egyaránt felhasználva a privát érdekeket és a közösségi támogatásokat is.

Ehhez megkerülhetetlen lesz az irányítási rendszer megfelelő átalakítása, megfelelő térségkormányzási módszerek, mechanizmusok és kapacitások, munkamegosztás kialakítása és használata, a korábbi és eddigi irányítási struktúra átalakítása, hatékonyá tétele

4.3. Fő konfliktuspontok

A Budapesti Agglomerációban tehát számos területen mutatkoznak feszültségek, amelyek megoldása – a feszültségek enyhítése a fejlesztési koncepció elsődleges feladata:

- A **térszerkezet** egyenlőtlensége, strukturátlansága, hiányos funkciói és kapcsolatai működési és ellátási zavarokat, hiányokat okoznak, rontják a várostérség működőképességét, versenyképességét, hatékonyságát. Az övezetben a spontán szuburbanizáció koordinálatlan folyamatai a települési és természeti környezet rombolásával járnak, a városi környezet minősége, komplex rehabilitációja csak lassan és területileg differenciáltan valósul meg – mindez a várostérség vonzerejének csökkenését, az életminőség feltételeinek romlását eredményezheti.
- A szuburbanizáció az egyéni **közlekedés** (közút-gépkocsi) növekedésével jár együtt, amely megkövetelné a hatékony közösségi közlekedési hálózat létrehozását, ennek forrásai azonban hiányoznak. A főváros és környezete közötti közlekedési kapcsolat műszaki, finanszírozási és szervezeti vonatkozásaiban egyaránt megoldatlan.
- A nem kielégítő mértékben finanszírozott önkormányzatok rövidtávú kényszerei és a szakmai kapacitások, valamint a kommunikáció hiánya gátját jelenti az együttműködésnek. A jelenlegi **partnerségi** rendszerben hiányos a sokszereplős tér hatékony kommunikációját, elképzeléseinek koordinációját szervező és menedzselő szervezet (BAFT) eszköztársa, a tér és a magasabb szintű fejlesztéspolitika részéről az egyértelmű támogatottság.

4.4. A Budapesti Agglomeráció SWOT elemzése

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kedvező földrajzi, morfológiai elhelyezkedés, országos és nemzetközi elérhetőségi viszonyok kedvezőek ➤ Erős gazdasági koncentráció (kedvező gazdasági és foglalkoztatási arányszámok országos viszonylatban) ➤ K+F koncentráció és innovációs potenciál (+ magas képzettségi szint, felsőoktatás koncentrációja) ➤ Országos viszonylatban kiemelkedő (diverzifikált) telephelykínálat + a pesti oldalon a zöldövezeti fejlesztésre potenciálisan rendelkezésre álló területek jelentős nagysága ➤ Értékes és idegenforgalmi szempontból is attraktív épített és természeti környezet ➤ Nagy gazdasági-, és népességkoncentráció valamint beutazó turizmus – differenciált és fejlődő vásárlóerő, piac ➤ Kulturális élet sokszínűsége ➤ Erősödő civil társadalom 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Meglévő fejlettségbeli és életminőségbeli különbségek az agglomeráción belül – részben a „belső kapcsolatok”, a hozzáférés hiánya, részben a társközpontok kialakulatlansága, funkcióhiánya miatt (munkamegosztás gyengesége) ➤ Ellátórendszerek területi vonatkozásban nem az igények + hatékonyság + hozzáférés hármasa elve alapján szerveződnek (+ átalakításuk rugalmatlan) ➤ Gazdasági szektoron belül a KKV-k versenyképessége nem kielégítő (üzleti ismeretek, innovációs készség, stb.) – duális gazdaság ➤ Technológiai transzferfunkciók gyengesége ➤ Klaszterek hiánya ➤ Térség belső működését biztosító infrastrukturális rendszerek és szolgáltatások hiányosságai (haránt összeköttetések, P+R rendszerek, közösségi közlekedés, stb.) ➤ Intermodális lehetőségek kihasználatlansága a logisztikában (az adottságokhoz képest) ➤ Turisztikai infrastruktúra fejlesztések és a desztináció menedzselés hiányosságai (konferenciaközpont; Budapesten kívüli szálláshelyek és szolgáltatások, identitás- és vonzerőfejlesztés, stb.) ➤ Strukturális háttérű munkanélküliség (kereslet és kínálat eltérő) ➤ Barnamezők lassú átalakulása ➤ Városi terek, közösségi központok, lakóterületek rehabilitációja lassú, nem menedzselte + a lakosság szabadidő-eltöltésének létesítményei hiányosak ➤ A fogalom, az „elépítés” és népességkoncentráció (fogyasztás) miatt előálló környezeti problémák ➤ Identitás / karaktervesztés ➤ Térségmarketing, kommunikáció és partnerség-építés gyengesége ➤ Az együttműködés hiánya a térségi jelentőségű ügyek megoldásában, működő (ellen)érdekeltségi rendszer
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Megállító képesség még jobb kihasználása, logisztikai és erre épülő ágazatok ➤ Kárpát-medencei súlypont erősítése ➤ Fejleszthető „külső” kapcsolatok különböző térségi szinteken a „szervező központ” szerep kialakításával (csapágyvárosokkal, pólusvárosokkal, nemzetközi viszonylatban hasonló várostérségekkel) ➤ A magán- és közszféra együttműködését ösztönző eszközrendszer kialakításával a fejlesztések volumenének és sebességének növelése ➤ Az EU „városi környezet” irányelveinek érvényesítése a magyar várostervezési gyakorlatban ➤ A Budapesti agglomeráció területrendezési tervéről szóló 2005. évi LXIV számú törvény érvényesítése 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bécs-Pozsony versenyelőnye behozhatatlan lesz, mint a térség szervező központja ➤ Szegregáció, növekvő szociális problémák ➤ Állami finanszírozású szolgáltatásokat érintő bizonytalanságok (egészségügy, oktatás-nevelés) ➤ A közösségi közlekedés színvonala miatt az egyéni közúti közlekedés további növekedése ➤ Adópolitika miatt a térség gazdasági vonzerejének csökkenése ➤ Magasan képzettek elvándorlása Nyugat-Európába ➤ Országos területfejlesztési politika intézményrendszerrel összefüggő változtatásai (bizonytalanság) ➤ A takarékos és ésszerű területgazdálkodás előnyeit, a pazarló - a városi területek koordinálatlan szétterülését eredményező – területgazdálkodás hátrányait és társadalmi költségeit elemző kutatások hiánya

V. A Konceptió javaslatai

5.1. Elvárások a koncepcióval szemben

Jelen tervezési munka az 1999-ben elkészült szakértői anyag áttekintésén, aktualizálásán alapult, az egymással párhuzamosan folyó tervezési munkák (regionális operatív program, BAFT kiemelt programjai, Új Magyarország Fejlesztési Terv, ágazati operatív programok, Podmaniczky Program aktualizálása, versenyképességi pólusprogram, stb.) a szakértői kapacitások lekötését, illetve a helyi, kistérségi és egyéb szereplők korlátozott bevonhatóságát tették volna csak lehetővé. Ezért ez a terv a társadalmi egyeztetés során elhangzó véleményekkel szükségszerűen változik, gazdagodik.

A koncepció megformálásánál az 1999. évi tervezés nyilvánosságmunkája és konzultációi alkalmával megfogalmazott elvárásokat vettük figyelembe, melyek a következők voltak:

1. A térségi irányítás fejlesztése,
2. Az összetartozó, kooperatív rendszer tudatosítása,
3. A résztvevők kooperációjának elősegítése a különféle szinteken, és azok között,
4. A térségi kommunikáció megindítása,
5. Prioritások, ütemezés, súlypontok kijelölése a térség fejlesztésében,
6. Területszerkezet, településhálózat, település- és tájkép, arculat komplex és összehangolt fejlesztése (komplex) - lakó, ipar, zöldterület,
7. A társadalomszerkezet, a humán erőforrások, a szellemi tőke fejlesztésének elősegítése,
8. Közlekedési szerkezet fejlesztése,
9. Decentralizált fejlesztési és szabályozási koordináció,
10. Szolgáltatások és infrastruktúra hálózatok rendszerszerű fejlesztése,
11. A térség adottságaival harmonizáló környezeti, társadalmi, gazdasági kiegyensúlyozottság létrehozása,
12. Érdekvérvényesítő mechanizmusok kialakítása,
13. A térségi információáramlás elősegítése, ötletek a kiaknázható lehetőségekről, elérhető előnyökről,
14. Versenyképesség növelése regionális kooperációval,

15. Az országos fejlesztéspolitika tisztázása, a kiszámíthatóság, stabilitás, harmónia növelése,
16. Hajtóerő biztosítása a megvalósítás felé, a meglévő koncepciók integrálása, saját adottságokkal való gazdálkodás segítése,
17. Az agglomerációs hatásból származó környezeti terhelés csökkentése, a kiáramlás csatornázása,
18. Befektetői tőkebeáramlás elősegítése,
19. A "megszokottól elfordulás", újszerűség, rugalmasság,
20. Társadalmi elfogadottság, a közgondolkodás befolyásolása, fejlesztése.

5.2. Alapelvek

A Budapesti Agglomeráció fejlesztési koncepciójában több fontos alapelve, értékre kell egyszerre figyelemmel lenni, melyek mindegyikének lényeges szerepe kell legyen a térség kiegyensúlyozott, az ország egészének érdekeit is szolgáló fejlődésében.

1. Gazdasági hatékonyság - A budapesti funkcionális várostérségnek, az ország egyetlen igazi nagyvárosi térségeként, kiemelkedő szerepet kell játszania abban, hogy a közép-európai térség potenciális fejlődési lehetőségeiből minél többet elérhetővé és megszerezhetővé tegyen az ország számára. Ehhez elsősorban az kell, hogy a várostérség egész területét tekintve optimálisan rendeződjenek el a különböző funkciók, egyrészt az új beruházások számára kialakítandó területi és infrastrukturális kínálattal, másrészt a meglévő funkciók átrendeződésével. További fontos feltétele a hatékonyságnak, hogy az áruk, a tőke, az információk és a munkaerő áramlásának az optimális feltételei megteremtődjenek, és a humán erőforrások megfelelő fejlesztésére is sor kerüljön;
2. Lakhatóság és élhetőség - a természeti és az épített környezet megóvása, a karakter-, és értékőrzés és az új értékek teremtése, a humán tevékenységek hangsúlya hasonlóan fontos eleme kell legyen a területi fejlesztésnek, egyrészt a Budapesti Agglomeráció versenyképességének részeként, másrészt az itt élő emberek jobb életkörülményeinek biztosítása céljából, harmadrészt a fejlődés fenntarthatóságának biztosítására. A környezet minőségének javítása megkívánja a területi folyamatok koordinálását: a decentralizált koncentrációval lehet megteremteni a

lehetőségét annak, hogy a növekedési pólusokon²⁵ kívüli területek - amellet, hogy kapcsolódásaik javulnak a pólusokhoz - értékeinek és karakterének megőrzése az urbanizációs átalakulás visszatartásával biztosítható legyen;

3. Méltányosság, társadalmi igazságosság - a leszakadó társadalmi csoportok, elszegényedő városi és falusi térségek, a Budapesti Agglomeráció egyes helyein koncentrálódó problémák speciális kezelést igényelnek, amely a Budapesti Agglomeráció különböző részeire megfogalmazandó funkciók keretei között lehetővé teszi az elmaradó, leszakadó térségek életesélyeinek javulását;
4. Kisugárzás - a Budapesti Agglomerációnak (tágabb értelemben a KMR-nak) az európai nagyvárosi régiók versenyében nemcsak saját térségének minél gyorsabb fejlődése érdekében kell minél előnyösebb pozíciókat kivívnia; az erre való törekvés hangsúlyos eleme kell legyen az ország egésze számára való kisugárzó hatás maximálása, azaz a nagyvárosi régiók versenyében megszerezhető előnyök továbbadása az ország más térségei felé;
5. Kooperativitás - a Budapesti Agglomeráció térségében különösen fontos - az elmúlt évtizedek tendenciáit megváltoztatva - a különböző szereplők érdekközösségére, együttműködésére alapozó stratégia fokozatos, az érdekelt szereplőkkel közösen történő kifejlesztése, a társadalmi részvétel biztosítása.

A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Konceptiójának ma is legfőbb mondanivalója az, hogy Budapest és a körülötte lévő agglomerációs gyűrű együttműködő térségként fejlődhet a legjobban. Ez természetesen nem adminisztratív város-kibővítést, vagy egyesítést jelent, hanem arról szól, hogy a Budapestről a Budapesti Agglomerációra (metropolisz-térségre) való hangsúlyáttolódásnak elsősorban a fejlesztés koncepcionális elemeiben kell megjelennie. Ez a legjobb válasz a globalizáció és az európai város-verseny kihívásaira, és ez a válasz minden szereplő számára jobb eredményekkel kecsegtet, mint a mai helyzet, vagy más, alternatív fejlesztési koncepciók.

A gazdaság- és területfejlesztési politika választása, hogy kialakul-e egy modern metropolisz-térség Budapestből és az agglomerációs gyűrűjéből, vagy a nagyváros dinamizmusának visszafogásával a folyamatok egy sokkal decentralizáltabb, strukturálatlanabb, és a nagyvárosi fejlődés konfliktusait feloldani képtelen útra

²⁵ növekedési pólusok, mint a térszerkezet meghatározó súlypontjai

terelődnek. Az előbbi változat esetén a modern metropolisz-térségnek esélye nyílik egy, az országosnál jóval nagyobb térség, Közép-Kelet-Európa egyik központjává válni. A Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Kon koncepciójának tehát nemcsak a jelen konfliktusait kell megoldania, hanem fel kell hívnia a figyelmet azokra az újonnan kínálkozó lehetőségekre is, amelyek révén a Budapesti Agglomeráció, mint modern metropolisz-térség, az európai nagyvárosi hálózathoz csatolódhat, és központi szerepet tölthet be. A kihívás nagy, a kínálkozó lehetőség elszalasztása ugyanis az egész ország fokozatos perifériára szorulását hozza magával.

5.3. Stratégiai jövőkép változatok

A forgatókönyvekre egyszerűsített „lehetséges jövők” elemzése, értékelése és összevetése lehetővé teszi a „kívánatos” jövő-forgatókönyv meghatározását. A forgatókönyvekben a hosszú távú fejlesztési célkitűzések, illetve azok térbeli megjelenése együttesen oksági (ok-okozat) összefüggéseiben tekinthető át, ítélni meg.

A fejlesztéspolitikák olyan módon is rendezhetőek, hogy melyik az, amelyik a jelenlegi trendek mentén mintegy az eddigi fejlődési pályát folytatva alakítja a jövőt, illetve melyek azok, amelyek különböző beavatkozások mentén új, más pályára állítják a térséget. A következőkben ennek a logikának megfelelően ismertetjük a forgatókönyveket:

1) A „Trend folytatódik” forgatókönyve

Ez a forgatókönyv abból indul ki, hogy jelentős a „tehetetlensége” a jelenleg érvényesülő trendeknek, és – változatlan törvényi-, szabályozási és érdekeltségi környezetben - jelentős érdekek fűződnek ezek fenntartásához. Ezért ebben a forgatókönyvben azt feltételezzük, hogy nem lesznek olyan alapvető változások, amelyek megtörik és megváltoztatják a ma érvényesülő trendeket.

Ha az ebben a forgatókönyvben rögzítettek érvényesülnek, akkor az elmúlt évtizedben regisztrált folyamatokhoz, változásokhoz (trendekhez) képest a következő (években) évtizedben nem történik olyan alapvető irányváltás, amely a várostérség térstruktúrájának (térszerkezetének, terület-felhasználásának) alakulását a jelenleg ismert trendtől és fejlődési iránytól eltérően befolyásolná.

A trend folytatódik forgatókönyv tehát nem a beavatkozás nélküli változat, (nem is a negatív forgatókönyv) csak annak a feltételezése, hogy a beavatkozások és fejlesztések a ma ismert irányban – a ma ismert terveknek megfelelően – folytatódnak.

A cél, amit ez a fejlesztéspolitika kielégít, az az, hogy a fejlődés, a változás körülményei között egyensúlyozva biztosítsa a térség korábbi működőképességét. Ez elsősorban a helyzethez, a turbulens kiszámíthatatlan változáshoz történő rövid távú alkalmazkodással elérhető mintát eredményez, melynek létrejöttében a nagy – a központi kormányzat (ágazat) által finanszírozott – infrastruktúrák determinálják a térszerkezet alakulását. Az egyes településeknek ebben a modellben viszonylag csekély szerepük és lehetőségük van a struktúrák alakításában, inkább csak alkalmazkodnak a top-down meghatározott struktúrákra, illetve a piaci források, befektetések elnyerésében intenzív belső versenyt folytatnak, reagáló módon követő fejlesztéseket hajtanak végre. Az önkormányzatok jogi (erős) és pénzügyi helyzete (gyenge), illetve a forráselosztás még ma is ágazati dominanciájú (nem integrált) rendje meghatározza azokat a körülményeket, térségi magisztrális (állami) hosszú távú, másrészt települési szintű rövidtávú struktúrákat, amelyek továbbra is konzerválják az előző termelési struktúrához kötődő térbeli elrendeződést, hierarchikus és centrális szerkezetet.

A megváltozó gazdasági és társadalmi igények által létrejövő feszültségek (mint pl. a migráció által dinamizálódott bejárás-ingázás növekedése, vagy a betelepülők új igényei a kistelepüléseken) feloldására mini-innovációk sorával, reagáló tervezéssel, egyfajta „tűzoltó-technikákkal” folyik a kiút-keresés. Ezek együtt – nagy ráfordításokkal – ugyan képesek a korábbi korszakban összegyűlt hiányosságok ellenére fenntartani a térség működőképességét, azonban nem hozzák új helyzetbe sem a gazdaságot, sem a térségben élőket. Romlik a térség komfortja, mindazon átalakulások, amelyek formálják a teret a maguk spontán, lokális additív jellege okán nem képesek megsokszorozni a fejlesztések hatásait. A gazdaság számára nem jönnek létre új struktúrák, a kereskedelem, szolgáltatás és logisztika funkciói felélik a meglévő infrastruktúrákat. A területfelélés és szétterülés folytatódik, anélkül, hogy létrejönnének azok a struktúrák, amelyek az új élettechnológiák (mint a nagyfokú motorizáció, egészséges életmód, stb.) kielégítését hatékonyan biztosítanák. A gyűrűs-sugaras térszerkezet újratermeli a centralizációt, amely folyamattal ellentétes hatása van a térség „gépkocsi ellenes” politikájának (csak senki ne jusson a centrumhoz), illetve az elégtelen, lemaradó közösségi közlekedés-fejlesztésnek, amelyek „szétrobbantják” a centrumot, anélkül, hogy policentrumokat képeznének.

A gazdasági átalakulás által az erőközpontban létrejövő új foglalkoztatási lehetőségek újratermelik a környékkel a függőséget és az ennek alárendelt kiszolgáló struktúrákat.

A központi magban létrejövő munkaerő elszívó erőközpont és alvóvárosi körzete tovább erősödik, a gazdaság struktúráinak megtelepedésével és a fizikai struktúrák további koncentráció erejével, míg a peremterületek függősége továbbra is fennmarad. A térrészek a centrummal való viszonyban definiálják magukat, belső verseny marad fenn a települések között a „szülőhöz” való viszony kialakításának érdekében. Az előnyt az erőközponttal kialakítható „jó viszony” teremti meg, miközben a munkaerőt mindenki „felajánlja” a központnak. Így a bejáró lét fennmarad, a fő feladat a szétterülő térben a centrumba jutás biztosítása marad, illetve a centrumból a lakosok és térhasználók (szabadidő) térbe csábítása. Nem jön létre diverzifikáció, valamint szinergia és stratégia, hosszú távú és tartós urbanizáció helyett taktikai rövid távú fejlesztés, inkább növekedés határozza meg a struktúrákat.

Nem csupán a fizikai struktúrákban, hanem az irányítási és gazdasági struktúrákban is fennmarad a korábbi elkülönülő és hierarchikus rendszer, amelyet az ágazati szintű döntések és az ezekért folyó lobbizás, érdekérvényesítés tovább fragmentál. Nem jön létre sem térségi kohézió, sem térségi munkamegosztás. Fennmarad a jellemzően monocentrikus struktúra.

Ez a minta sem gazdasági, sem társadalmi szempontból nem előnyös, nem segíti hozzá sem a térben lévő erőközpontot, sem a teljes gazdasági teret egy új, versenyképes struktúra kialakításához. Az ebben a forgatókönyvben megfogalmazott minta magának az erőközpontnak – Budapestnek - sem lehet hosszútávon érdeke, mert nem hozza létre, nem teremti meg a versenyképesség feltételeit.

2) Gazdaságorientált forgatókönyv

Ez a modell egyértelműen a gazdaságfejlesztés primátusa mellett teszi le a voksot, arra koncentrál. Ehhez elsősorban a mai gazdasági környezetnek az igényeit veszi alapul: elsősorban a logisztika, a kereskedelem hiányzó struktúráinak megteremtésére alapoz. Ennek következményeként a fő közlekedési hálózatok csomópontjai válnak kitüntetett, struktúra-alakító helyekké. A forgatókönyv ezekre a térségi magisztrális hálózatokra, azok csomópontjaira illeszti a gazdaság új központjait. Fő cél, hogy olyan befektetési helyszíneket hozzon létre, amelyekben a globálissá váló gazdaság megtelepszik. Ezek a hálózati csomópontok alapvetően az interregionális, azaz globális gazdasági folyosókhoz kapcsolódnak, azokból „táplálkoznak”, létüket a nemzetközi kereskedelemnek és munkamegosztásnak köszönhetik.

A centrumban megmarad, illetve újjászerveződik a gazdaság, létrejönnek a tudás-intenzív gazdaság helyszínei, és ezzel kialakul egy pólusokra hierarchikusan szétosztott munkamegosztás a várostérségben.

Ez a modell megőrzi a centrum logikáját, viszont megkezdi a kiterjesztését a mai kor igényeinek megfelelően, azaz a megváltozott és új igényekhez alkalmazkodva optimalizálja az új struktúrák és a régi struktúra megújítását, átalakítását. Ez egy olyan struktúrát eredményez, amely világos tagolását teremti meg a térnek: az erőközpont, „fellegvár„ mellett a magisztrális infrastruktúra-csomópontokban „kapukban” létrehozza az új gazdasági „bástyákat”, azaz a nagyvárosi „kapu” logikát további „kiskapukra” osztja szét. Ezzel viszonylag gyorsan és egyszerűen a meglévő nagyhálózatok, tengelyek figyelembevételével kijelöli azokat a pontokat, ahol a későbbi fejlesztések során létrehozva a harántoló infrastruktúrákat, a teret bekapcsolhatja egy eddig főleg kelet-nyugati áramlási tengely mellett egy észak-déli áramlatba is, ezzel a centrumot is lényegesen erősítve. Ennek a struktúrának az is előnye, hogy állami struktúrákra, magisztrális rendszerekre alapozza a fejlesztést, azáltal erősítve az erőközpontot, hogy a központ körül annak kiterjedő gazdasági terének „kapuibán” hozza létre az új befektetési helyszíneket, s nem „erőlteti” bele ezeket egy korábbi kor struktúrájába.

Ezekbe a „kapukba”, csomópontokba kitelepülő (ennek megnyerhető) gazdaság (elsősorban nemzetközi, globális) létrehozza a foglalkoztatás új köreit. A struktúra elvben lehetővé teszi, hogy az egyes csomópontokban ne azonos, egymással versengő funkciók telepedjenek meg, azonban a modell gyengéje éppen az, hogy nem „alulról”, azaz a térrészek adottságaiból nő ki, hanem a globális gazdaság csomópontjait teremti meg. Így feltehetően mégis közel azonos „mindent tudó” foglalkoztatási koncentrációk jönnek létre a korszak logikájának, keresletének megfelelően (logisztikai funkciók az M1 az M5 az M4 az M3 mellett).

A másik összetevő, azaz a magisztrális infrastruktúrák létrehozása, amelyek az egyes pólusokat, csomópontokat helyzetbe hozzák, illetőleg amelyekkel azok hosszú távú urbanizációs potenciálja fennmaradhat többnyire központi, kormányzati és ágazati döntések függvénye. Nem kizárható, hogy az egyes helyszínek önálló identitásra tehetnek szert, azonban a „kombinát logika”, vagyis a felülről létrehozott struktúra inkább egy nagyvárosi pozíciókat erősítő hálózat kialakulását teszi reálissá. Ez a modell jobban hasonlít elővárosi gyűrűkkel létrejött nagyvárosi struktúrára semmint egy homogén metropolisz-tér modellre.

A magisztrális infrastruktúra-csomópontokban kialakuló foglalkoztatási gócpontok, természetesen hatással lesznek környezetükre, mégis jellemzően ezekben az elővárosokban koncentrálódik a fejlesztés, fejlődés. Az elővárosi gyűrű által létrejövő új térstruktúra új dinamikát eredményez, amely átrendezheti, hálózati csomópontokba oszthatja szét az eddig az elsődleges erőközpontba koncentrálódott tevékenységeket. Ekkor az elsődleges erőközpontban azok a szolgáltatási funkciók maradhatnak meg, amelyek a gazdaság transzformációja során biztosíthatják az átmenetet, míg a másodlagos vagy harmadlagos erőközpontokként fejlődésnek induló elővárosokba, csomópontokba a szolgáltatási és termelési szektor beruházásai számára teremődik meg a vonzerő.

A munkahelyek széttelepülése és egyben koncentrációja a lakóterületek elővárosokba történő koncentrálódásának a feltételeit is megteremti. Az életminőség igényének kielégítésére ezekben a központokban megteremődnek a feltételek, kialakul az urbanizációnak egy új rendszere, amely élhetőbb települési szövetet, emberibb környezetet képes teremteni, mint a térfejlődésben elmaradt nagyvárosi szövet. Igaz ennek ára az, hogy a tengelyirányú kapcsolatokat fenn kell tartani, illetve minőségében javítani kell az elsődleges erőközponttal a hatékony kapcsolatot, mind az egyéni, mind a közösségi közlekedés területén. Ezzel párhuzamosan, pedig a monocentrumból az új urbanizációs gócbokba ki kell telepíteni, elsősorban az urbánus szolgáltatásokkal összefüggő funkciókat (oktatás, egészségügy, szolgáltatások)

A sikeres várostérségi fejlesztés feltételezi, hogy sikerül a kitüntetett helyeket, fejlesztési helyszíneket jól meghatározni, illetve a szükséges (elsősorban észak-déli) magisztrális infrastruktúrák hatékonyan kiépülnek, továbbá a térségi munkamegosztás és az urbanizáció (intézményi ellátás) a társközpontokban hatékony lesz, s a külső befektetők számára ezek a helyszínek megfelelően azonosíthatóakká válnak.

A forgatókönyv ugyan felülről való kezdeményezéssel, de elindítja a várostérséget a munkamegosztás, azaz egy kiegyenlítettebb struktúra kialakulása irányába. A társközpontokban immár a saját lakos / munkaerő foglalkoztatása történik az alvóvárosi társadalmi struktúrák feloldódnak, a belső kohézió formálódik.

A gazdaságorientált forgatókönyv előnye egyben hátránya is: a lakosság, a társadalom azonnal érzékelhető közérzetjavítása érdekében a ma gazdaságára alapozza a térfejlesztést, a mai – azonnal elérhető – gazdaság szükségleteinek megfelelően határoz meg és hoz létre kitüntetett helyeket. Feltétlen előnye a mai folyamatokkal szemben, hogy nagyobb léptékben gondolkodva, kitekintve hozza létre a globális piac helyszíneit.

A gazdaságra alapozott fejlődés esélye ma az egyetlen olyan esély, amely erejénél fogva alkalmas a jelenlegi tendenciákat tudatosan kimozdítani a helyükből. A tervezhetetlenségnek és a koordinálatlan spontaneitásnak ebben a széteső, érdekpolarizált, kommunikációhiányos térségében ma csak a gazdasági érdek jelentette erő tud határt szabni. Amennyiben a gazdaság, a tőke területgazdák általi motiválása elmarad, akkor a tőke, a gazdaság, az idegen érdek motiválja a területeket és a területgazdákat (azaz a település alakítja a befektetői szándékot, vagy a befektetői szándék a települést). Nem lehet csupán védelemre berendezkedni, mert az egy passzív stratégia, hanem aktívan, a gazdasági szándékot kell a kívánatos felé – megelőzően –orientálni. Természetesen úgy, hogy azok egyre inkább egy kívánatos struktúra felé alakuljanak. Éppen akkor kerülhető el a kiszolgáltatottá válás, ha tudatosan készülünk a kívülről érkező impulzusoknak a térség érdekeinek és értékeinek megfelelő befogadására, természetesen minden eszközzel erősítve a saját (belső) kezdeményezések esélyét és erejét. 15-20 év múlva e tér akkor válhat felnőtté (önállóvá), ha sikerül komparatív előnyeit felhasználva „kizsákmányolnia” saját fejlődése számára az érkező külső gazdasági erőket és ebből is megerősödve, felépíteni saját belső gazdasági potenciálját.

A gazdaságorientált forgatókönyvnek a kereskedelem, a logisztika csak egy – főleg kezdeti – pillére annak érdekében, hogy a tér – kihasználva geopolitikai előnyét – a „kiemelt földrajzi hely” státuszából fontos stratégiai helyé váljék. Az üzleti központ funkció nem nélkülözheti a magas szintű üzleti szolgáltatásokat, a pénzügyi szolgáltatásokat, az innovációt, az oktatást, a kultúrát. És nem nélkülözheti a minőségi környezetet és életkörülményeket sem. Ha ez a gazdaságfejlesztés egy tudatos térségi stratégia része, sokkal nagyobb lenne a hozama és kisebb a kára.

3) Mono-Policentrikus forgatókönyv

Míg az előző forgatókönyv elsősorban a meglévő magisztrális infrastruktúrákra és a globális gazdaság felkelhető keresletére alapozza a fejlődést, addig a hozzá egyébként térbeli szervezésében hasonló mono-policentrikus fejlesztési forgatókönyv egyrészt a főváros vonzerejének, nemzetközi versenyképességét meghatározó elemeinek további fejlesztésére, másrészt a kaleidoszkópszerűen sokszínű tér térrészeiben élő emberekre, munkaerőre, illetve gazdaságra, vállalkozásokra, azoknak az információs és tudástársadalom igényeinek megfelelő helyzetbe hozására épül.

Budapesten belül a Belváros rehabilitációjával és strukturális átalakításával (Budapest Szíve program), az átmeneti zónában új közlekedési kapcsolatok megteremtésével, a rozsdáövezeti beruházások támogatásával, új funkciók elhelyezésével, a külsőbb kerületekben a városközpontok revitalizálásával és szolgáltatási színvonalának erősítésével biztosíthatók a versenyképességet meghatározó közlekedési és életminőségi faktorok.

Az egész várostérség vonatkozásában cél – s különösen igaz ez a főváros határain túli területekre – a munkaerőnek a „helyben tartására” olyan központok (társközpontok) kialakítása, amelyek egy-egy mikro-körzet számára biztosítanak munkaalkalmakat. Ennek érdekében – hasonlóan a gazdasági forgatókönyvben vázoltakhoz – a fő magisztrális tengelyekről jól megközelíthetően, a „gyors” zónákban kialakított foglalkoztatási parkokban a mikro-körzet lakossága talál munkaalkalmakat. Ehhez, egyrészt a térség identitását, a helyi vállalkozások törekvéseit, hozzáértését, innováció-készségét, azaz a „genius loci”-t is figyelembe vevő fejlesztésre van szükség (nem elzárkózva természetesen az ehhez illeszkedő külső, globális vállalkozások idevonzásától) a „gyors” folyosókról könnyen elérhetően, illetve ezzel összhangban a mikro-körzet elérésének biztosítása, azaz a „lassú” lakózónákból történő hozzáférés megteremtése. Ez a jelenlegi mikro-kapcsolatok felértékelődését, illetve az eddig elmaradt belső alternatív sokirányú kapcsolatok kiépítését igényli, szemben az előző forgatókönyv magisztrális hálójának létrehozásával, a csomópontok kiépítésével.

Itt a települések meglévő, szerves együttműködésének, belső mikro-regionális munkamegosztásának létrejöttével „alulról” épül ki az a finom-hálózat, amely a gazdasági zónát működtetni képes, és ami által egymást helyzetbe képesek hozni. A mikro-körzetek „nyugodt - lassú” térségében kellemes életkörülmények között élő népessége (kb. 80-150 ezer lakosa) biztosítja a specializált gazdasági zóna számára a megfelelően képzett helyi munkaerőt, illetve ennek a munkaerőnek a vállalkozási zóna, „inkubátor” a relatív helyben foglalkoztatást. Ez a gazdasági zónákkal tagolt térstruktúra egyidejűleg támaszkodik a gazdaságfejlesztés pillérére és az életminőség-fejlesztés pillérére. A fejlesztés egyidejűleg, integráltan két területen folyik: 1.) a mikro-körzetek belső kapcsolatainak, a településközi hálózatnak a fejlesztésére, illetve az ötvöződő települések munkamegosztásban történő urbanizálására fókuszál az életminőség és egyben a gazdasági versenyképesség céljával összhangban, illetve 2.) a tér megteremthető

identitásával, vonzerejével összhangban álló foglalkoztatás, vállalkozásfejlesztéssel és az ezt elősegítő térségi gazdasági / vállalkozási zóna kialakításával.

Ebben a forgatókönyv-modellben az életminőség-fejlesztés és gazdaságfejlesztés kart karba öltve jár és jellemzően a mikrostruktúrák fejlesztésére alapozza a befektetési helyszínné válást, elsősorban a lokális gazdaság szereplőinek helyzetbe hozásával. A hangsúly tehát a belső kapcsolatrendszer és urbánus szolgáltatások fejlesztésén, a települések közötti munkamegosztás meghatározásán és a nagytérségben a policentrikus, helyi vállalkozói zónák közötti relatív szerepek meghatározásán van.

Ezáltal a térben szétterjedő gazdasági munkamegosztás hatékonyabb térfelhasználással hatékonyabb innováció terjedést és termelést eredményez. A mikro-körzetekben a heterogenitást figyelembe véve definiált adottságokat kihasználó gazdasági zónák, mint a mikro-körzet inkubátorai révén kialakulnak a gazdaság lokális innovatív struktúrái, amelyek ha bekapcsolhatóakká válnak a globális hálózatokba, a térség gazdasági struktúraváltása is gyorsan megtörténik. Ez bár az elsődleges erőközpont erővesztésének tűnik, valójában csak ez hozhatja helyzetbe a monocentrumot magát is. Ehhez a térség jelenlegi irányításának intézményeit, döntési struktúráját is meg kell újítani és hatékony kooperációt biztosító rendszert kell bevezetni. Ez a modell feltételezi minden résztvevőnek a térség településeinek, a gazdaság szereplőinek az aktív részvételét, nem teszi lehetővé a felülről történő, patriarchális megoldásokkal történő struktúraépítést.

5.4. Az együttműködés forgatókönyvei és a BAFT szerepvállalása

Az előbb felállított jövőkép változatokat most két esetre leegyszerűsítve a különböző szereplők közötti koordinációs folyamatok és együttműködések minősége és intenzitása fogja meghatározni, azaz

A. Helyi önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek „dominanciája”

- a. Az európai pénzek többnyire a települési önkormányzatok fejlesztései mentén, koordinálatlanul kerülnek felhasználásra. Az EU források megszerzésében és felhasználásában már tapasztalt „sikeres pályázatírók, és a „korán ébredők” helyzeti előnye érvényesül, melyhez hozzájárul a „felszívás” szükségszerű adminisztrálása és sikerének kommunikációja a pályázatokat menedzselő szervezet részéről (eredményességi és

teljesítménymutatóknak való megfelelés, anomáliák a „regionális ügynökségek sikerének mérése” terén).

- b. Az egyes önkormányzatok „megegyezései” a magánszektorral, a térségi szempontok, munkamegosztás és koordinált ingatlankínálat figyelembe vétele nélkül.
 - c. Egymással versenyző városok, települések az együttműködés helyett.
 - d. A gazdaság az extenzív vagy zöldmezős, általában olcsóbb telephelyválasztás logikáját követi – térség felélése, mikro-körzetekben karakterek „sérülése”, térség homogenizálódása.
 - e. Az elaprózott fejlesztések csak esetlegesen és kis valószínűséggel hozzák létre az egész várostérség működését biztosító társközpontokat, azok kívánt irányú fejlesztését (pl. esztétikai megújítás helyett / mellett funkcionális megújítás: minőségi + mennyiségi).
 - f. Térségi belső elköteleződés nem építhető ki az ellentétes érdekek mentén, ezért a térség egységes külső kommunikálása sem lehetséges, nem hiteles.
- B.** A regionális és ágazati fejlesztési források egy **koordinált várostérségi akarat** mentén kerülnek felhasználásra, mely a piaci igényeket - és a magánszektor stimulálásának lehetőségeit – is figyelembe veszi, továbbá beépíti az életminőség, lakókörnyezet és zöldterületek fejlesztésének vagy éppen megóvásának területi vonatkozásait.
- a. Már a pályázati kiírásoknál a térszerkezet kedvező alakulását elősegítő projektek kaphatnak támogatást.
 - b. Határozott értékválasztás mellett kiszámítható területi fejlődés minden szereplő számára.
 - c. Szervesülő tér, a kapcsolatok intenzívebbé válásával.
 - d. Extenzív területhasználat és zöldmezős beruházások helyett rozsdáövezetek rehabilitációja, illetve területi munkamegosztásban különböző funkciójú, és karakterű gazdasági területek kialakítása, adott esetben intenzitásának, sűrűségének további növelése –, megőrizve a természeti, táji, kulturális értékeket, az egyes mikro-térségek identitását.
 - e. Egységes elképzelés kommunikációja, felhasználása a külső térségmarketingben.

A térség fejlődésének tehát egy spontán (A) és egy koordinált (B) fejlesztési forgatókönyvét vázoltuk fel. A spontán fejlődés során a piaci igények és helyi politikai / fejlesztési elképzelések szabják meg a fejlesztéseket, térségi koordináció és egyfajta munkamegosztás hiányában a komparatív előnyök és szinergiák kiaknázása helyett a versengés, a funkciók túlzott koncentrálódása / centralizációja, illetve egyenlőtlen területi elosztása lesz jellemző, a térség hatékony működését biztosító kapcsolati rendszerek az elemi elképzelések révén csak esetlegesen jöhetnek létre.

A koordinált fejlesztés lényege a következők meghatározásában foglalható össze:

- **MIT** kell fejleszteni: 1. urbánus központokat, társközpontokat a várostérségben + 2. a kapcsolódást és hatékonyságot, kényelmet biztosító infrastruktúrákat
- **HOL** kell fejleszteni: térségi konszenzus szükséges

Ez utóbbi modell és a mono-policentrikus forgatókönyv lehet a koncepcióalkotás alapja, de előtte – egy intézményi forgatókönyv mentén – érdemes a BAFT jövőbeli státuszának felvetése is – hiszen a ma kialakított szerep, felvállalt feladatok és megszerzett kompetenciák – illetve ezek kommunikációja – fogják hosszútávon meghatározni sorsát, létjogosultságát.

A jelenlegi helyzetben a BAFT működését a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló többször módosított 1996. évi XXI. törvény 15/B. §-a határozza meg, az OTK a Tanács feladataként a regionális, térségi és ágazati szereplők együttműködéséhez szükséges háttér biztosítását, illetve a partnerségen alapuló stratégiai tervezés és a helyi igényekhez igazodó forrásfelhasználás megvalósulásának biztosítását jelöli meg.

A BAFT vonatkozásában elmondható, hogy

- fejlesztésre fordítható pénzeszközökkel korlátozottan rendelkeznek,
- forráselosztásra vonatkozó befolyásolási hatalma hiányzik,
- a Kormány regionális önkormányzatok felállítására vonatkozó szándéka a BAFT pozícióját befolyásolhatja.

A jövőre vonatkozó scenáriók a következők lehetnek:

1. „Önálló” marad, megtartva eddigi működési rendjét sikerül egy, a térség szereplői által kölcsönösen elfogadott, erős, koordináló szervezetként működnie.

2. „Kvazi önálló marad” – Budapesttel együtt a „Nagy-Budapest²⁶” együttműködési platformja, menedzsment feladatok ellátása, kommunikáció, térségmarketing + akár önálló ügynökség(ek) létrehozása, stb.
3. KMR-ban „feloldódik” – átvenni a helyét nem tudja, hiszen a regionális fejlesztés más logika mentén (területi kiegyenlítődés) működik alapvetően, benne kiemelten a rurális és leszakadó térrészek problémájával.

Mivel a jelenlegi kormányzati szándékok a regionális szintek megerősödését preferálják, illetve tekintettel arra, hogy a 2013-at követő programozási időszakban az uniós fejlesztési források (strukturális alapok) még tovább szűkülnek, logikusnak tűnik – már a szerves kapcsolatokból kifolyólag is - a BAFT és a Fővárosi Önkormányzat szorosabb együttműködése.

A BAFT ma megszerzendő „**jogosítványai**” mindezek érdekében:

- Befolyásolási hatalom a térség támogatást igénylő projektjei esetében
- Térségi egyeztetést kívánó ügyek kommunikációjának, a konszenzus kialakításának menedzselése (korlátozó megközelítés helyett „nyer-nyer” helyzetek kialakítása)
- A várostérség külső, agglomeráción és régió túl együttműködéseinek kezdeményezése, szervezése (csapágyvárosok, interregionális programok, stb.)

5.5. Célok rendszere

Átfogó cél:

A várostérség versenyképességének²⁷ javítása, a versenyképességét hosszú távon biztosító faktorok fejlesztése, úgy hogy azok az ország egészének fejlődését szolgálják. A funkcionális várostérség koordinált fejlesztése nemcsak a főváros, az agglomeráció és a Közép-magyarországi Régió, hanem **az egész ország szempontjából is kiemelkedő fontosságú**, mivel az erős és versenyképes központi térség beruházásokat vonzó képessége („kapu” szerep) és az ország, a régió többi része felé való kisugárzása („híd”-szerep) révén az ország egészét tekintve is nagyobb fejlődési lehetőségek tárulnak fel, mint a térséget háttérbe szorítani próbáló fejlesztéspolitika esetén.

²⁶ Ebben az esetben már a Budapesti Agglomerációt, azaz a Budapesti várostérséget értettük ez alatt

²⁷ versenyképesség, mint folyamat: a saját dinamikával rendelkező különböző térségeknek más térségekkel szemben megszerzett és fenntartott (jó esetben növelt) pozícióelőnye.

A BAFT stratégiai céljai

A nemzetközi helyzet, a külső politikai és gazdasági körülmények utóbbi évtizedben történt változásai lehetővé teszik, hogy Magyarország, és ezen belül különösen a Budapesti Agglomeráció speciális szerepet töltsön be, mint Európa keletibb, befektetési szempontból vonzó, de sok szempontból még kockázatos térségei előtti utolsó, ma már szilárd és védett (ld. NATO, EU tagság) térség. A cél egyrészt az, hogy Budapest és az agglomerációs gyűrű együttesen egy dinamikus együttműködő várostérséget alkosson, amely jó feltételeket nyújt a gazdaság hatékony működéséhez, és magas színvonalon biztosítja az itt élő emberek életfeltételeit. További cél, hogy ebbe a térségbe a fejlettebb nyugati régiókból minél több beruházó, információ, áru, stb. érkezzen ("kapu" szerep), nagyrészt az ország és a térség többi része felé való további transzfer („híd” szerep) reményében.

Ahhoz, hogy a térségnek ezek a szerepei a legnagyobb hatékonysággal működjenek, az alábbiakra van szükség:

1. magának a várostérségnek a koordinált, harmonikus és vonzó kiépítése, az **életminőség javítása** három alappillérré épül:
 - a. Hatékony, modernizálódó gazdasági koncentráció, jelentős központi funkciókkal,
 - b. Lakható és élhető, szép, korszerű és kényelmes térség, értékes kulturális funkciókkal,
 - c. Méltányos és szolidáris térség, amelyben elviselhető mértékűek a szociális egyenlőtlenségek
 - d. A társadalmi tőke életminőség-javító és gazdasági prosperitást fokozó szerepének felismerése, a pozitív közösségi normák terjesztésének elősegítése.
2. a térséghez a fejlett nyugat-európai térből és a globalizálódó világból közvetlenül idevezető infrastruktúrák, kapcsolatok, intézmények fejlesztése, a **„kapu” szerep** optimális kiépítéséhez. A kapuváros fogalom a koncepció értelmezésében magában foglalja:
 - a. a tőke - információ - áru - munkaerő cserefolyamatainak irányításában betöltött funkcióját,
 - b. az áramlás megszervezésének (azaz a logisztikának) és a hátszágba (amely a kapuváros régiója) való bejutásának új formáit

3. a térségből a nagyrégió²⁸ felé vezető kapcsolatok (és ezeknek az országon belüli városok/régiók felé vezető részletei) kiépítése, rendbe hozása, fejlesztése, a „**híd**” szerep kiépítése. A Budapesti Agglomeráció súlyának, szerepkörének alakulása jórészt attól függ, hogy kapuvárossá fejlődésének adottságaiból milyen kiterjedésű vonzáskörzetben, és milyen mélységgel képes ön maga és az ország számára fejlődést indukáló lehetőséget teremteni. A kapcsolati alkalmasság mértéke a kapuváros funkció adta „hídpozíció” erejétől (a fókusz ereje) és a transzfer képesség adta „híd” szerep erejétől (a továbbítás ereje) függ.
- A „híd” szerep azt feltételezi, hogy a város és térsége erőforrásait kívülről az európai nagyvárosok agglomerációi közötti együttműködés talaján gyűjti és annak pozitív, fejlesztő hatásait tág környezete felé továbbítja.
 - A „híd” szerep kezdeményező aktivitás az ország más térségeinek fejlesztésére, a határokon átnyúló együttműködésekre, a középkelet-európai nemzetek gazdasági és kulturális ökológiai együttműködésére, az elkülönülési érdek csökkentésére, az együttesen sajátos közös érdekek megjelenítésére és képviselésére.
 - A „híd” szerep funkcióinak kifejlesztése eszköz a perifériák felzárkóztatására, a piacok gyorsabb elérhetőségére, az olcsóbban termelő területek bekapcsolásából származó versenyelőnyök kiaknázására, a szociális, szolidaritási szempontok regionális érvényesítésére és egyben a döntési potenciálok régió szintű részleges kiterjesztésére.

A stratégia fontos összetevője a globális összefüggések mellett a hazai, különösen pedig a térségen belül keletkező kereslet figyelembevétele. Az életmód-minták változása, a természeti környezet fenntarthatóságával kapcsolatos nézetek terjedése új típusú lokális keresletet jelent, amely az életszínvonal növekedésével egyre inkább fizetőképes keresletként is jelentkezik. Ez a kereslet jelentős mértékben egybeesik a metropolisz-térség megfelelő kiépítésére vonatkozó célkitűzésekkel, melyek a Budapesti Agglomeráció speciális központ lehetőségéből vezethetők le.

A nemzetközi lehetőségekből és a hazai / helyi keresletre való reagálásból felépítendő stratégia a budapesti térséget egy újfajta gazdaság-irányítói és

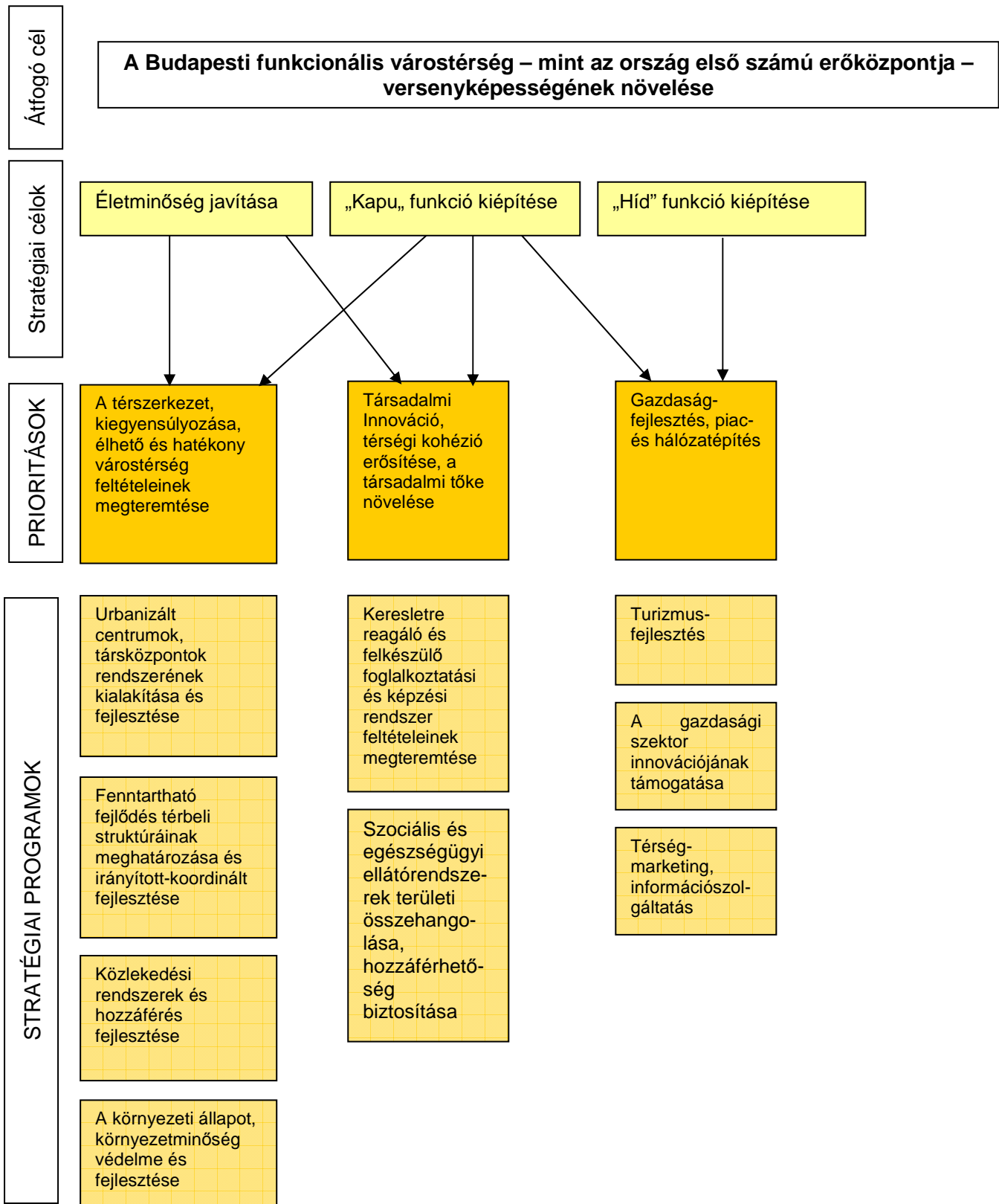
²⁸ nagyrégió alatt ebben az esetben a kelet-közép európai térséget értjük.

stratégiai döntéshozói szerepet betöltő „cseretérre” szeretné kifejleszteni. A cél az, hogy ebbe a cseretérbe elsősorban innovatív funkciók, fejlesztéssel foglalkozó stratégiai beruházók/részlegek jöjjenek.

A Budapesti Agglomeráció részleges pénzügyi központ, kereskedelmi centrum, a nagy nemzetközi vállalatok elosztó és piacszerző helye szeretne lenni, ahol erős az információ-feldolgozás és közvetítés, jelentős az oktatás és a kultúra szerepe. Mindezen funkciók kielégítésére a metropolisz-térnek összehangolt, magas szintű életminőséget lehetővé tévő, a természeti környezetet megőrző és a társadalom kiegyensúlyozott átalakulását célzó fejlesztése a cél.

A térség jövőképeként, a stratégiai célként kitűzött funkciók kiépítésének megvalósításához e célok folyamatos bemutatásával és hangsúlyozásával szisztematikusan törekedni kell Budapest és az agglomerációs gyűrű együttműködő metropoliszként való fejlesztésére, melynek motorja a térségen belüli kereslet mellett a „kapu” és a „híd” szerep lehetőségeinek minél magasabb színvonalon való megfelelés.

A Budapesti Agglomeráció stratégiai céljai csak hosszútávon valósíthatók meg reálisan, az ehhez vezető lépéseket középtávon a prioritások és az ezeket tovább bontó stratégiai programok biztosítják. A stratégiai programok meghatározásánál az életminőség javítása és a „kapu” funkció kiépítése kapott hangsúlyt – mely mintegy előfeltételét jelenti a „híd” funkció eredményes kialakításának.

A fejlesztés célcsoportjainak világossá tételéhez a fejlesztési logikák a következő – a hagyományos struktúrától eltérő – mátrixban kerültek kibontásra:

	Funkcionális fejlesztés (ágazati logika)	Katalizátor, menedzsment, szolgáltatói faktor (intézményi logika)	Fenntartható és működőképes „fizikai” környezet kiépítése (térszerkezettel összefüggő logika)
<p>Új típusú környezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ kényelem, minőség ❖ hatékonyság, hozzáférés ❖ kommunikáció, információcsere <p><i>Hatékony belső információcsere és menedzselés</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ hozzáférés + hálózatosodás, ➢ fenntartható környezet, ➢ élhető települési környezet 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ kommunikációs rendszerek, fórumok, ➢ tervezési- és irányítási rendszer, ➢ struktúratervezés 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ urbanizált centrumok, társközpontok ➢ közlekedési infrastruktúra rendszerei és kapcsolódó létesítmények ➢ zöldterületi rendszer ➢ lakóterületi rehabilitáció (főutca / településközpont);
<p>Új típusú ember és társadalom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ megújulásra nyitott és képes ❖ képzett ❖ egészséges ❖ környezettudatos ❖ szolidáris <p><i>Tudás és hozzáértés fejlesztése, Társadalmi Innováció</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ tréning, képzés, ➢ kohézióépítés, ➢ egészségmegőrzés ➢ vállalkozások és önkormányzatok kapacitásbővítése 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ közvetítő és koordináló intézmények (hatékonyság, kapacitások kihasználása, hozzáférés biztosítása, igény-alapú rendszerek megteremtése ➢ Információs és kommunikációs infrastruktúra fejlesztése, tartalomszolgáltatás ➢ modellprojektek kidolgozása 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ társközpontok, (népesség és szolgáltatás koncentráció) ➢ pólus (tudáskoncentráció) ➢ szolgáltatási infrastruktúra „munkamegosztása” a térben (hatékonyság + hozzáférés)
<p>Új típusú gazdaság:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ információgazdaság, tudásgazdaság, kreatív ágazatok, stb. ❖ együttműködési hálózatok <p><i>Gazdaságfejlesztés</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➢ sokszínű, diverzifikált gazdaság (benne turizmus) ➢ KKV-k / lokális gazdasági bázisok megerősödése 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ térségmarketing: marketing- és promóciós tevékenység ➢ arculatépítés ➢ transzferintézmények 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ térségi gazdasági munkamegosztás ➢ klaszterek ➢ gazdasági infrastruktúra (ezen belül a barnamezők újrahasznosítása)

A fejlesztések végső kedvezményezettjei tehát alapvetően a gazdaság szereplői, illetve az egyének, a társadalom tagjai. Az egyes programok, projektek megvalósításában – mint közreműködő, vagy gazdasági és életminőségi feltételeket biztosító „szervezetek” – közvetlenül az önkormányzatok, civil és gazdasági érdekképviseletek, foglalkoztatási, oktatási, kulturális és egészségügyi intézmények vesznek részt.

5.6 A fejlesztés térszerkezettel összefüggő tényezői

Tekintettel arra, hogy a térség szerkezeti hiányosságokkal terhes, ami a további fejlődés egyik gátja, a területfejlesztés kiemelkedő jelentőségű feladata a térszerkezet fejlesztése, egy a térség adottságaival, értékeivel, potenciáljával és távlati jövőképevel egyaránt harmonizáló kiegyensúlyozott, és strukturált térszerkezet kialakítása, a megvalósítást elősegítő programok megfogalmazása.

A nagyvárosi térség térszerkezetének fejlesztése három pilléren nyugszik, amelyek egymással összekapcsolódnak. Ezek:

1. A **kiegyensúlyozott térszerkezet**, az urbanus és az ökológiai térszerkezet összehangolása. Egy ilyen típusú megközelítés ad esélyt egy értelmes, angolszász értelmű zöldövezet²⁹ létrehozására és működtetésére, az ökológiailag is hasznosítható zöldterületek megtartására, a korlátlan szétterülés megakadályozására, a település és településrész-karakterek, a lokális identitások fenntartására, újrafelújítására. A kiegyensúlyozott területszerkezet tervezése és megvalósítása ez esetben az alábbiakat jelenti:
 - a. Mennyiségében és minőségében is megfelelő területkínálat biztosítása a gazdaság, továbbá a valós társadalmi igényeknek megfelelő lakóterületek, közösségi szolgáltatások, a rekreáció számára.
 - b. A fejlesztések területi koncentrációja az urbanizált területekre, Budapesten belül az újrafelújításra szoruló "barna mezőkre" és a központrendszer elemeire, a fővároson kívül főként a várostérség társközpontjaira, illetve a kisebb településekben a beépített területekhez szervesen kapcsolódó, mértéktartó nagyságú, lakásfejlesztés esetén kötőtpályás közösségi közlekedéssel megközelíthető területrészekre, a fejlesztési csomópontokra és tengelyekre, a természeti területek beépítetlenül hagyásával.
 - c. A szabad területek megfelelő hasznosításának megtalálása és azok ilyen irányú fejlesztése, lehetőség szerint a Zöldövezet (Green Belt) filozófiája szerint, de mindenképp egyenletesen biztosítva az urbanizált térségekhez kötődően a zöldterületeket, szabadidős tereket is.

²⁹ Az urbanizációs folyamatokat egyes térrészekben visszafogó fejlesztéspolitika

2. A **decentralizált koncentráció** egy új típusú munkamegosztás a térség központjai és társközpontjai között, és azok kapcsolati rendszereinek megteremtése. Összegezve a koncentrált beavatkozások elve, amely:
 - d. a policentrikus településrendszer kialakításában, a települések, és központok közötti munkamegosztásban érvényesül, a „híd” szerep erősítésére;
 - e. a térség területei között az alapvető szolgáltatásokban meglévő - és társadalmilag indokolhatatlan - különbségek felszámolásával párhuzamosan a terület szervező kitüntetett helyek fejlesztésében jut érvényre, az egész térség, illetve az adott szektor életminőségének, életkörülményeinek javítása érdekében.
3. **„Karakter és minőség”**, azaz az elemek tartalmi differenciálásának és az azonos minőség biztosításának kettős elve, amelyben
 - f. A minőség annyit jelent, hogy biztosítani kell a metropolisz-térség minden részében a közel azonos életminőséget, ennek feltételeit meg kell teremteni.
 - g. A homogén minőségre törekvés mellett azonban megjelenik a sokszínűség, a különbözőség is, amely éppen a térséget alkotó mikro-körzetek sajátos, speciális és eltérő adottságainak kihangsúlyozására építve alakítja sokszínűvé, változatosá a metropolisz-térséget. Ezekkel a különbözőségekkel érhető el egy összetett, minden igényt kielégítő kínálat, és egyben azonosítható helyszínjelleg.

A fejlesztés legfontosabb elemei, alapelvei:

- Alapvető szerkezeti (térszerkezet-modernizációs) megoldásokra van szükség.
- Áttérni a monocentrikus várostérség-struktúráról a mono-policentrikus várostérségi térszerkezetre.
- Organikus hálózatok (egyáltalán hálózatok) fejlesztésére van szükség, át kell térni a kör-geometriáról egy hálózati struktúrára (jelenlegi gyűrűs sugaras szerkezet nem bővíthető) Az organikus hálózat kettős struktúra: egyrészt önálló közlekedési szerkezet – a hiányzó elemek pótlásával, másrészt az épített és természeti környezet hálózata.

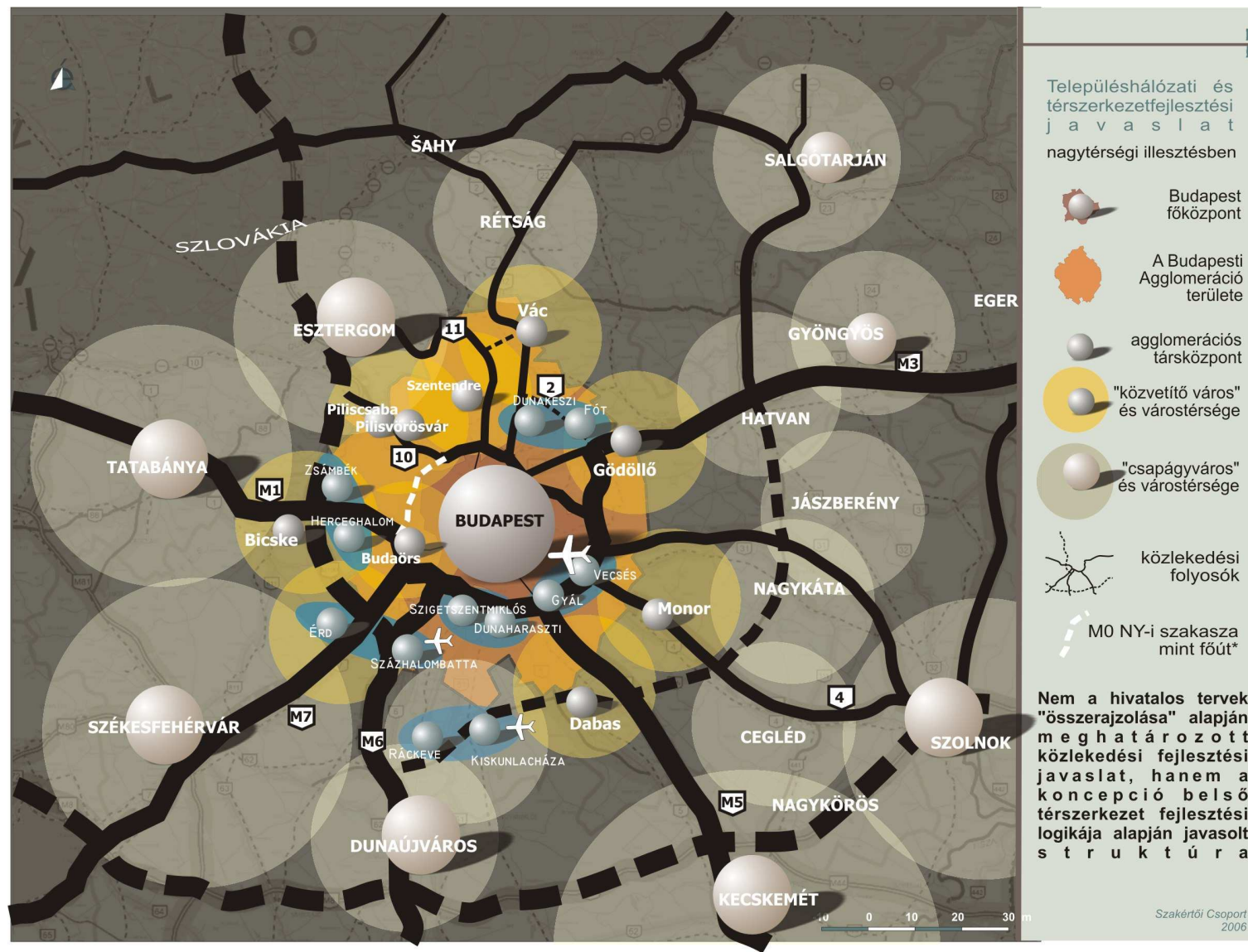
- Komplex, integrált társközpont-fejlesztésekre van szükség. Nem elég a közlekedési szerkezetet fejleszteni, a monocentrikusság oldására funkcionális társcentrumok fejlesztését kell előmozdítani (polarizáció).
- Közösségi közlekedés mentén, kevert-használatú fejlesztésekre van szükség.
- Összehangolt és párhuzamos közösségi közlekedés és közúti fejlesztés.
- Összehangolt területfejlesztés: arányos, koncentrált és ütemezett fejlesztésekre van szükség (találd meg a nyerő keveréket!) - már csak az igények (kereslet) alakulása, de a finanszírozhatóság miatt is.
- Komplex, integrált és hatékony finanszírozásra van szükség.
- Fő szempont a közpénzek hatásának sokszorozása, az általuk történő privát befektetések stimulálása, a fejlesztés gerjesztése fő szempont (multiplikátor hatás).
- A közpénzek felhasználásánál szempont a műszaki-gazdasági hatékonyság mellett társadalmi-döntéshozói hatékonyság is.
- Konszenzus, legitimáció szükséges a területi struktúrák kialakításában.

A térszerkezet fejlesztésére vonatkozó részletes javaslatokat a koncepció keretei között nem teszünk, a következő térképvázlatokon, kartogramokon a térszerkezet egy – a Szakértői Csoport által – AJÁNLOTT struktúrája kerül bemutatásra, mely alkalmas egy térségi kommunikáció megindítására, az összehangolás kezdeményezésére, de ennek végső kialakítása – és a szempontrendszer bővítése – egy további tervezési-kommunikációs folyamat keretei között alakíthatók ki.

A javaslat részét képezik

1. a decentralizált koncentráció fejlesztési alapelveinek érvényesítéseként a tágabb várostérség policentrikus településrendszerére tett javaslatok (3. ábra),
2. az Agglomeráción belül a társközpontok, kiemelt helyszínek fejlesztésére vonatkozó általános javaslatok (5. ábra),
3. a közlekedési alkalmasság megteremtésére vonatkozó javaslatok (4. ábra),
4. a különböző adottságú területek, területrészek eltérő fejlesztésére tett térbeli javaslatok.

3. ábra

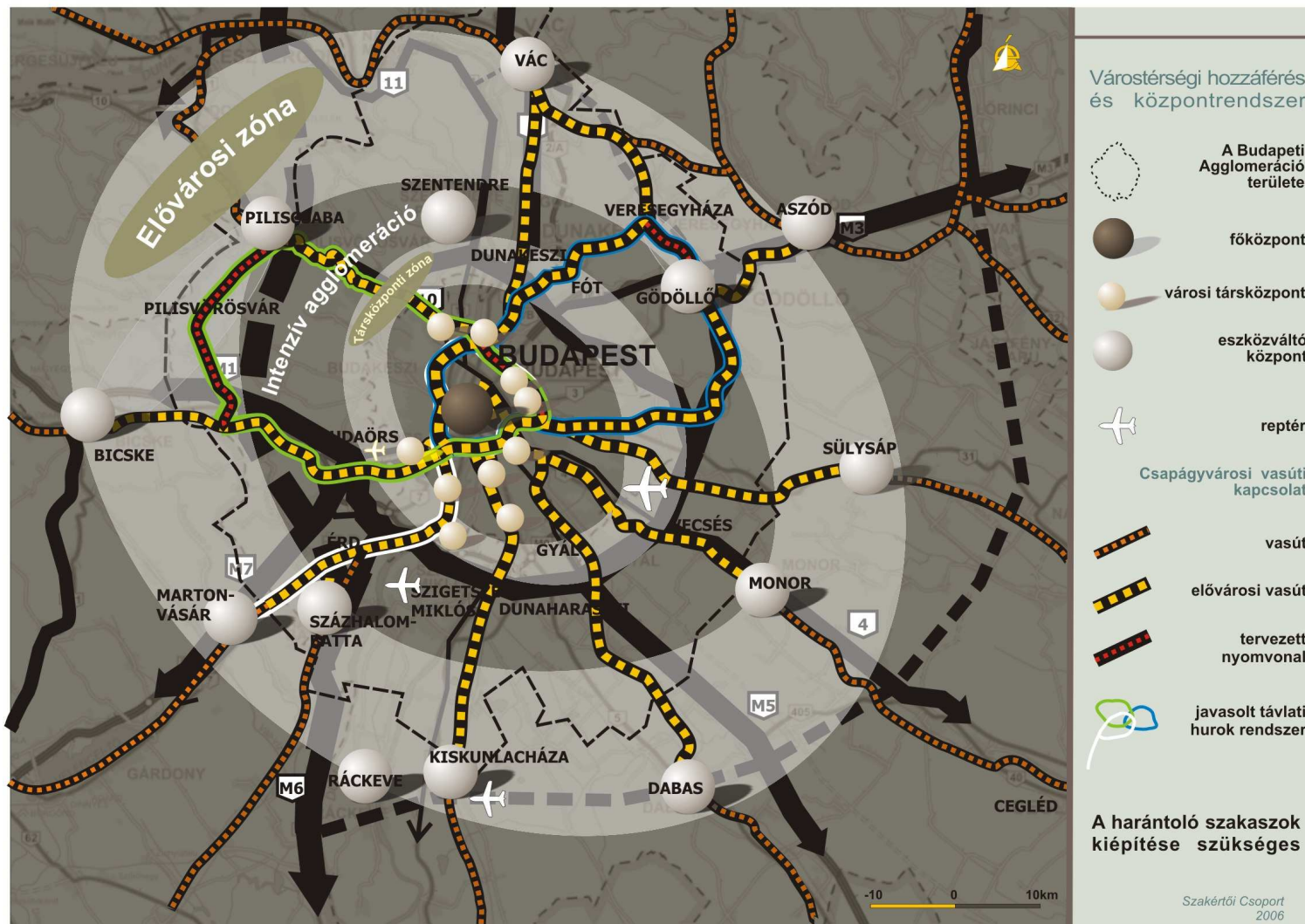

³⁰ Közvetítő város: térszervező erővel bíró, versenyképes szolgáltató városok (központok)

4. ábra

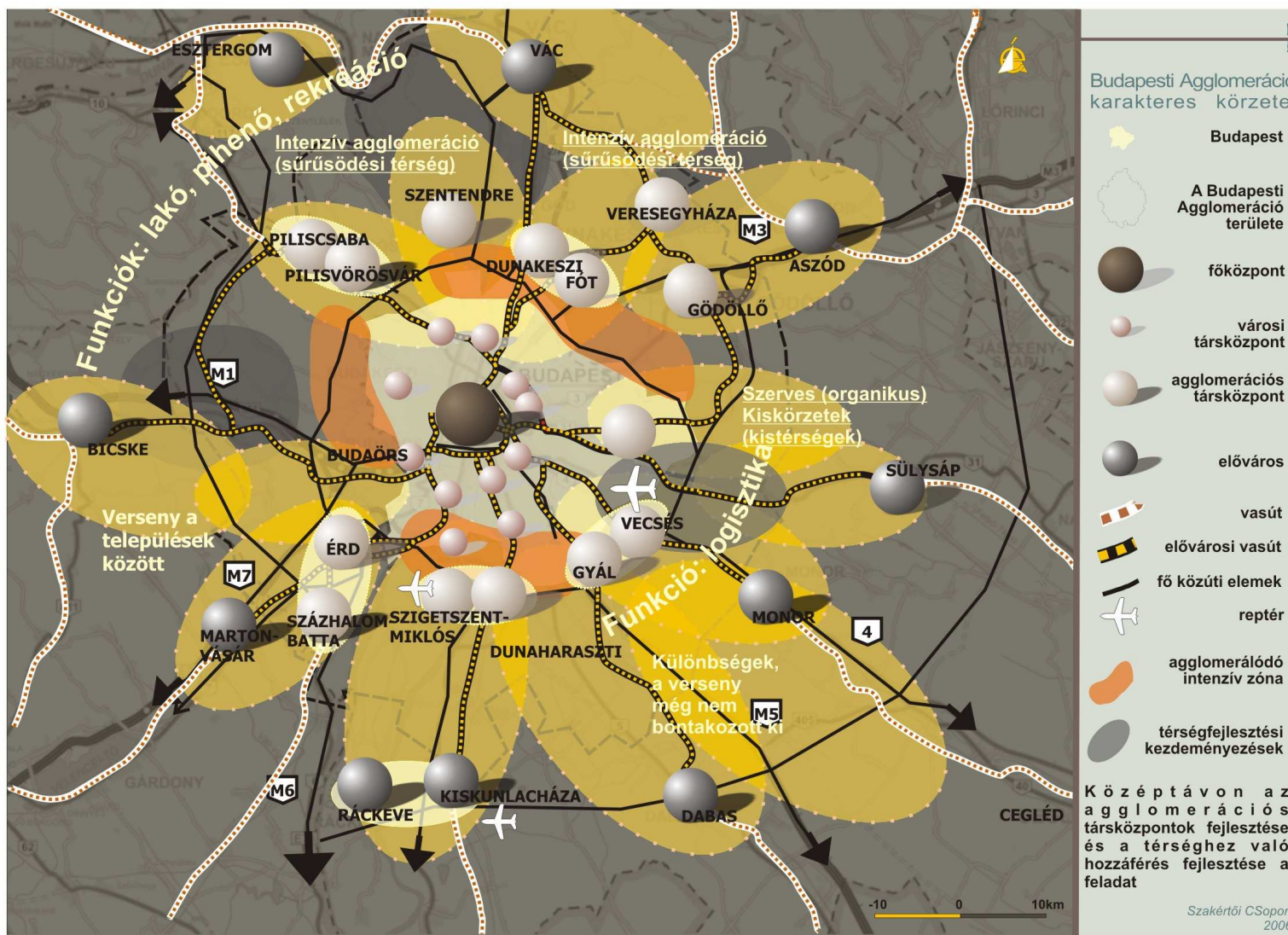
javasolt távlati hurokrendszer:

a kötőtpályás rendszerek fejlesztésének távlati szerkezete a haránt irányú kapcsolatok kiépítésével (városi-elővárosi kapcsolt kötőtpályás közlekedési rendszer). A javasolt keleti és nyugati kötőtpályás hurokrendszer egy olyan távlati koncepcionális javaslat, amelyet a jelenleg széles szakmai résztvevői körrel készülő S-bahn koncepció az év végéig majd megerősít, vagy elvet. A hurokrendszerek célja fejlődő – ma döntően autóval kiszolgált – agglomerációs térségek és fejlődési-oktatási póluspontok kötőtpályás rendszerbe kötése, ezzel a környezetbarát elérhetőség, illetve a fenntartható hozzáférés feltételeinek javítása. A külső burorendszer belső – tervezett – körrendszerhez kapcsolódva a fejpályaudvarok közötti ingamozgás helyett egy új, átjárható struktúrát hoz létre.

³¹ **városi társközpontok:** elsősorban a kötőtpályás közlekedési pályák csomópontjainál, eszközváltó helyeken kialakuló, vagy tradicionálisan is már ekként (kerületközpontok) funkcionáló szolgáltató központok

5. ábra

Mikro-körzetek kijelölésének szempontjai:

A várostérség, a metropolisz-térség nem homogén, hanem eltérő karakterű földrajzi és kulturális térrészek ötvözete. A térszervezés tervezése során is törekedni kell arra, hogy megőrizhető legyen ez a sokszínűség, a mikro-körzetek speciális identitása kifejezésre jusson, megőrződjön, sőt mint érték kihasználásra és újratermelésre kerüljön. **A mikro-körzetek specialitásait, táji, természeti társadalmi, kulturális és gazdasági adottságait, és potenciáljait** kell meghatározni és kifejezésre juttatni. Definiálni kell, hogy mi az, amit egyes jellegzetes, eltérő karakterű térrészek, mint élettér, életkörnyezet képesek kínálni lakosaiknak és a potenciális térhasználóknak, illetve milyen keresleti igényeket képesek jobban kielégíteni, mint versenytársaik. A mikro-körzeteknek ezekre az előnyös adottságaira építve lehet kialakítani a térségi munkamegosztás rendszerét is.

A társadalmi-gazdasági tevékenységek lenyomataként a **mikro-körzetek, mint helyszínek** is eltérő megjelenéssel bírhatnak. Ezeket a jellegzetességeket is célszerű felhasználni, tudatosítani és a mikro-körzetre vonatkozó identitás-üzenet hordozójává tenni. A településmegújítási programok, de a tájrehabilitációs és mezőgazdasági programok is mind ebbe az arculatépítési programba integrálhatók. Ezzel egy-egy térség vizuálisan is kifejezi karakterét, belső társadalmi kohézióját, segítve ezzel a specialitások megőrzését az egyre inkább uniformizálódó környezetünkben.

Mindezen szempontok mellett meghatározó a mikro-körzetekkel összefüggő **kommunikáció**. Ez azt jelenti, hogy hozzáférhetővé kell tenni a helyszínnel kapcsolatos információkat a térséghasználók számára. A körzet ezáltal „személyiséget” kap, és mint a nagyvárosi tér önálló szereplője gondolatilag-fogalmilag is azonosíthatóvá, önálló szereplővé válik.

Térszerkezeti javaslat

A metropolisz-tér morfológiai adottságai, a hegységi és síkvidéki tájak változása a vízfolyások természetes felszínalakító tevékenysége, valamint a Duna által kijelölt észak-déli természetes axisok meghatározták a korábbi korok művi struktúráit. Budapest gyűrűs-sugaras rendszere – amely maga is részben ennek a nagytérségi

térszerkezetnek a következménye – aztán hosszú időszakra determinálta a városiasodás térbeli alakulását. A közelmúlt infrastruktúrafejlesztései, az autópályák csupán ezt az örökölt történeti struktúrát merevítették ki.

Mindez alapvetően egy sugaras rendszer létrejöttét mozdította elő, amelyből a harántoló, avagy húr-irányú rendszerek hiányoznak. A sugaras út és vasúthálózat szervezi a gazdasági kapcsolatokat. Az elsődleges erőközpont irányába folyó migráció és ingázó forgalom (személyforgalom), illetve az ipari korszak igényelte áruszállítás, a mezőgazdasági és logisztikai funkcióknak a szállítási axisokra való szerveződése jellemzően alakítják a térszerkezetet.

Ezek a művi hálózatok részben a természetes adottságokból következően elég jól kirajzolják a tér mai szerkezetét (**övezetek**). Amennyiben a táji természeti morfológiát a gazdasági-társadalmi kapcsolatok rendszerét, és az ember alkotta fizikai-művi adottságokat egymásra fedjük, meglehetősen határozottsággal kirajzolódnak azok a **mikro-körzetek**, amelyek a térszerveződést kellő finomsággal leképezik.

A mikro-körzetek a fő közlekedési axisokra szerveződnek. Az infrastruktúra tengelyen, illetve annak közvetlen környezetében elhelyezkedő települések együttműködése, valamint azok közötti munkamegosztásban rejlő versenyképességi potenciál határozzák meg az urbanizációs tengelyek fejlődését. Ezeknek az urbanizációs tengelyeknek a kitüntetett helyein fejlesztendőek azok a települések, amelyek a javasolt társközponti funkciót töltik be, a körzetben elérhető közelségbe hozzák a szükséges városi funkciókat, szolgáltatásokat, gazdasági aktivitásokat.

Tekintve, hogy az egyes térrészek különböző intenzitással fejlődtek az elmúlt idő(k)ben, különböző mélységű a kapcsolódásuk a magterülethez, így jellemzően négy intenzitásterületre (**zónára**) osztva alakíthatóak ki az együttműködő, azonos identitásúként ötvöződő mikro-körzetek.:

1. A Nagy-Budapestté alakulást követően a külső kerületek még mind a mai napig igazán nem szervesültek a városi magterületekhez. Annak érdekében, hogy ez megtörténjen, szükséges a városi társközpontok³² intenzív és szimbolikus fejlesztése, identitásuk kifejezése és szervező erejük erősítése. Ezek egyben saját körzetüket is szervezik, és jobban, intenzívebben bekapcsolják a külső kerületeket a városi munkamegosztásba, vérkeringésbe. Célszerű a társközpont-fejlesztések során az életminőség-fejlesztést valamely gazdasági

³² Budapest Városfejlesztési koncepciójának térszerkezet fejlesztésével foglalkozó munkarésze (109-127. oldal) szintén csak a központrendszer fejlesztés általános elveiről és szempontjairól szól a konkrét helyszínek meghatározása nélkül

- vagy karakter-fejlesztésekkel is összehangolni. Ebben a munkában komoly szerepet kell kapniuk a fejlesztőknek és befektetőknek, azaz a privát szférának.
2. A második körben helyezkednek el azok az agglomerációs társközpontok, amelyek a város peremén elhelyezkedve az elmúlt tíz év során a növekedési fázisban jutottak jelentősebb pozícióba a térgazdaságban. Ezek között olyan települések vannak, amelyek már jól körvonalazták új funkcióikat a nagyvárosi szereposztáson belül, mint pl. Vecsés / reptér, vagy Gödöllő és Piliscsaba - Pilisvörösvár / egyetem, vagy Gyál, Szigetszentmiklós, Fót – Dunakeszi, mint logisztikai társközpontok, illetve Szentendre / Veresegyháza, mint életminőség központok. Az ezek által dominált, szervezett (jobbára kisebb kiterjedésű) körzetek (befolyásolási övezetek) képezik a kialakuló városkörzet közvetlen agglomerációs körzethálóját. Ezek jellege elég jól kirajzolódott már és jól láthatóan eltérő a hegyvidéki területen – ahol a lakó, pihenő és információs, kulturális gazdasággal van kapcsolatban – illetve a délkeleti síkvidéki zónában, ahol inkább a logisztikai és mezőgazdasági élelmiszeripari funkciókkal kapcsolatosak.
 3. A harmadik csoportba a magterülettől 30-50 km távolságban lévő központok tartoznak, melyek – területileg - az előzőeknél lényegesen nagyobb mikro-körzeteket kellene, hogy szervezzenek. Ezeknél már jól kivehető az axiális szerkezet diktálta tengelyes struktúra. Ebben a térrészben már jelentősen érződik a harántoló, hűrirányú struktúrák hiánya, ezáltal a térség belső hálózatosodása elmarad a versenyképességhez, belső munkamegosztás kialakulásához szükségesestől. Egyelőre megmarad a centrum - periféria viszony, mert a harántkapcsolatokban rejlő társadalmi-gazdasági lehetőségek kihasználására kevés mód kínálkozik. Ezen kívánnának javítani a javasolt harántoló vasút-, és közúthálózati kapcsolatok, vagy inkább hurokrendszerek. Ebben a zónában még intenzív a verseny a befektetésekért a mikro-körzetek, illetve domináns települések között. Ebben a zónában van az a tartalék, amit a várostérség még a spontán fejlődést megelőzve kihasználhat. Ebben a zónában szükséges a társadalmi innovációt a legintenzívebben szorgalmazni, a gazdaság megújításában a helyi gyökerek kínálta lehetőségeket, és kezdeményezéseket kihasználni, helyzetbe hozni.
 4. A következő zónát a Csapágyvárosok övezete jelenti, itt a központok már többnyire egy másik régióban találhatóak. Ezek hatása inverz, azaz a

magterület, mint elsődleges innovációs központtal szemben képesek vonzást gyakorolni a térszerkezetre. Ehhez ezeknek a városoknak, mint másodlagos erőközpontoknak a fejlesztését kell támogatni. Ez bár nem feladata a BAFT-nak, mégis egy ilyen program támogatásával az agglomeráció egyközpontú fejlődését, a központra nehezedő nyomást és egyben a térszerkezet függőségét lehetne oldani. A csapágyvárosi logikát a Pest megyei Konceptió és Stratégia Program tartalmazza, ott került felvetésre és taglalásra szerepük a nagytérségi struktúra alakításában.

Mindezek együtt kirajzolnak egy margarétára hasonlító összetett, sokszínű identitású, ám mégis egységes térszerkezetet. Ez a struktúra egyesíti azokat a szerkezeti logikákat, amelyek a lineáris és a pontszerű térszerkezeteket jellemzik, és magukban hordozzák egy hálózatosodó, hálózatba kapcsolható nagytérségi struktúra lehetőségét. A javasolt Struktúratervnek³³ ezt a szerkezetet kellene pontosítania, és a funkciók, identitások, szerepek és mértékek meghatározásával a szükséges közösségi fejlesztéseket, azok helyét és ütemét meghatározni, és kiszámíthatóvá tennie a befektetők, a piac szereplői számára.

Ez a várostérség-fejlesztés alternatív koncepcióját vetíti elénk, melyben egyidejűleg folyik:

- A metropolisz-tér egészének policentrikussá fejlesztése a térbeli kohézió, a kooperáció, koordináció és komplementaritás fejlesztése, valamint
- a centrum funkcionális és minőségi megújítása, a tér egyfajta hierarchikus újjászervezése.

A jelenleg zajló társadalmi és gazdasági folyamatok, valamint az 1999. évi koncepcióban felvázolt, kisebb területegységekre vonatkozó javaslatok alapján a következő fejlesztési irányvonalak jelölhetők meg a Budapesti Agglomeráció kisebb területegységei vonatkozásában (Budapest esetében többnyire zónaszerű,

³³ A **Struktúraterv** egy olyan politikai dokumentum, ami a döntések térbeliségét segíti elő. Nem technokrata, hanem kommunikációs anyag. A lehetséges döntések alternatíváit elemezve és argumentálva jelöli ki a koncepcióban meghatározott nagy szerkezeti kapcsolatokat, magisztrális elemeket, azaz a térátalakulás-fejlődés struktúráját. Egyrészt a mélysége kisebb, mint egy mai „szabványos” szerkezeti tervnek, másrészt a társadalmi kommunikációra alkalmasabb, és nem kötik előírások, hogy miként készüljön, mit tartalmazzon, vagyis a szerkezeti terv programja, a megegyezések platformja.

koncentrikus területegységek / Jelölése: I./ míg az agglomeráció egyéb települései és a külső kerületek egy részének vonatkozásában mikro-körzet szintű csoportosításban /Jelölése: II./):

I/1. Budapest városmagja

A sűrű beépítésű budapesti belső területek vonatkozásában a legfontosabb célkitűzés az integrált városrehabilitáció, a lakásállomány újrafelújítása, a közúti forgalom csökkentése mellett a város rangjához, az ott folyó élethez méltó közterületek, találkozóhelyek, agórák, jellegzetes helyszínek megteremtése.

I/2. Az átmeneti övezet

A budapesti átmeneti övezet északi szektorában a cél a rendezett, városi típusú fejlődés, amely egyaránt helyet biztosíthat irodáknak, kereskedelmi létesítményeknek, lakásoknak, valamint más környezetbarát, a városias arculatot erősítő funkcióknak, tekintettel az egykori településmagok értékőrző megújítására is.

Az átmeneti övezet átalakuló déli szektorában a főként városias lakó-, és más, ehhez csatlakozó - pl. kereskedelmi, szolgáltatási, stb. - funkciók mellett az északi résznél nagyobb szerep jut a termelő iparnak, illetve a raktározással, közlekedéssel összefüggő fejlesztéseknek, itt is előtérbe helyezve az övezetben meglévő társközpontok, egykori településközpontok karakterfejlesztő megújítását, a vegyes városi kereskedelmi-szolgáltató és lakófunkciók vonzó vegyességének megőrzését.

I/3. A Budai hegyvidék

A budai dombok övezetében a szép természeti környezettel ellentétesen meglehetősen monoton beépítésű városrészek jellegzetességének, változatosságának - a beépítés sűrűségét érdemben nem növelő - erősítése a cél, a helyi központok, a városi szolgáltatást is nyújtó találkozóhelyek gyarapításával, a környezet minőségének javításával, a beépített területek érdemi növelése nélkül.

I/4. A városias elővárosok

A korábban kialakult egykori városok - pl. Újpest, Óbuda, Budafok-Nagytétény, Csepel, Pesterzsébet - területén kiemelt figyelmet kell, hogy kapjon a központok olyan fejlesztése, amely a helyi identitást kifejező sajátosságok, karakterelemek értékőrző fejlesztésére helyezi a hangsúlyt, és ehhez szabja a csatlakozó területek fejlesztési sajátosságait, a tradíciókkal összehangolt új minőség létrehozását célul tűzve. A

városias elővárosokban több helyen fontos a városi minőség fokozása, pl. a csatornahálózat és a burkolt úthálózat teljes körűvé tétele.

I/5. A kertvárosias elővárosok

A budapesti külső kerületek tekintetében a szabad területekkel tagolt településszerkezet megtartása, a beépített területeken belül a kerületi és kerületrész-központok fejlesztése, az alapvető műszaki infrastruktúra-hiányok (szennyvízelvezetés, útburkolatok, stb.) pótlása, és a városi szolgáltatásokat nyújtó helyi központok fejlesztése, városias arculatának, sajátos karakterének visszaállítása, a kisvárosias-kertvárosias lakóterületi arculat továbbfejlesztése a cél, amely a város megtartó-képességének is fontos összetevője.

II/1. Dunakeszi, Göd, Fót, Csomád, a IV. és a XV. kerületek

Az északi agglomeráció belső zónájában a Duna parti sávban a védelem, a revitalizáció, a rekreáció, az M0 melletti zónában, valamint a 2-es út csomópontjához kapcsolódva – területtakarékos pontszerű fejlődések (innovatív munkahelyi fejlesztés), az egész térségben a rekreáció feltételeinek javítása (a zöldövezet fejlesztése), az adottságok sokoldalú kihasználása (termál, golf, lovas, szabadidős témapontok), a lakóterület óvatos fejlesztése, a meglévő lakóterületek humanizálása, a környezeti feltételek javítása.

II/2. Vác, Sződliget, Sződ, Vácrátót, Csörög

Vác térség-központi szerepkörének erősítése az agglomeráción messze túlhaladó vonzáskörzet és a városi népesség szolgálatában. (Az oktatás, az egészségügyi szolgáltatások fejlesztése). A Dunakanyar bal parti központjaként a turizmus, idegenforgalom fejlesztése, a környezetminőség javítása. A helyi gazdaság erősítése, környezetet nem terhelő termelő fejlesztések támogatása. A térség egészében óvatos urbanizálás, a foglalkoztatás feltételeinek javítása érdekében. A lakóterületek mérsékelt ütemű fejlesztése elsősorban a vasúttal érintett zónában.

II/3. Gödöllő, Isaszeg, Kerepes, Kistarcsa, Csömör, Mogyoród, Nagytarcsa, a XVI. kerület

Mérsékelt lakóterületi fejlesztés. A keleti szektor HÉV által érintett zónájában a lakóterületek kertvárosi típusú fejlesztése, az egész térségben az infrastrukturális és

szerkezeti hiányok pótlása, az ott élők színvonalas ellátásának biztosítása, a környezetminőség javítása. A helyi foglalkoztatás erősítése kis- és középvállalkozások támogatásával. A zöldövezet kiépítése, szórakoztató témaparkok fejlesztése, a hagyományos településközpontok revitalizálása.

Gödöllő térségi, innovációs, idegenforgalmi és foglalkoztatási központi szerepének erősítése, az eltérő környezetigényű és környezetterhelő funkciók területi szétválasztásával. A város további fejlesztéséhez szükséges (ma még hiányzó) szerkezeti elemek kiépítése, a fejlődéséhez szükséges feltételek biztosítása. A zöldövezet védelme és fejlesztése. Értékvédelem, értékfejlesztés, turizmus, idegenforgalom fejlesztése, a kínálat bővítése. Az egyetemi városi funkciók erősítése. A térségben a zöldövezet védelmével összehangolt óvatos településfejlesztés.

II/4. Veresegyház, Erdőkertes, Szada, Órbottyán,

A keleti agglomeráció második gyűrűjében az erőteljes kertvárosi fejlődéssel, a lakóterületek kínálatának bővülésével összehangoltan a helyi foglalkoztatás feltételeinek javítása, a gazdaság erősítése (terület-igénybevétel a települések összevonása nélkül). A helyi adottságok (termál, tavak, erdők) sokoldalú rekreációs kihasználása, az idegenforgalom feltételeinek javítása. A térség és a helyi társadalom erőforrásainak összehangolt fejlesztésére irányuló egészségmegőrző és életmód program támogatása.

II/5. Pécel, Ecsér, Maglód, Gyömrő, a XVII. kerület,

Az épülő M0 csomópontjaihoz kapcsolódó térségben ipari park fejlesztés, a foglalkoztatás térségi feltételeinek javítása. Szerkezetfejlesztés, és az elővárosi gyorsvasúti rendszer kiépítésével összefüggésben mérsékelt és térségileg összehangolt lakóterület fejlesztés a települések összenövése nélkül. A hagyományos településközpontok megújítása, a kisvárosi karakter megőrzése és fejlesztése.

II/6. Gyál, Vecsés, Üllő, Felsőpakony, Ócsa, Alsónémedi, a XVIII. kerület

A Ferihegyi repülőtérhez kapcsolódó komplex fejlesztések támogatása a nemzetközi repülőtérnek megfelelő tömegközlekedési (vasúti) kapcsolatok kiépítése, a logisztikai funkciók erősítése. Szerkezetfejlesztés, a hiányzó harántoló kapcsolatok kiépítése. A térség más területein kertvárosi típusú fejlesztés. Az épülő M0 csomópontjához kapcsolódó pontszerű vállalkozás-, kereskedelem-, szolgáltatásfejlesztés. A helyi

gazdaság erősítése kis-, és középvállalkozások támogatásával. A települési karakter erősítése, a környezetminőség javítása.

A táj- és természetvédelem érdekeivel összehangolt területhasználat, a termelési hagyományokra alapuló, de környezetkímélő mezőgazdaság. A táji és épített környezeti elemekre épülő turizmusfejlesztés.

A településközpontok megújítása. Ócsa központi szerepkörének erősítése, Alsónémedi főváros határ melletti - út menti - sávjában a tájhasználattal és a térségben folyó mezőgazdasági termelés érdekeivel összehangolt feldolgozó és tárolási kapacitások bővítése.

II/7. Dunaharaszti, Taksony, Dunavarsány, Majosháza, Délegyháza, a XXIII. kerület

A déli agglomeráció pesti belső zónájában a lakóterületek rehabilitációja, a környezetminőség javítása, az M0 - 51-es út térségében a kereskedelmi, logisztikai funkciók mérsékelt bővítése, a területekkel való takarékos gazdálkodás.

Tájfejlesztés, az üdülés, rekreáció táji, környezeti feltételeinek javítása, vízparti rekreáció (tavi, R/S/D parti), Az elővárosi vasúti fejlesztésre alapozó körültekintő lakóterület-fejlesztés. A tájvédelemmel, vízvédelemmel összehangolt bányászat, illetve bánya rekultiváció.

II/8. Szigetszentmiklós, Halásztelek, Szigethalom, Tököl, a XXI. kerület

A szerkezeti hiányok pótlása (Duna hidak, Szigeti gerincút). Az M0 térségében logisztika, kereskedelem, szolgáltatás csomópontokra koncentrált fejlesztése. A kötöttpályás tömegközlekedés hálózatának bővülése (a HÉV vonalának meghosszabbítása, a ráckevei és a csepeli HÉV-nyomvonal összekötésével), lakóterület-fejlesztés. Ipari szerkezetátalakítás, ipari területek újrahaznosítása, a foglalkoztatás lehetőségének bővítése. A tököli repülőtér többcélú hasznosításából származó térségi előnyök kihasználása. A térséget tagoló és a környezetminőség javulásához is hozzájáruló zöldövezeti elemek kiépítése. A rekreáció feltételeinek javítása (az R/S/D vízminőség javítása), az erre épülő fejlesztések támogatása. A környezetminőség javítása. A vízbázis védelem követelményeivel összehangolt területhasználat.

II/9. Érd, Diósd, Tárnok, Százhalombatta, Sóskút, Pusztazámor, a XXII. kerület

A térszerkezet javítása, a túlterhelt zónákat tehermentesítő, hiányzó belső harántoló szerkezeti elemek kiépítése. A déli agglomeráció budai térségében a meglévő lakóterületek humanizálása, a hiányzó közösségi terek kiépítése, az infrastrukturális hiányok pótlása. A munkahelyi kínálat bővítése, ipari park fejlesztés. A 6-os út menti idegenforgalmi tengelyre kapcsolódva turizmusfejlesztés (régészeti park, a Duna parti adottságok sokoldalú kihasználása). A térség környezeti terheltségének és veszélyeztetettségének csökkenése.

II/10. Budaörs, Törökbálint, Biatorbágy

A természeti és az épített környezet harmóniájának megteremtése, a spontán fejlődés eredményezte térszerkezeti konfliktusok feloldása, a folyamatos beépítések tagolása, az autópályák melletti intenzív zónához kapcsolódó területeken a zöldövezet kiterjesztése. A spontán fejlődés következtében nagyértékű, de ahhoz képest alulhasznosított területek újrahasznosításának elősegítése, a térség értékének megfelelő összehangolt fejlesztések (irodaházak, bemutatóterek, szálláshelyek építészetileg is igényes kiépítésével)

II/11. Budakeszi, Zsámbék, Páty, Budajenő, Herceghalom, Tök, Telki, Perbál, Tinnye,

Budakeszi és a Zsámbéki-medence térségében tájvédelem, értékvédelem, hagyományőrzés, amely óvatos urbanizációval párosulhat. A minőségi lakóterületi szolgáltatások biztosítása. Budakeszi és Zsámbék központi funkciójának erősítése. A hagyományos településközpontok megújítása. A szelíd turizmus támogatása. Az M1 autópálya sávjában a csomópontokhoz kapcsolódó pontszerű fejlesztéssel a térséget szolgáló kereskedelmi, szolgáltatói funkció erősítése.

II/12. Pilisborosjenő, Pilisvörösvár, Pilisszentiván, Solymár, Nagykovácsi, Csobánka, Remeteszőlős, Piliscsaba, Pilisjászfalu, Pilisszántó

A hiányzó harántoló szerkezeti kapcsolatok pótlása, ezzel egyidejűleg a zöldövezet erősítése, környezetigényes és környezetbarát termelő tevékenység támogatása, a helyben foglalkoztatás javítása. A korábban alulhasznosított urbanizált területek igényes lakóterületté válásának elősegítése. A hagyományos településközpontok revitalizálása.

A Pilisi-medence térségében és Nagykovácsiban a táji-természeti adottságok védelme, a zöldövezet érdekeivel összehangolt, óvatos urbanizáció, ami az elővárosi vasúti fejlesztés megvalósításától függően kertvárosi típusú lakóterület-fejlesztést, illetve a környezetet nem terhelő termelő-szolgáltató tevékenységek területi bővülését eredményezheti. A kialakult lakóterületek humanizálása, a közösségi terek fejlesztése, a hagyományos települési központok revitalizálása. A térszerkezetet és a megközelítést egyaránt javító 10-es út kiépítése. A helyben foglalkoztatás lehetőségének bővítése. Környezetük iránt érzékeny, többletterheléssel nem járó térségi kihatású intézmények letelepítésének támogatása (oktatásban, egészségügyben, rekreációban).

Piliscsabán egyetemi fejlesztés, az elővárosi vasúti működési rendszerrel összefüggésben, az egyetemi fejlesztés igényeivel összehangolt óvatos lakóterület-fejlesztés. A zöldövezet fejlesztése, rekreáció.

II/13. Budakalász, Üröm Pomáz, Pilisszentlászló, Pilisszentkereszt, Szentendre, Leányfalu, Tahitófalu, Dunabogdány, Visegrád, Kisoroszi, Szigetmonostor, Pócsmegyer

A hegyvidéki területeken óvatos urbanizáció, a tehermentesítést szolgáló hiányzó szerkezeti elemek kiépítése, környezetbarát termelés, a kereskedelem, a szolgáltatás bővítése. A települések összeépülésének megakadályozása, a zöldövezet fejlesztése, a táji-, természeti adottságok turisztikai kihasználása. A táj-, természetvédelem érdekeit érvényesítő fejlesztés, szelíd turizmus, falusi turizmus feltételeinek támogatása, Dobogókő idegenforgalmi fejlesztése.

A 11-es út – Duna menti sávjában a rekreáció, a turizmus feltételeinek javítása (Dunakanyar déli kapuja turisztikai és rekreációs központ), a Budapesthez közeli területeken intenzívebb fejlesztés.

Szentendre idegenforgalmi, turisztikai központi szerepének erősítése, a Dunakanyar jobb parti rekreációt és turizmust szervező központ fejlesztése, a terület túlterhelését eredményező tömegetturizmus enyhítését szolgáló turisztikai kínálat bővítése (Skanzen, témapontok, rekreációs és szervező központok). A térség településeiben a vízparti, a termál és a hegyvidéki adottságokra épülő rekreáció, az üdülés feltételeinek javítása,

történeti és kulturális turizmus fejlesztése. Értékvédelem, értékefejlesztés, a hagyományos településközpontok revitalizációja.

A térségben élő népesség megélhetését a táji-, természeti értékek megőrzését, az üdülési potenciál mértéktartó kihasználását és a felszín alatti ivóvízkészletek minőségének hosszú távú védelmét egyaránt szolgáló koordinált területfejlesztés és területhasználat. A térségben keletkező szilárd és folyékony kommunális hulladék környezetkímélő kezelése, ártalommentes elhelyezése. Lágymű turizmus, vízparti rekreáció.

A koncepció társadalmi egyeztetése során lehetőség nyílik a fenti fejlesztési irányok verifikálására, kiegészítésére, szükségszerű változtatására. Amennyiben a javasolt irányok – amelyek nagyjából egybeesnek az egyébként is zajló társadalmi, gazdasági folyamatokkal – megegyeznek a helyi elképzelésekkel, akkor a feladat alapvetően a megvalósítás menedzselésének segítése lehet. Ahol jelentős eltérések mutatkoznak, ott a változtatás pontjainak meghatározása az első számú feladat. A legfontosabb, hogy a helyi kezdeményezéseket kell „felülről” - azaz a BAFT szintjéről is – segíteni, koordinálni, hozzásegíteni a megvalósuláshoz, s nem megoldani a helyi szereplők helyett, mely egyébként is egy „függőségi” helyzet kialakulásához vezet. A hozzáadott érték a BAFT részéről az együttműködés lehetőségének felajánlása és működtetése.

5.7 A megvalósítás feltételrendszere

Stratégiai Menedzsment létrehozása

A feladatok ellátásához reális alapokból kell meghatározni a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács szerepét:

- A BAFT nem rendelkezik intézményileg minden jogosultsággal, „hatásköri hatalommal”, kompetenciával, amely a felülről irányított, koordinált beavatkozásokat lehetővé tenné (önkormányzati kompetenciák primátusa, privát / fejlesztői / szektor törvényszerűsége).
- A BAFT nem diszponál fejlesztési források felett, saját programjai megvalósítására csak korlátozott pénzügyi eszközök állnak rendelkezésére.

Ami a megvalósítás, és ezzel a stratégia bizonytalanságát is okozza, az annak köszönhető, hogy nem teljes mértékben kidolgozott a térség-irányítás hatáskör-

megosztási rendszere, ezen belül a finanszírozási probléma megoldása, nem világos a fejlesztéspolitika arra vonatkozóan, hogy a projektek fejlesztése és a kész projektek üzemeltetése milyen forrásokkal lehetséges.

Nem tisztázott a kérdés, hogy mi kerülhet finanszírozásra közhatalmi (nemzeti, regionális és lokális) non profit alapon, és mi profitorientált, vállalkezési alapon. Nem kiforrott még a fejlesztéspolitika abból a szempontból sem, hogy milyen módon, hol történik a közpénzek elosztása, mely intézmények, milyen kompetenciákkal rendelkeznek majd ebben a folyamatban, hol és kinek lesz hatásköre a projektek generálásában, illetve elfogadásában.

A ma rendelkezésre álló eszközök a pénz elosztására inkább alkalmasak, semmint a hazai és nemzetközi befektetők megnyerésére, a befektetési helyszínné válás során a közforrások sokszorozására, vagy akár a tervezésre, koordinációra.

Az előzőekből is jól látható, hogy a peremfeltételek meghatározásának többségénél meg kell teremteni az összetartást ahhoz, hogy az érdekeltek már a tervezés során bevonhatók legyenek, a megvalósítás potenciális résztvevői akcióba léphessenek. Ez több tervezést, előkészítést, érdekharmónizálást, kooperációmenedzselést, elkötelezettség megteremtést igényel.

További bizonytalanságot, orientációs elégtelenséget teremt az aszimmetrikus ingatlankereslet, amely részben a kínálat szűkössége miatt erősödik. Jól láthatóan a várostérségben, az agglomerációban a fejlesztési kereslet irányít, a termelési-, logisztikai-, szolgáltatási- és lakásfejlesztésekben érdekelt egyre bővülő és növekedő hazai és sokasodó nemzetközi cégek határozzák meg a fejlesztési irányokat, aktivitásokat. A spontán fejlesztési kereslet koncentrálnak, területileg elsősorban Budapest történeti belvárosában, illetve kies természeti-táji környezetben, másrészt funkcionálisan a kereskedelmi, irodai, logisztikai, lakás és egyes idegenforgalmi ágakban. Ennek következményei jól érzékelhetőek: a belváros működőképessége határaihoz közeledik, infrastruktúrafejlesztések hiányában a metropolisz szegélyein a fejlődés elmarad lehetőségeitől, képességeitől, egyéb adottságaitól, ezáltal nő az érték differenciálódás a belső és külső agglomerációs területek között.

Éppen a szűkös kínálat, a hiányzó terület előkészítés következtében az ingatlanterületben érdekelt aktorok, fejlesztők, közvetítők és tervezők a magasabb vagy kevésbé kockázatos profitlehetőségtől vezérelve fokozzák a centrum iránti keresletet, illetve ezzel összefüggésben az említett szektorokba való befektetéseket, ami a kialakult aszimmetriák erősödéséhez vezet. Ezzel egy időben jelentkezik a

probléma, hogy a nagyváros (adminisztratív okokból) nem tervezi szerkezeti megújulásának, átalakulásának stratégiáját, a világ urbanizációs trendjeinek megfelelő regenerációját, újjászületését.

Az elérhetővé váló EU források, támogatások jó lehetőséget kínálnak Budapest és környezete megújítására, a szerkezetváltásra és modernizációra. Ezek felett a források felett viszont a BAFT nem diszponál, annak elosztása az állam, illetve a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács kompetenciája. Vagyis a BAFT autoritása teljesen más jellegű, mint a régióé, vagy akár a kistérségeké.

Megalapozott szakértői véleményünk és külföldi tapasztalatok³⁴ szerint a BAFT-nak - és ezáltal jelen tervezésnek is - a feladata a Budapesti funkcionális várostérség fejlesztésének szereplői közötti összetartás létrehozása, a "harmonizálás" és a célok iránti elkötelezettség megteremtése. A "harmonizációs eljárás" jelentős politikai, gazdasági és intézményi összetevőket tartalmaz. A Budapesti Agglomeráció tőkebefektetéssel, azaz privát forrásokkal történő fejlesztéséhez, mindenekelőtt e szereplők, törekvések, és érdekek közötti szakadékot kell tudnunk áthidalni. Jelen stratégia kidolgozása során tehát elsődleges cél volt ellátni az irányítókat, politikusokat, szervezőket, és más lehetséges döntéshozókat olyan tervvel, amely alapján megindulhat egy folyamatmenedzselés.

Az eredményes irányító munkához a Tanács – meg kell, hogy hagyja a fejlesztés mindenféle szintű szereplőjének az autoritását, „hatásköri hatalmát” és – elsősorban „befolyásolási hatalmát” kell gyakorolja, ezzel teremtve meg a fejlesztés szereplői közötti összetartást. A fentiek alapján kirajzolódik a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács lehetséges stratégiai menedzselési szerepe, módszertani megközelítése és egyben a változásmenedzselésben szerepvállalásának, feladatainak köre, a következők szerint:

- Stratégiai „vezérlés” (kreatív irányítás), amely magában foglalja a hosszú távú célkitűzések rangsorolását, az ezekhez vezető programok kiválasztását,

³⁴ Példa: Berlin és Brandenburg: egy közös tervezési hatóság felállításra került sor közös érdekeltégű, hosszú távú, kötelező érvényű fejlesztési programok kidolgozására, a "decentralizált koncentráció" megvalósítására. A növekedési lehetőségek az önkormányzatok között úgy kerülnek elosztásra, hogy a már meglévő belterületek, ill. a központoknak kijelölt (tömegközlekedéshez közelebb lévő) települések kapjanak elsőbbséget. Az azonos térségben lévő önkormányzatok közötti közös tervezés elősegítésére a város környékén négy "szomszédsági fórumot" alakítottak ki, melyekben az adott térség regionális tervezési hatóságainak, a városoknak, a falusi körzeteknek és a berlini kerületeknek állandó képviselőjük van. A szomszédsági fórumok első lépésben az információk és tapasztalatok cseréjét jelentik, de ezen az alapon később alapjaivá válhatnak az együttműködés intenzívebb formáinak.

- valamint a programok megvalósításához szükséges intézményi-, és forrástámogatás szervezését.
- Információ és kooperáció (partnerség) intézményesítése (a „kommunikációs tér” optimalizálja a megvalósításhoz vezető utat).
 - Kommunikációs stratégia keretében a belső információáramlás rendszerének megszervezése, illetve az összehangolt, közös döntések meghozása érdekében érdekharmozás és érdekháló menedzselése, belső és külső kommunikációs háttér létrehozása.
 - Marketing-promóciós kommunikáció: a várostérség promóciós feladatainak ellátása, identitás-építési akciók, programok szervezése, imázs teremtés, energiák, erőforrások bevonása, stb. Általános és forrásszervező-befektetői kommunikáció, „várostérség-kiállítás” stb. A budapesti agglomerációs kínálati piac szervessé tétele, kiejánlási-befektetési portfólió folyamatos és dinamikus készítése, kommunikációja és menedzselése, a hatósági és tulajdonosi funkciók (önkormányzati döntéshozás, önkormányzati tulajdon) szétválasztása, stb.
 - Önkormányzati koordináció intézményesítése (rendezett kínálati helyzet, a befektetői piac stimulálása).
 - Feladatok meghatározása és delegálása (szerepek hierarchizálása, világos hatásköri és feladatmegosztás). A már konkrétumokat tartalmazó cselekvési programok menedzselésének delegálása „illetékességi” és „alkalmassági” szintekre. Szakértői hálózatok kiépítése, működtetése.

A területfejlesztés forrásai

A Budapesti Agglomeráció fejlesztése, fejlődése szempontjából a következő 7 év során (2007-2013 időszak) az Európai Unió forrásai lesznek meghatározóak.

A Közép-magyarországi Operatív program fejlesztéseinek pénzügyi keretét meghatározza, hogy a régióban a strukturális alapokból 580,0 milliárd Ft használható fel. Ebből a KMOP ERFA forrású támogatási kerete 419 milliárd Ft.

Az alábbi pénzügyi adatok az akciótervek pénzügyi táblájában a prioritásonként euroban megadott támogatási keretösszegeket mutatják forintba átszámítva folyó áron, 271 Ft/euro árfolyamon.

Prioritási tengelyek szerinti indikatív forrásallokáció	
Prioritási tengelyek	Prioritás kerete ³⁵ (milliárd Ft)
<p>1. A tudásalapú gazdaság innováció- és vállalkozás-orientált fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Piacorientált kutatás-fejlesztési tevékenység, valamint a K+F és technológiai együttműködések fejlesztése ➤ Kutatási központok fejlesztése, megerősítése ➤ Innovációs és technológia parkok támogatása ➤ Vállalati innováció ösztönzése ➤ Vállalati kutatás-fejlesztési profil erősítése ➤ Technológia-intenzív start-up vállalkozások támogatása 	129, 671
<p>2. A versenyképesség keretfeltételeinek fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Közúti elérhetőség javítása ➤ Kerékpárutak fejlesztése ➤ A régió külső elérhetőségét javító közlekedés ➤ A közösségi közlekedés versenyképességének 	103,655
<p>3. A régió vonzerejének fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ A turisztikai vonzerő- és termékfejlesztés előmozdítása ➤ A turisztikai fogadóképesség javítása ➤ Természeti értékek védelme ➤ Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése ➤ Erdei iskola hálózat infrastrukturális fejlesztése ➤ 2000 Le alatti települések szennyvíz kezelése ➤ Vízgazdálkodási tevékenységek ➤ Megújuló energia-hordozó felhasználás növelése ➤ Környezetinformatikai hálózatok fejlesztése 	59,458
<p>4. A humán közszolgáltatások intézmény-rendszerének fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ TISZK rendszerhez kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések ➤ Integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszer kialakítása és a regionális képzési hálózat kialakítása 	89,565

³⁵ A prioritás keretösszege a 2007. május 25-i., társadalmi egyeztetésre bocsátott regionális akcióterv változatokban jelölt összeget jelzi, míg az összesítés a 2007. május 7-i. Európai Bizottsági döntéssel elfogadott UMFT-ben jelölt összeget tartalmazza.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ A felsőoktatási tevékenységek színvonalának emeléséhez szükséges infrastruktúra fejlesztése ➤ ➤ A felsőoktatási intézmények infrastruktúra és IKT fejlesztése ➤ Közép-magyarországi régió fekvőbeteg-szakellátási intézményrendszerének fejlesztése ➤ Kistérségi járóbeteg szakellátás fejlesztése a Közép-magyarországi régióban ➤ Bentlakásos intézmények korszerűsítése, kiváltása (kiemelt projekt és pályázat) ➤ Állami fenntartású közintézmények akadálymentesítése ➤ Gyermek napközbeni ellátását végző intézmények szolgáltatásának fejlesztése és kapacitásának bővítése ➤ Szociális alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése ➤ Önkormányzatok illetőleg önkormányzati feladatellátást biztosító egyes közszolgáltatások akadálymentesítése ➤ Közoktatási intézmények beruházásainak támogatása ➤ Települési és mozgókönyvtárak, valamint közművelődési intézmények fejlesztése ➤ Elektronikus helyi közigazgatási infrastruktúra fejlesztése 	
<p>5. A települési területek megújítása</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Integrált városrehabilitáció ➤ Települési központok fejlesztése 	68,586
Összesen	419

Évenkénti indikatív forrásallokáció 2007-2013³⁶								
Évek/prioritások	Együtt	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Milliárd Ft	430,3	149,3	115,4	80,9	46,9	12,6	12,6	12,6

A forrásfelhasználás tervezett éves bontása jól mutatja, hogy az első három évben a támogatott fejlesztések (projektek) döntő többsége a régióban meghatározásra kerül.

³⁶ A táblázat a KMOP legutóbbi (2006. december) hivatalosan publikált változatában feltüntetett összegeket tartalmazza

A régió ERFA keretéből 21,8 milliárd Ft az Elektronikus Közigazgatás OP (EKOP), a régió ESZA forrásaiból 115,4 milliárd Ft a Társadalmi megújulás OP (TAMOP), és 12,5 milliárd Ft az Államreform OP (ÁROP) KMR prioritása alatt szerepel.

Az európai uniós források mellett továbbra is elérhetőek lesznek a következő területfejlesztési források, elsősorban a helyi (önkormányzati) és kistérségi kezdeményezések finanszírozására:

Terület- és Régiófejlesztési Célelőirányzat (TRFC): a pályázat célja a hátrányos helyzetű területek, települések felzárkózásának az elősegítése. A TRFC keretében több pályázati jogcímre van általában lehetőség pályázni, leggyakoribb témakörök: munkahelyteremtés, KKV-k támogatása, önkormányzatok fejlesztése, turisztikai beruházások / idegenforgalmi projektek támogatása

Turisztikai Célelőirányzat: jelenleg ez az egyetlen jelentősebb hazai forrás, amelynek terhére számottevő pénzeszközök mozgósíthatók a Budapest-Közép-Dunavidék Turisztikai Régió számára.

Céltámogatások: a pályázati célok és a kedvezményezettek köre általában évről évre változik, az önkormányzatok többnyire szennyvízelvezetésre, és szennyvíztisztításra, illetve saját fenntartású intézményeik korszerűsítésére igényelhetnek támogatást.

A programok megvalósításában, finanszírozásban a magánszektor bevonása, illetve az érintett projektgazdák önereje kiemelt fontosságú.

5.8 A koncepció megvalósításának társadalmi, gazdasági és környezeti hatásai és azok regisztrálása

A koncepció megvalósulásának legfontosabb hatása az átfogó cél, illetve a stratégiai célok elérése lehet. A fejlesztési prioritások, programok, illetve a térségre vonatkozó egyéb fejlesztési programok (Podmaniczky Program és különösen a Közép-Magyarországi Operatív Program) — egymást kölcsönösen felerősítve — éppen ezeket a célokat szolgálják. A várt hatások lényegében az egyes programoknál megfogalmazott célkitűzéseknek felelnek meg, a hatások értékelése az operatív programok kidolgozása, másrészt a megfelelő információs, monitoring rendszer kialakítása és működtetése után lesz lehetséges.

A választott mono-policentrikus forgatókönyv és a koncepció javasolt fejlesztési prioritásainak megvalósítása eredményeként a következő gazdasági, társadalmi és környezeti hatások érvényesülnek:

Gazdasági hatások:

- Kiegyensúlyozott, a helyi erősségekre alapozott gazdasági térszerkezet az agglomerációban, munkamegosztás.
- Helyi munkaerőre és hagyományokra alapozott gazdaságfejlesztés, helyi kis-, és középvállalkozói szektor megerősítése, általában a versenyképesség és piacképesség javulása.
- Társközpontok fejlesztésével a szolgáltatói szektor megerősödése, helyi munkalehetőségek bővülése.
- Kis-, és középvállalkozói telephely kínálat és az értékesítési, kiejánlási formák bővítése.
- Társközpontok elérhetőségének javítása mind közlekedési, mind kommunikációs szempontból - a mikro-körzetekből, ezáltal az utazás, ingázás, ügyintézés addicionális költségeinek csökkenése.
- Kulturális és épített környezet értékeinek megóvása integrált turisztikai termékfejlesztések keretében.

Társadalmi hatások:

- Szolgáltatások mikro-körzet szintű elérhetőségével a helyi életminőség feltételeinek javulása.
- Lakosság egészségi állapotának javulása.
- A gazdaság folyamatosan változó igényeinek, szükségleteinek megfelelően a foglalkoztatás, és képzési rendszer megújítása, a foglalkoztatás szintjének növelése.
- A felnőttképzés kiszélesítése, az át- és továbbképzés lehetőségeinek az agglomeráció minden területén való elérésének biztosítása, ezáltal a munkaerő-piaci esélyek növelése.
- A munkanélküliség újbóli csökkentése, illetve a tartós munkanélkülivé válás megakadályozása. A munkaerőpiaci

(re-)integráció elősegítése, a változásokhoz való alkalmazkodás javulása.

Környezeti hatások:

- Lakó- és intenzív gazdasági területek szétválasztásával lakókörnyezeti feltételek minőségi javulása (közlekedésbiztonság, zajterhelés, levegőszennyezés, stb.).
- Az életminőségi-környezeti jellemzők általános szintjének emelése.
- A természeti környezet védettségének mind magasabb szintre emelése.
- A környezet-egészségügyi mutatók pozitív irányú változása
- Az erdőterület növekedése (ha-ban), illetve az erdőterület arányának változása a ZÖLDÖVEZET kijelölt területén belül
- Rét-, legelőterületek növekedése (ha-ban) illetve területi arányának változása a ZÖLDÖVEZET kijelölt területén belül
- A védett és a helyileg védett területek arányának növekedése a térségben
- A rekreációs területek fogadóképességének javulása;
- A civil szervezetek által lebonyolított táj- és természetvédelmi projektek számának növekedése

VI. Stratégiai megfontolások

A stratégia nem más, mint a célok megvalósítását szolgáló módok és eszközök meghatározása.

A problémák, igények és trendek elemzéséből kiindulva a budapesti várostérség legfontosabb feladataként (MIT) a térszerkezeti és városszerkezeti problémák feloldását tekintjük. Ez a mai monocentrikus rendszer megváltoztatását jelenti, melynek legfontosabb összetevői: (1) **heterogén mikro-körzetekből** összetevődő agglomerációs tér, (2) mely mikro-körzetek egy-egy, a mikro-körzetet kiszolgáló **dinamikus társközpont** köré szerveződnek (2), illetve a **hozzáférést biztosító közlekedési hálózatok és szolgáltatások** fejlesztése. A fejlesztés stratégiai céljának tekintjük továbbá a társadalmi innováció és térségi kohézió erősítését, a gazdasági szektor – elsősorban piac- és hálózatépítésen keresztül történő – fejlesztését.

A megvalósítás (KIK és HOGYAN) kulcsa a fentiekkel összhangban álló várostérség-irányítás és menedzselés, mely egy hatékony működést biztosító intézmény- és eszközrendszer kialakítását és működtetését igényli.

A célok elérése feltételezi a térségi szereplők közötti együttműködés megteremtését, az érdekek harmonizálását, koordinálását, hatékony, kiszámítható döntésmechanizmus kialakítását. Mindehhez alapfeltétel a térségben zajló folyamatokra vonatkozó információ-szerzés, feldolgozás és csere.

Amikor az egymástól független társadalmi célok sokasodnak, olyan környezet jön létre, amelyben senki nem tudja a problémák körét sem meghatározni, sem megoldani együttműködés nélkül. Egy ilyen környezetben, ahogy a valódi problémák sem, úgy közelebbről maguk a célok sem meghatározottak. Egy ilyen környezetben a probléma éppen a társadalmi célok közötti kölcsönös függőség, és ennek eredményeként az összehangolás nélküli, az egymás hatását kioltó, széttartó akciók magas társadalmi költsége.

Éppen ezért, a közös célok meghatározása érdekében a BAFT által nyújtható legfontosabb szolgáltatás, **hogy a társadalmi részvételt biztosító koordinációs és kooperációs módszerével hozzájáruljon a társadalmi tőke szintjének**

növeléséhez, különösen az egyes társadalmi csoportok közötti áthidaló kapcsolatok kialakításához, továbbá az egyedi stratégiák szinergiájának megteremtéséhez, a sok szereplő tevékenységének megfelelő összehangolásához.

A társadalmi tőke az emberek közötti társadalmi együttműködést (kooperációt) elősegítő, „mozgósított” informális társadalmi normák és értékek együttese. Tanulmányok támasztják alá, hogy azok a közösségek képesek sikeresen megvalósítani az új fejlődési modellt, ahol a társadalmi tőke a közösségi tudat, a bizalom és szolidaritás formájában jelenik meg, elősegíti a társadalmi együttműködést, s egyben a közösségi fejlődés és versenyképesség alapja.

A társas kapcsolatok minősége, lényegében a társadalmi tőke elemei az életminőség meghatározó faktorai is egyben. A társadalmi tőke szintjének növelése tehát nemcsak a kooperációs, koordinációs mechanizmusokon, participatív tervezési technikák alkalmazásán keresztül érvényesül, hanem közvetlenül megjelenik a „társadalmi innováció, térségi kohézió erősítése” prioritás alatti programokban is, illetve a turizmus, és gazdaságfejlesztést célzó programok tartalmában (alapvetően a kooperáción alapuló „alulról jövő” kezdeményezések támogatása).

Mivel a komplexitás forrása a részek közötti kölcsönös függőségben rejlik, ez egyben - amennyiben helyesen gazdálkodunk vele - a megfelelő versenyképes urbánus környezetminőség forrása is. Az agglomerációs városi környezetnek ez a jellemző karaktere a kölcsönös függőség, az egymásrautaltság szükségszerűen arra ösztökéli a térség szereplőit, hogy együttműködjenek. Azonban az együttfejlődés érdekében ennek a spontán folyamatnak tudatos szintre kell emelkednie és az egész térség érdekeit szolgáló fejlesztési programokká kell formálódnia.

Az információs korszakban a sikerességet az teszi lehetővé, hogy túl tudunk-e jutni a centralizált vagy éppen a kaotikus információk okozta döntési elégtelenségeken, az egymástól való kölcsönös függőségben rejlő centripetális (széttartó, egymást kioltó) hatásokon. Ehhez olyan irányítási megközelítésmódra van szükség, amelyik alkalmas arra, hogy egyfajta tanulási folyamatként tekintsen a problémamegoldásra és annak résztvevői számára egy úgynevezett „együttműködő (kollaboratív) tanulás” platformját, eszközeit teremti meg.

Ennek érdekében a tervezési folyamat során a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása mellett fontos, hogy megfelelő hangsúlyt fektessünk a társadalmi nyilvánosság biztosítására, a kölcsönös visszacsatolásra, ezáltal a bizalom és a közös célok melletti elköteleződés megteremtésére a programok megvalósításában résztvevők, a tervezők és döntéshozó szervek között. A tervezés dinamikáját és a tervek társadalmi beágyazottságát biztosítja a végrehajtásukban érdekelt, illetve érintett szereplők bevonása a fejlesztési célok artikulálásába, a konkrét fejlesztési megoldások kidolgozásába és elfogadásába.

Az irányításnak egy ilyen módja, azaz egy kölcsönös, avagy közösségi tanulás, egyben visszahat, átalakítja magát az irányítást (és a közösséget is), annak természetét és struktúráját egyaránt. Ebben a modellben a tanulás azt jelenti, hogy a szervezet úgy alkalmazkodik a növekvően összetett (komplex) környezethez, hogy javítja koordinációs mechanizmusait.

A tervezés és kommunikáció elégtelensége és minősége (nem éppen újszerű, a mai kor igényeinek megfelelő módszerei) a következő fő problémákhoz vezetnek:

- o a piaci erők, a civilek, a közszféra és a térség-kormányzás szándékai nem találkoznak, így az egyes – s különösen a piaci - szereplők bevonása esetleges, szétforgácsolt, inkább csak követő és nem stratégiai,
- o a közösségi források nem kerülnek hatékony alkalmazásra és nem képesek befolyásolni sem a fejlesztés irányát, sem a kínálat alakulását (a szűkös erőforrások mellett az alkalmazott módszerekkel nem lehetséges az erőforrások koncentrációja, hatékony bevonása, működtetése).

A fenti problémák miatt változtatásokra van szükség, annak elismerésére, hogy a célkitűzések konkretizálása az erre irányuló akciók során, szervezés, összehangolás útján lehetséges. Egy új térségkormányzási filozófia, stratégiai menedzselési megközelítés kiinduló megfontolása a következő:

A térség irányításának az a feladata, hogy az akciókat alapstratégiája keretében gerjessze, ennek intézményi feltételeit megteremtse a résztvevő erők számára. A BAFT a jogszabályokban rögzített hosszú-, közép- és rövid

távú tervezési kötelezettségével összhangban koordinációs terveket dolgozzon ki és a tervek megvalósításában összehangoló szerepet töltsön be.

Az új felfogásban, - szakítva a korábbi gyakorlat terv-központú (a „mit” meghatározása) szemléletével, amely a fejlesztési akciókat részletesen tervezte és irányította - **a térségirányítás stratégiai vezérlést jelent.** Az ennek biztosításához szükséges szervezeti rendszer felépítéseit, mechanizmusait azonban úgy lehet kialakítani, ha reális alapon határozzuk meg a térségvezérlés szerepét:

Az elkövetkező időszakban a térségfejlesztés alapvető funkciója, célja és feladata az átalakulás stimulálása és irányítása, a társadalmi és gazdasági modernizáció elősegítése, az ennek útjában tornyosuló akadályok elhárítása.

A térségfejlesztés feladata általában tehát egyfajta "helyzetbe hozás" elősegítése, a térség versenypozíciójának megerősítése, amelynek eléréséhez elengedhetetlen az információk feldolgozása, egy interaktív vagy közös, kölcsönös tanulás keretei között a horizontális és vertikális koordináció és kooperáció.

Az előzőekben meghatározott irányított, szerves agglomerálódásnak, egy nemzetközileg versenyképes funkcionális várostérség kialakításának alapvető feltétele, hogy a fentiekben vázolt térség-irányítás minél hamarabb kialakuljon.

Az eszköz- és intézményrendszer fejlesztésére vonatkozó legfontosabb ajánlások a következők:

6.1. Térségirányítás és menedzsment intézményrendszerének működtetése, fejlesztése

A közös célok meghatározásához, a célok iránti elkötelezettség megteremtéséhez, a folyamat-menedzselés során szükséges döntések meghozatalához, azaz a partnerség megteremtése, a célok közös akarattá fejlesztése, valamint az ezt követő eredményes és hatékony végrehajtás szempontjából döntő fontosságú a modern, integratív - kooperatív intézményrendszer kiépítése. Ez teszi lehetővé a fejlesztés folyamatában a turbulens és kiszámíthatatlan körülmények közötti gyors és minőségi döntéshozást, azonnali eredményes reagálást.

Cél, hogy a Budapesti Agglomerációnak legyen egy olyan stabil koordinációs mechanizmusa, kooperatív irányítási eszközrendszere (melyek részben már kiépültek és működnek), ezáltal „befolyásolási hatalma”, amely hatékonyan képes a térség sajátos érdekeit és elvárásait kifejezni, és érvényre juttatni a többi szereplő döntéseiben, akcióiban.

A Stratégia egyik meghatározó eleme maga a **PARTNERSÉG**. A BAFT a különböző érintett szereplők és intézmények – képviselőiken keresztül történő – bevonásával készíti elő döntéseit, illetve – mint végrehajtó – ezen intézményekkel együttműködve valósítja meg céljait. A fejlesztési célok szakmaspecifikus bizottságok (Stratégiai Bizottság, Operatív Fejlesztési Bizottság, Ellenőrzési és Monitoring Bizottság), míg a fejlesztési érdekek a Koordinációs Bizottság keretében kerülnek egyeztetésre. A térségi vélemények és érdekek megnyilvánulásának a Kistérségi és Kerületi Egyeztető Fórumok adnak teret. A BAFT, meghagyva az érintett szereplők autoritását, a közös-, kölcsönös érdekek mentén befolyásolja, **KOORDINÁLJA** a térséggé szervesülést, a várostérség összehangolt fejlődését, ötvöződését, ezáltal biztosítva, hogy a Budapesti Agglomeráció a megközelíthető jobb és gyorsabb döntések, és hatékony megvalósítás eredményeként pozícióelőnyre tegyen szert az európai városrégiók versenyében.

Tervezési koordináció

Támogatni kell az alacsonyabb területi szintek átfogó tervezését, illetve a koncepcionális és tértervek operacionalizálását. Elő kell segíteni az eddigi egysíkú termékkel-kapcsolatos, „mit” tervezés mellett az eszközökkel kapcsolatos „hogyan” tervezés kialakítását, a marketing (a piacbefolyásolás) eszközeinek meghonosítását. A tervezést tehát ki kell terjeszteni a fizikai tervezésről a befektetés-tervezés, térségmarketing, finanszírozás-tervezés területeire, és ezeket is összhangba kell hozni a programtervezéssel, a fejlesztési koncepció folyamatos akciótervezésével és monitoringjával.

Cél, egyrészt a gyors és hatékony döntések meghozatalának előkészítése, másrészt a térség különböző döntési-tervezési szintjeinek összehangolása, s ezek eredményeként egy jobb és eredményesebb forrás-allokáció megvalósítása, a marketing szakértelmek meghonosításával több forrás megszervezése.

A tervezési rendszer menedzselésének elemei tehát a következők:

- o koordinációt, közös tervezést igénylő tématerületek meghatározása, ezen tervezési folyamatok elindítása,

- hiányzó tervdokumentumok és a projekt portfólió elkészítésének menedzselése,
- tervezési asszisztencia (alacsonyabb területi szintek számára).

Menedzsment funkciók erősítése

A már létrehozott döntéskoordinációs intézményi mechanizmusokat a programok megvalósíthatósága érdekében ki kell egészíteni a menedzseléshez szükséges kapacitásháttérrel, illetve meg kell határozni a „fejlődő stratégia” megvalósítását lehetővé tevő szerepeket és munkamegosztást. (tervezés-összehangolás vs. végrehajtás)

A megvalósítás, végrehajtás menedzseléséhez ki kell alakítani annak szervezeti, humán hátterét, amely több, egymással összehangolt fejlesztésstimuláló, megvalósítást generáló és koordináló feladatot lát el:

- promóció és marketing kommunikáció, (agglomerációs-„termék” identitásépítés, „piacbefolyásolás”)
- források szervezése, illetve a befektetők szervezése, fejlesztési lehetőségek kijánlása, piaci szereplők mozgósítása
- az előkészítés, helyszínek, programok támogatásának megszervezése, az iniciáló, indukáló programok megvalósítása. (költségek optimalizálása, szinergiák létrehozása)

A fenti három feladatterületet ellátó szervezet teszi lehetővé, hogy rövid távú profittal kecsegtető ingatlanfejlesztésekkel, vállalkozásokkal, illetve ezek támogatásával, ezeknek lokális programokkal, terület-előkészítésekkel való segítségével a hosszú-távú jövőkép megvalósítása irányába történjen elmozdulás, a gazdaság akciói és a közszféra intenciói közötti szinergia kialakuljon. A szervezet teremti meg a kapcsolatot a piaci aktorok és a közszféra által igényelt közösségi igények között. Ennek a szervezetnek a feladata, „lefordítani” a piac nyelvére a célokat, akciókat, megteremteni a térség-fejlesztési operatív kínálatot.

6.2. Szervezett és rendszeres kommunikáció feltételeinek kialakítása

A ma még atomizált érdekeket képviselő várostérségi szereplők közötti együttműködés fejlesztése, a közös célok és érdekek megfogalmazása és harmonizálása, az agglomerációs elkötelezettség és tudatosság növelése érdekében létre kell hozni és működtetni a szervezett és rendszeres kommunikáció fórumait.

Budapesti Agglomerációs Állandó Tervkonferenciák és Jövőkonferenciák

A várostérség közhatalmi szereplői (helyi önkormányzatok vezetői, BAFT elnöke, KMRFT elnöke) közös akarattal (Együttműködési Megállapodás) létrehoznak és a BAFT égisze alatt rendszeresen, formalizáltan működtetnek egy **Budapesti Agglomerációs Állandó Tervkonferenciák (BAÁT)** és a tágabb funkcionális várostérségre kiterjesztve egy **Jövőkonferenciák** fórumot. A konferenciák integráló és tervezési dimenzióval bírnak. Az aktuális vagy akut témák egyeztetése (belső diplomácia) során létrejövő megállapodásokat, elvi megoldási lehetőségeket megfelelő formában dokumentálják, és hozzáférhetővé teszik a térség fejlesztési aktorai számára.

A tudatosságnövelés, az informáltság, a közös célok kifejlesztése és megvalósítása érdekében folytatandó kommunikáció fórumainak feladata

- egyrészt a térségi jelentőségű térségi célkitűzések, elhatározások megvitatása által a térségi célok folyamatos alakítása, a „miért”, „mit” és „hol” típusú kérdésekre lehetséges válaszok, alternatív forgatókönyvek felvázolása és összehangolása, azaz a tér tervezésében, a döntések előkészítésében információkiegyenlítés és koordináció,
- másrészt a térségi célok szempontjainak, hatásainak megvitatása, jobb, teljesebb megértése által a helyi és ágazati szereplők résztevékenységének összehangolása, az átfogó célok megvalósításának elősegítése a térség szereplőinek aktivitásával támogatva³⁷.

³⁷ ebben kell pouvoirt szerezni, azaz a közpénzek felhasználásában el kell érni, hogy a BAFT befolyással rendelkezzen abban az esetben, ha a térségkormányzás bármely szintjén a BAÁT ajánlásaival ellentétes dolgot kívánnának megvalósítani közpénzből támogatni, finanszírozni

Térségdiplomácia, hálózatépítés

A térségdiplomáciai tevékenység és hálózatépítés nem más, mint aktív részvétel az európai nagyvárosi régiók hálózatában, széleskörű kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás e hálózat tagjaival, a térség elismertségének, valamint saját tudás és know-how bázisának fejlesztése, továbbá a „kapu„ és „híd” szerep hatékony betöltése. Az informátság növekedése és a nagy-térségi kooperáció lehetősége mellett cél az európai forrásokhoz való jobb hozzáférhetőség is.

A jelenlegi helyzetet az jellemzi, hogy a térség szereplőinek nemzetközi kapcsolatai külön-külön alakultak ki, ami esetenként párhuzamosságot, illetve - az eltérő érdekeltségek miatt - a lehetőségek ki nem használását eredményezi, illetve egyes magyar és külföldi magáncégek közreműködésével fölösleges és drága párhuzamosságokat hoz létre. A kelet-, és délkelet-európai térségekkel, valamint a környező országok fővárosi régióival való közvetlen kapcsolatfelvétel egyelőre hiányzik. Berlin és Bécs részéről igen élénk együttműködési kedv jelentkezik - saját „kapu” szerepük fejlesztése érdekében, és érdeklődés tapasztalható a tagjelölt országok várostérségeinek képviselői részéről is.

A „kapu” és „híd” szerep betöltése alapvetően feltételezi az információ- és tudásközvetítést a fejlett nyugat-európai és a friss EU tagsággal rendelkező (Románia, Bulgária), valamint az EU felvételre váró országok nagyvárosi térségei között, amelyek sorában Budapest kitüntetett geopolitikai helyzetet foglal el. A térségdiplomácián belül ezért kiemelt feladat a hálózatépítés.

A program gyakorlati megvalósítása során aktívan kell élni a következő eszközökkel:

- a nemzetközi szervezetekben való szerepvállalással,
- kétoldalú, vagy többoldalú tapasztalatcserékkel, látogatásokkal, nemzetközi konferenciákon való részvétellel és szerepléssel, továbbá ilyenek szervezésével, valamint
- közös EU projektekben való részvétellel, ilyenek kezdeményezésével, szervezésével (Interreg).
- Kapcsolatok elmélyítése a már partnerségben álló régiókkal (pl. Ile de France)

Lényeges szempontja a térségdiplomáciának, hogy a térségi szervezet ne csak önmagában jelenjen meg, hanem a részvétel módja, a tevékenységnek a térség szereplőivel közös alakítása és megjelenítése demonstrálja a partnerek számára az EU által is oly fontosnak tartott kooperációt, kommunikációt, amely ma a fejlett országok körében is állandó továbbfejlesztés tárgya, korántsem mondható tökéletesnek és kialakultnak.

A térségdiplomácia másik nagyon fontos területe a BAFT szempontjából a közvetlen környezetével történő kapcsolatépítés, érdekek és programok harmonizálása, továbbá azoknak a projekteknek, programoknak, kezdeményezéseknek a segítése, amelyek ma a pályázatok adminisztratív területi jogosultsági kritériuma miatt nem tudnak támogatást szerezni. A térségdiplomáciának különös módon ki kell terjednie a következőkre:

- Pest megye (és a régió) mai adminisztratív agglomerációs határain kívül eső területeivel
- Csapágyvárosokkal
- Területileg kapcsolódó régiókkal, kistérségekkel

VII. A stratégia programok kialakításának „megközelítése”

A BAFT Stratégiai Programstruktúrájának kialakításakor az 1999-es stratégiai programkészítéshez hasonlóan a koncepcióban lefektetett stratégiai célkitűzésekből indultunk ki. Azonban a projektalapú, szétaprózott statikus helyzetet és a kialakult térségirányítási problémákat figyelembe véve a stratégiai programok rendszere megváltozott, illetve a korlátozottan rendelkezésre álló menedzselési eszközök miatt a rendszer egyúttal egyszerűsödött, a programok száma csökkent.

A cél tehát az volt, hogy a koncepcióban lefektetett stratégiai célokat olyan programokban bontsuk tovább, amelyek egyrészt egy hatékony, „korszellemnek megfelelő” Budapesti Agglomerációnak – térségi település-ötvöződésnek – a megteremtéséhez járulnak hozzá, másrészt ezek a programok reálisan megvalósíthatóak, menedzselhetőek is legyenek.

Tekintettel tehát azokra a körülményekre, adottságokra, amelyek meghatározzák és behatárolják a BAFT mozgásterét a térségfejlesztés összjátékában – az egyre összetettebbé váló irányítási-menedzselési feladatokra, az alkotóerő megteremtésére és a hajtóerők irányítására – egy „lágý”, „befolyási hatalmat” hasznosító, marketing alapú folyamatirányítást, és az ezt támogató tervezési módszert foglalunk egységesebb keretbe.

A tervezési megközelítésnek ez a „lágýítása”, már csupán abból a gyakorlati szempontból is fontos, hogy a felvállalható koordináció és kooperatív „folyamatmenedzselés” során az egész Budapesti Agglomeráció fejlődésének – mint vonzó közös projektnek – a megformálásába bevonjuk a potenciális projekt-résztvevőket, a különböző irányító szervezeteket.

A BAFT-ot, mint egy, a régió-határokon átnyúló, időben változó funkcionális várostérséget szervező erőként értelmezzük, amely szintén a lágý-megközelítés és a programok szükségszerű leredukálása mellett szól az 1999-es stratégiai programmal ellentétben.

Az EU 6. Környezetvédelmi Akcióprogramja keretében hét tematikus stratégia kidolgozásáról döntött, ezek egyike a Városi Környezet Tematikus Stratégia (VKTS). A VKTS célja az, hogy városainkban előmozdítsa a vonzó és egészséges települési és természeti környezet megteremtését, valamint, hogy szorgalmazza

azokat az intézkedéseket, amelyek a városi területekről származó környezetterhelés csökkentéséhez járulnak hozzá.

A VKTS kiemelt területei:

- a városi közlekedés,
- a városfejlesztés,
- az építésügy környezeti vonatkozásai, valamint
- az integrált városi környezetgazdálkodás,
- mindezekben pedig a fenntartható fejlődés szempontjainak érvényesítése.

Mivel a tematikus stratégia a várost és környezetét (várostérség) együtt kezeli, ezt a szemléletet az agglomeráció stratégiai programjainak kialakításában is – mint átfogó szemlélet – került alkalmazásra.

VIII. A fő fejlesztési célkitűzések és a programok prioritásának kérdése

A Koncepció által megjelölt fő fejlesztési célok közül a Budapesti Agglomeráció Stratégiai Programja elsősorban az életminőség javítással (metropolisz-tér építéssel) és a középtávon jelentkező „kapu” szerep kialakításával foglalkozik. A „híd” (transzfer) szerep kialakítása hosszabb távon érvényesíthető, a várostérség átalakulásának, modernizációjának forgatókönyve.

Ennek a programnak a fő célja, hogy a Budapesti Agglomeráció terét felkészítse a folyamatosan változó gazdasági és életminőségi igények kielégítésére, ennek megfelelő kínálat előállításával, vonzó élettér-befektetési potenciáljának helyzetbe hozásával és természeti értékeinek megőrzésével.

A Munkacsoport által 1999-ben megfogalmazott koncepció lényegében helyesen pozícionálta a várostérséget, illetve annak fejlődését megfelelően strukturálta. Mégis most a stratégia kidolgozása során a fejlesztés lépéseit megváltoztattuk. Míg idáig a „kapu” és „híd” szerepek megteremtését követte az életminőség megteremtése, be kellett látnunk, hogy a „híd” szerep, azaz a tudás-transzfer, a tudáspiac funkció és gazdaságdinamizáló szerep nem építhető ki megfelelő környezetminőség, életminőség fejlesztés nélkül. Ez egybecseng azzal, hogy a budapesti fejlesztési dokumentumokban is előtérbe került az élhetőség javítása, főleg a legkézenfekvőbb forgalom-korlátozási és közösségi közlekedés- fejlesztési elképzelések egy rendszerbe szervezésével.

Budapest és a várostérség részben azért teljesít képességei, adottságai alatt, mert a jelenlegi, általa nyújtott épített környezetminőség, szolgáltatás és információ-minőség kínálat nagyjából a kor jogos európai minőségi elvárásainak nem felel meg.

A várostérségnek a liberalizációt követően növekvő (befektetési) vonzerejét lerontja a városi funkciók kiépülésének elhúzódnása, a fontos funkciók, rendszerek és létesítmények / berendezések létrejöttéhez szükséges intézkedések elmaradása, lassúsága.

Mindez a stratégiát abba az irányba mozdította el, hogy a „híd” szerep kiépüléséhez, megéléséhez előbb szükséges az életminőség összetevő, a várostérség minőségének, gazdasági- és döntéshozó szereplői hatékonyságának

fejlesztése. Így ahhoz, hogy a várostérség önmagát újrapozícionálhassa, mint a Kárpát-medencei térség kulturális és gazdasági centruma – azaz fenntarthatóan megalapozhassa információ-piaci pozícióit, kiélhesse, megélhesse „híd” szerepét – meg kell oldani a várostérség átfogó vonzerőproblémáit a következő középtávú (2007-13) időszakban, közöttük

- a térséggel szemben megfogalmazott nemzetközi életminőség problémákat (nemzetközi technopoliszok, kutatóhelyek, üzleti információk-szolgáltatások, lakások és parkok, infrastruktúrák, városi funkciók kiépítése, teljesen felszerelt körzetek, stb.) illetve
- a humán (lágy infrastruktúra) háttér, a vállalkozói szellemnek, innováció-készségnek és a munkaerő rendelkezésre állásának kérdéseit, valamint
- az ügyintézés hatékonnyá tételét, a fejlesztési környezet kiszámíthatóvá tételét, a jogbiztonságot, pénzügyi stabilitást, adó előnyöket, stb.

A „híd” szerep kiépítését folytatni kell, de ezzel párhuzamosan, s mintegy a magasabb szintű (nagyregionális) kiépítés „előfeltételeként” az identitásépítésben, tudati és társadalmi innovációban a térségnek fel kell készülnie a célként definiált szerep megvalósítására. Ennek a centrális erőközpont funkciónak megfelelően kell fejleszteni a várostérséget, kialakítani a városhálózat kapcsolatait, ezen belül a társközpontok funkcióit, a munkamegosztásban elfoglalt szerepeiket.

IX. Stratégiai Programok rendszerének összefoglalása

A középtávú célpiramis csúcsán (stratégiai célok) tehát az életminőség javítása és a „kapu” szerep kialakítása, valamint – kisebb hangsúllyal – a „híd” szerep hatékonnyá tétele szerepel. Ezekhez fejlesztési célkitűzéseket rendel hozzá a Stratégiai Program.

A három stratégiai cél eléréséhez középtávon kellett meghatározni azokat a beavatkozási területeket (prioritásokat), amelyek alapján a stratégiai programok rendszere (s ezt követően az operatív programozás, illetve cselekvési program) kibontható. Figyelembe véve a Kiemelt Programok tartalmát – mely egy korábbi döntés szerint a Budapesti Agglomeráció szempontjából kiemelten fontos ágazati típusú tématerületeket határozza meg – a következő fő beavatkozási területek kerültek kijelölésre:

1. sz. prioritás: A térszerkezet kiegyensúlyozása, élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtése

A metropolisz-tér építése és a „híd”-szerep egyaránt megkívánja a térség sajátosságainak, karakterének megfelelő térszerkezet kialakítását. Az ökológiai szerkezet megóvása és továbbfejlesztése mellett cél a társközpontok helyzetbe hozása és a hálózati kapcsolatok fejlesztése, az áramlások megfelelő biztosítása. Cél a térség jelenlegi lakói, illetve a potenciális jövőbeli lakók és funkciók számára a jobb életminőség feltételeinek megteremtése, a differenciált igények és a társadalmi szolidaritás követelményeinek figyelembe vételével.

1. Program: **Urbanizált centrumok, társközpontok rendszerének kialakítása és fejlesztése**
2. Program: **Fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése**
3. Program: **Közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése**
4. Program: **A környezeti állapot, környezetminőség védelme és fejlesztése**

2. sz. prioritás: Társadalmi Innováció, térségi kohézió erősítése, a társadalmi tőke növelése

A célpiramis csúcsán lévő stratégiai célok eléréséhez elengedhetetlen a humán erőforrás minőségének fejlesztése, az átalakulási, alkalmazkodási képesség növelése, az innovációs és kezdeményezőképeség fejlesztése. A térség várható gyors átalakulásának negatív következményeit a társadalmi nyitottság erősítésével lehet mérsékelni.

5. Program: Keresletre reagáló és felkészülő foglalkoztatási és képzési rendszer feltételeinek megteremtése

6. Program: Szociális és egészségügyi ellátórendszerek területi összehangolása, hozzáférhetőség biztosítása

3. sz. prioritás: Gazdaságfejlesztés, piac- és hálózatépítés

A „kapu” szerep egyik legfontosabb fejlesztési célkitűzése a gazdaságfejlesztés, a piac-, és hálózatépítés. A célok megvalósítása során a jelenlegi kedvező adottságokra építve kell megteremteni a gazdaság keresleti oldalának e térségbe csábításához szükséges vonzerőt, amelynek eszköze a differenciált piacépítés, a térség egészének pozicionálása, helyzetbe hozása, valamint a gazdasági funkciók differenciált fejlesztése.

7. Program: Turizmusfejlesztés

8. Program: A gazdasági szektor innovációjának támogatása

9. Program: Térségmarketing, információszolgáltatás

X. Stratégiai Programok

1. sz. prioritás: A térszerkezet kiegyensúlyozása, élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtése

A prioritás indoklása, háttere:

A Budapesti Agglomeráció esetében a fejlődés egyik legfőbb gátját továbbra is a kiegyensúlyozott térszerkezet hiánya, valamint az életminőség fizikai környezeti feltételeinek lassú megújulása jelenti. Ezért a területfejlesztésben ma is kiemelkedő jelentőségű feladatnak kell tekinteni egy, a térség adottságaival, értékeivel, potenciáljával és távlati jövőképevel egyaránt harmonizáló kiegyensúlyozott és strukturált térszerkezet kialakítását.

Hiányzik egy olyan harmonizáló dokumentum, mely az egyes önkormányzatok, kistérségek fejlesztési elképzeléseit összehangolja a rendezési tervekben foglaltakkal, illetve magasabb szinten a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervével.

A decentralizált koncentráció a területtakarékos, környezetkímélő fejlesztéspolitikát helyezi előtérbe. Ebből az alábbi fejlesztéspolitikai irányelvek fogalmazódtak meg:

- A térség Budapesten belüli részének haránt és sugárirányú főútjai mentén kijelölt fejlesztési tengelyek elősegítik a gazdasági célú fejlesztéseknek a jól megközelíthető helyszínekre való koncentrálódását, egyúttal a vegyes, városias jelleg kialakulását is a jelenleg gyakran rendezetlen, arculathiányos főútvonalak mellett. Budapesten belül a jelenleg alulhasznosított, vagy használaton kívüli egykori ipari, közlekedési területek újrapozícionálása, városi szövetbe történő szerves integrálása szintén fontos feladat és hatalmas fejlesztési lehetőség.
- Az agglomerációs övezetben lakóterületi fejlesztésekre, a lakosságszám növekedésére - ami a napi, a centrum irányába történő közlekedési igények növekedésével jár - ott nyíljon lehetőség, ahol annak feltételei adottak, tehát elsődlegesen a kötöttpályás nyilvános közlekedési hálózatokhoz csatlakozó településeken.

- A decentralizált koncentráció fontos elemeit jelenti a sugárirányú és a harántoló magisztrális főútvonalak csomópontjainak környékén javasolt fejlesztési csomópontok hálózata, amely egyrészt elősegíti a gazdaság számára a jól megközelíthető fejlesztési helyszínek kínálatának megteremtését, ugyanakkor azok koncentrációja támogatja a természeti területek megóvását, a rurális területek beépítetlenül maradását, gátolva a főutak, autópályák mentén fenyegető sávszerű "falak", a burjánzóan összenövő települési konglomerátumok kialakulását.

A térszerkezet fejlesztésére kidolgozott programok célja:

- ◆ A térség sajátosságainak, karakterének megfelelő és a területfejlesztési koncepció céljainak megvalósulását elősegítő térszerkezet kialakítása,
- ◆ fenntartható és működőképes területi struktúra létrehozásával,
- ◆ a térség egésze, vagy valamely mikro-körzete számára jelentőssé tehető "kitüntetett" pontok helyszínné válásának elősegítésével,
- ◆ az áramlást biztosító kapcsolati rendszerek fejlesztésével.

A lakhatóság és élhetőség - a természeti és az épített környezet megóvása, a karakter- és értékörzés és az új értékek teremtése, a humán tevékenységek hangsúlya fontos eleme kell legyen a területi fejlesztésnek, egyrészt a Budapesti Agglomeráció versenyképességének részeként, másrészt az itt élő emberek jobb életkörülményeinek biztosítása céljából, harmadrészt a fejlődés fenntarthatóságának biztosítására. A környezet minőségének javítása megkívánja a területi folyamatok koordinálását: a decentralizált koncentrációval lehet megteremteni a lehetőséget annak, hogy a növekedési pólusokon kívüli területek - amellet, hogy kapcsolódásaik javulnak a pólusokhoz - értékeinek és karakterének megőrzése az urbanizációs átalakulás visszatartásával biztosítható legyen.

1. Program: Urbanizált centrumok, társközpontok rendszerének kialakítása és fejlesztése

A program háttere, célja

A jelen helyzetben a BAFT szerepe a budapesti funkcionális várostérség egészének átfogó strukturális megújítás **menedzselése** lehet, ennek keretében az agglomeráció városközpontjainak helyzetbe hozása, befektetési helyszínként való előkészítése és kiejánlása a hazai és a nemzetközi befektetői piac szereplői számára.

A hosszútávon versenyképes térszerkezet kialakítása nem lehetséges egyetlen lépésben, egyetlen akció során. A térszerkezet meghatározó eleme, pillére a társközpontok fejlesztésének előmozdítása, egy policentrikus városi szövet létrejöttének befektetési eszközökkel történő stimulálása. Ebben meghatározóak az agglomerálódó városi szövet kitüntetett pontjai, és az azokat hálózattá szervező hatékony kiszolgáló (közlekedési) infrastruktúrák. A Budapesti Agglomeráció versenyképes térszerkezetének kialakulásának meghatározó forgatókönyve tehát a társközpontok fejlesztése és a hálózatosodás.

Az agglomeráción belüli fejlesztéseket, és fejlesztőerőket olyan gerjesztő helyszínekre kell koncentrálni, amelyek a környezetükre a lehető legnagyobb felhajtóerőt tudják kifejteni. Ezeknek a pontoknak a kijelölése és jellegüknek megfelelő (elsősorban kötöttpályás közösségi-) közlekedéssel való ellátása megújítja a térszerkezetet.

A társközpontokat kell felhasználni egyrészt a "kapu" és "híd" funkciók letelepítésére, másrészt pedig az új igények által életre hívott létesítmények, a témaparkok helyének kiválasztására. A policentrikus szerkezet létrejöttét intézmények, esetleges nemzetközi, igazgatási, oktatási és egyéb funkciók decentralizálásával is elő kell segíteni.

A társközpontok, helyszínek fejlesztését két egymással szinergiában lévő keresletre kell alapozni. Az egyik a gazdasági központtá váláshoz szükséges központi szerep fejlesztése érdekében a külföldi és hazai befektetők kereslete, a másik az életmódváltásokra reagáló, az életminőség javulásában érdekelt térségi és helyi lakosság kereslete.

A program célja, hogy a térséget, a teret szervező központok kialakításával, erősödésének támogatásával hozzájáruljon egy strukturált metropolisz-tér kialakításához, a decentralizált koncentráció fejlesztési elvének érvényesítése mellett.

A program tartalma

1. **Belvárosban** az intelligens terek³⁸ elemeinek, hálózatának, struktúrájának kialakítása, egyedi vonzerejű "intelligens terek" létrehozása a Kiskörút és a Nagykörút közötti területeken, főként a sajátos, egyedi funkciójukkal, profiljukkal az itt élőket és az idelátogatókat szolgáló, a kellemes közterületi létet, közösségi életet biztosító terek, üzletutcák, jellegzetes, egyedi karakterrel bíró közterületek szöveteként. A tervdokumentumok keretében meghatározott rendszer egyúttal ajánlásokat fogalmaz meg a főváros és a kerületek fejlesztés- és rehabilitációs akciói számára.
2. **Urbanizált központok** rendszerének kialakítása – azon település és kerületközpontok kijelölése és fejlesztése, amelyek meglévő csomóponti helyzetük és / vagy térségi központ szerepük révén még dinamikusabb fejlődés lehetőségét hordozzák, képesek arra, hogy – mennyiségi és minőségi szempontból is – magas színvonalon szolgálják ki térségüket. A meglévő központ jellegű terek funkcionális és esztétikai színvonalának emelése érdekében koncentrált fejlesztés előkészítése javasolt - a központ jellegű területek lehatárolása, egyedi vonzerő, az "intelligens terek" kialakítása, illetve a csatlakozó és határoló főutak, főutcák "intelligens tengellyé" történő átalakítása érdekében javaslatok megfogalmazásával. Funkcionális vizsgálat után a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésére vonatkozó ajánlások kialakítása, a magántőke bevonásának, illetve a pályázati lehetőségek előkészítése, feltárása.
3. **Intermodális csomópontok** rendszere – az integrációra szervezett városi közlekedés kitüntetett helye, kulcs eleme az intermodális csomópont. Az intermodális főközpontokban kapcsolódik egymáshoz a magánközlekedés és a közösségi közlekedés (P+R), a városkörnyéki és a városi közlekedés, a gyorsvasúti és a térségi feltáró közlekedés. A zökkenőmentes és kiszámítható utazás biztosítása, az átszállás vonzóvá tétele mellett ezek a csomópontok jelentős szolgáltatási potenciállal rendelkeznek, ahol a használó napi

³⁸ Intelligens terek: melyek alkalmazkodni tudnak az új társadalmi, közösségi, gazdasági változásokhoz, azaz képesek a változó körülmények között is képességeik kihasználására.

“dolgainak” intézésével kötheti össze az utazást. Az intermodális csomópont tehát egyben a város kitüntetett kapcsolati, kommunikációs tere, találkozási pontja, szolgáltatási központja kell, hogy legyen.

A programban érintett térségek

A Budapesti Agglomeráció egész területe

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Fővárosi Önkormányzat, Pest Megyei Önkormányzat, Pest Megyei Területfejlesztési Tanács, KMRFT, érintett települési és kerületi Önkormányzatok,
- Kereskedelmi és Iparkamarák, érintett üzlettulajdonosok, érintett tulajdonosok, ingatlanfejlesztők, civil szervezetek, Magyar Építész Kamara,
- területileg kompetens lakossági szerveződések, közmű üzemeltető, településgazdálkodási és közlekedési társaságok, szervezetek.
- BME Építészmérnöki Kar, YMMF Magasépítési és Településmérnöki Tanszékek, egyéb felsőoktatási intézmények

A program végrehajtásának háttere:

A koncentráció elvét figyelembe véve célszerű kidolgozni a stratégiai interakciókat, meghatározni a helyszíneket, programokat. A nagyvárosi szerkezetátalakulás nagyléptékű, és az egész várostérséget megfelelően összekapcsoló, hálózatba szervező projekteket igényel. A kitűzött cél eléréséhez szükség van olyan programstruktúrára, amely nem aprózza el sem a forrásokat, sem a humán kapacitásokat. Az intézmények relatív szerepeit, programot határoznak meg a fejlesztési portfólió kidolgozásával. Ebben előzetes becslés szerint kb. 20 projektet nevesítenek, 20 helyszínt jelölnek meg, amelyek fejlesztésben az BAFT kívánja a szereplők tevékenységét összehangolni.

Ezt a programot meghirdetve szerzi, építi fel identitását a BAFT és szervezetei, ezek folyamatos bővítése a szervezeti rendszer kiépülésével, a kompetenciák és kapacitások fejlesztésével fogja megteremteni az BAFT koordinatív, konzultatív pozícióit.

A program forrásháttere:

Lehetséges források: európai uniós pályázatok (pl. INTERREG) a tervezési, participációs folyamatra, esetleg még meglévő bilaterális támogatások, ÚMFT

Technikai Asszisztencia kerete, mintaprojektek megvalósítása KMOP-ból, magántőke bevonása.

2. Program: Fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése

A program háttere, célja

Mind a gazdaság, mind a társadalom oldaláról felmerülő területi igényeket kívánja ez a program áttekinteni és a „spontán területi fejlődés”-nek elejét véve meghatározni ezen igények kielégítésének területi vonatkozásait. Nem csak az igények kielégítése a cél, hanem a strukturális „javítások” elvégzése, azaz egyfajta munkamegosztás mellett a jelenleg funkcióhiányos és strukturálatlan területeknek fejlesztési előkészítése. Hasonlóan az urbanizált központok esetéhez, konszenzussal, széleskörű participatív tervezéssel kell kialakítani azt a rendszert, mely a területfejlesztési források allokálásának alapja lehet, hogy azok felhasználása valóban közösen meghatározott alapelvek, és célok mellett a kívánt területi fejlődés irányába hasson.

A program tartalma

A program a térség területrendezési terveire támaszkodva feltárja a különböző funkciókra rendelkezésre álló területeket, javaslatokat dolgoz ki a területek tényleges igénybevételének ütemezésére. A program kezdeményezi és elősegíti a területtakarékos terület-igénybevételt, terület-előkészítést, történjen ez ipari park, vállalkozási terület, vagy lakóterület célra. A területi struktúrák meghatározása során figyelembe kell venni a következő alapelveket:

- **gazdasági hatékonyság** – azaz a várostérség egész területét tekintve optimálisan rendeződjenek el a különböző funkciók, egyrészt az új beruházások számára kialakítandó területi és infrastrukturális kínálattal, másrészt a meglévő funkciók átrendeződésével. További fontos feltétele a hatékonyságnak, hogy az áruk, a tőke, az információk és a munkaerő áramlásának az optimális feltételei megteremtődjenek, és a humán erőforrások megfelelő fejlesztésére is sor kerüljön.

- **lakhatóság és élhetőség** - a természeti és az épített környezet megóvása, a karakter-, és értékőrzés, az új értékek teremtése, a humán tevékenységek hangsúlya hasonlóan fontos eleme kell, hogy legyen a területi fejlesztésnek, egyrészt a Budapesti Agglomeráció versenyképességének részeként, másrészt az itt élő emberek jobb életkörülményeinek biztosítása céljából, harmadrészt a fejlődés fenntarthatóságának biztosítására. A környezet minőségének javítása megkívánja a területi folyamatok koordinálását: a decentralizált koncentrációval lehet megteremteni a lehetőségét annak, hogy a társközpontokon kívüli területek - amellett, hogy kapcsolódásaik javulnak a központokhoz - értékeinek és karakterének megőrzése az urbanizációs átalakulás visszatartásával biztosítható legyen.

- **kiegyensúlyozott térszerkezet** – az urbánus és az ökológiai térszerkezet összehangolása, azaz az ökológiailag is hasznosítható zöldterületek megtartására, a korlátlan szétterülés megakadályozására, a település és településrész-karakterek, a lokális identitások fenntartása, újrakezlesztésére.

A térszerkezet és a területhasználat vonatkozásában a következő szempontokat kell alkalmazni a kijelölésnél:

- meglévő koncentrációk feltérképezése,
- potenciális fejlesztési területek meghatározása.

Tématerületek:

1. Intenzív munkahelyi / gazdasági területek

- a jelentős szállítással járó tevékenységek területi igényeinek támogatása a gyorsforgalmú és főforgalmú utak csomóponti térségeiben,
- a jelentős munkahelyi területek kialakításának, illetve meglévő gazdasági, további fejlesztési potenciállal rendelkező, bővíthető gazdasági területek kijelölése – elsősorban a közlekedéssel is megközelíthető területeken (benne ipari parkok)
- barnamezős és alulhasznosított területek kijelölése, az újrahaszosítás irányainak (funkcióinak) meghatározása, felmérése – a területek átalakulásának előkészítése, támogatása (magántőke bevonása, illetve pályázatok segítségével)
- irodaterületek, vállalati központok koncentrációja

- innovációs klaszterek, oktatási és K+F zónák kijelölése (inkubátorházak, tudományos technológiai parkok – összehangolva a Fővárosi Pólusprogrammal)
- kereskedelmi, szolgáltatási zónák (kiskereskedelem, lakossági szolgáltató központok)

2. lakóterület fejlesztés kiemelt területei

- a lakásépítés területei biztosításának támogatása - a differenciált igények figyelembevételével - elsősorban közösségi közlekedéssel, azon belül is kötött pályás közlekedéssel megközelíthető térségekben, amennyiben adott térségben már az azonos célra előkészített területek elfogytak és a fejlesztésre kerülő terület csatlakozik a beépített területekhez.
- a lakóterület célú terület-igénybevétel esetén a közepes intenzitású beépítések kaphatnak támogatást - a luxusigényeket szolgáló területek előkészítésének területfejlesztési támogatása nem indokolt, ugyanakkor kijelölésük, fejlesztésük előkészítése (marketing, promóció) javasolt a fejlesztések nagyobb területegységre történő kisugárzása, dinamizáló hatása miatt.

3. rekreációs és kulturális szolgáltató területek

- térség, a táj erre alkalmas helyeinek egyediséggel, karakterrel bíró helyszínekké fejlesztésének megalapozása a rekreációs, turisztikai kínálat és a térségben élők szabadidő-eltöltési lehetőségeinek bővítése, választékának növelése céljából. A táj természeti-, régészeti-, történeti-, kultúrtörténeti értékeinek feltárása, lehetőség szerinti bemutatása, megjelölése a területen. A térség identitását, egyediségét erősítő nevezetes helyek, helyszínek megjelölése és tudatosítása.
- Olyan központok létesítése (létesítésének támogatása), amelyek a közösségi közlekedési megállókhöz (vagy) autóparkolókhöz kapcsolódnak, amelyek a gyalogos, kerékpáros, lovas, és (vagy) víziturizmus kiinduló pontjaiként vagy kiemelt állomásaiként – a természeti- táji értékek veszélyeztetése nélkül – fejleszthetők.

- E központok lehetnek:
 - Információs és szolgáltató helyek (útvonal-, szálláshely- és kulturális kínálat, turisztikai szolgáltatóhelyek, vendéglátóhelyek)
 - szabadidős és rekreációs központok (specializált),
 - többfunkciós témaparkok

4. védelemre, megőrzésre érdemes területek

- a térséget átszövő zöldhálózatok rendszerének kialakítására, városon belül és kívül a természeti érték, az egyediség és sokszínűség, az ökológiai potenciál, a településszerkezet tagoló-, a környezetjavító hatás szempontjából stratégiai jelentőségű zöldterületek és zöldfelületek lehatárolására és védelmére.
- A ZÖLDÖVEZET címen fejlesztendő területek meghatározása, az e címen kedvezményezett területek lehatárolása, összehangolva a rendezési tervekkel

A programban érintett térségek

A Budapesti Agglomeráció egész területe (bevonva a hivatalos lehatároláson kívüli, de agglomerálódással érintett térségeket)

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Fővárosi Önkormányzat, Pest Megyei Önkormányzat, Pest Megyei Területfejlesztési Tanács, KMRFT, érintett települési és kerületi Önkormányzatok,
- Kereskedelmi és Iparkamarák, érintett üzlettulajdonosok, érintett tulajdonosok, ingatlanfejlesztők,
- civil szervezetek (különös tekintettel a környezet és természetvédelem területén aktív civil szervezetekre)
- területileg kompetens lakossági szerveződések, közmű üzemeltető, településgazdálkodási és közlekedési társaságok, szervezetek.
- felsőoktatási intézmények

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT legfontosabb feladata a térségi fejlesztési elképzelések összehangolása, ezért ennek a programnak a menedzselése is a BAFT által koordinált. Ahhoz, hogy a térségben a fejlesztések a kívánatos térszerkezet kialakulása irányába hassanak, szükség van egy összehangoló tervre, mely a szakma mellett a politika, gazdaság és civilek, valamint az érdekvédelmi szervezetek bevonásával kell, hogy kialakuljon. Javasolt a struktúrák mikro-körzet szintű egyeztetése, és a beavatkozási pontok (fejlesztési vagy éppen megőrzésre javasolt) támogatása a fejlesztési források elosztásánál. A BAFT egyben kezdeményezhet projekteket, illetve a döntések (alkuk) létrehozását szakmailag is támogathatja (pl. lakóterület-fejlesztési igények hatásvizsgálati módszertanának kidolgozásával, mely használatával az önkormányzatok reálisabban ítélik meg a fejlesztés rájuk vonatkozó következményeit: pl. szolgáltatásokkal szembeni igények változása, közmű és egyéb infrastruktúrák, stb.)

A program forrásháttere:

Lehetséges források: európai uniós pályázatok (pl. INTERREG) a tervezési, participációs folyamatra (esetleg még meglévő bilaterális támogatások, ÚMFT), mintaprojektek megvalósítása KMOP-ból, magántőke bevonása.

3. Program: Közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése**A program háttere, célja**

A kiegyensúlyozott térszerkezet, a területhasználat stratégiai célok szerinti alakítása, az indokolt mobilitás mennyiségének és formájának befolyásolása, egy jobb környezetminőség megteremtése megkívánja a térség kapcsolati és közösségi rendszerének mennyiségi és minőségi fejlesztését.

A jövő kihívása egy olyan integrált közlekedési hálózat létrehozása, amely alkalmas a térség metropolizációs folyamatainak megfelelő kezelésére annak érdekében, hogy a nemzetközi értelemben vett központi szerep betöltéséhez egy kellően nagy területi kínálattal bíró, működésében hatékony, növekedésében fenntartható, kapcsolataiban versenyképes, kiegyensúlyozott szerkezeti egység jöjjön létre.

Ezt a feladatot a közlekedésfejlesztés olyan kooperatív integrált rendszerek létrehozásával és hatékony működtetésével tudja megoldani, amelyek alkalmasak a különböző utazási formák és közlekedési eszközök közötti magas szintű kapcsolódások megteremtésére, ezen belül a közforgalmú közlekedés és a magánközlekedés összekapcsolására.

A program célja a Budapesti Agglomeráció makro-regionális kapcsolati súlypontiségének növelése, a belső közlekedési teljesítményeinek (kapcsolati eredményeinek, gazdasági cserefolyamatainak) a közlekedési idő-, és költségráfordításokat meghaladó növelése, egy fenntartható mobilitás növekedés feltételeinek megteremtése.

Az egyes kistérségek közötti elérhetőségben és eszközválasztékban meglévő aránytalanságok csökkentése, illetve a közlekedési ellátottság területhasználattal és beépítési sűrűséggel összhangba hozatala. Az agglomerációs gyűrűben a 100 km²-re eső fajlagos közúthálózati ellátottság 50 km fölé emelése, tehát az ellátottsági hányados 2.0 érték alá csökkentése. A térség valamely intermodális főközpontjának 1 órán belüli tömegközlekedési elérhetőségének biztosítása az agglomeráció valamennyi településéről.

Az agglomeráción belüli személyközlekedésben a modal-split arány romlási folyamatainak megállítása, illetve javítása, a főváros határán a motorizált közlekedésben a 40/60%-os arány elérése, a városban pedig a mai 60/40%-os arány javítása a valamikori 70/30%-os érték irányába.

A program tartalma

1. alprogram: Hálózat- és kapcsolódó létesítményfejlesztési ajánlások kidolgozása és kommunikációja

A kialakult helyzetben a BAFT szerepe a hálózat- és kapcsolódó létesítményfejlesztés terén itt is elsősorban az ágazati és területi egyeztetések lefolytatásában, a konszenzus kialakításában, ajánlások megfogalmazásában, a kommunikációban jelölhetők meg.

Az elkövetkező 5-6 évben a közlekedési infrastruktúra és ellátás területén számos pozitív változás várható (megéppül az M0 keleti szakasza és északi Duna-hídja, a 10-es út új nyomvonala, a Ferihegyi repülőtér ütemes vasúti közlekedés köti össze a Keleti pályaudvarral, elkezdődik az észak-déli regionális gyorsvasút

megvalósítása, és várhatóan jelentősen fejlődik a MÁV elővárosi közlekedés). Mindezen fejlesztések egy új városi-városkörnyéki közlekedési szolgáltatás megteremtéséhez jó alapot adhatnak.

Meglehető hiányosságok mutatkoznak azonban a fővárosi gyűjtőutak kialakítása, a térségi közlekedési kapcsolatok javítása, a közösségi közlekedés szolgáltatásalapú és integrált fejlesztése, valamint az „álló járművekkel” kapcsolatos, azaz parkolási kérdések (belvárosi parkolás, P+R rendszerek kialakítása) vonatkozásában.

A főváros és környéke egyre növekvő igényű közlekedési kapcsolataiban a kötőtpályás közlekedésnek kulcsszerepet kell kapnia. A fővárosba, illetve a főváros belső területei felé irányuló – a kapcsolati igény szempontjából indokolt – autósforgalom csak a kötőtpályás közlekedés közbeiktatásával csökkenthető és szabályozható fenntartható mértékűre, az utazási lánc minden elemének összehangolt fejlesztésével, illetve egymásra építésével. Az utazási lánc egészét, mind a hálózatszerkezet, mind az üzemszervezés szempontjából szolgáltatás orientáltsággal kell kialakítani.

Szolgáltatás központú üzemszervezés csak szolgáltatási orientáltsággal fejlesztett hálózaton lehet eredményes. A szolgáltatás orientáltságú hálózatfejlesztés célja: a közlekedéspolitikai (megrendelő) által meghatározott szolgáltatási paraméterek feltételeinek megteremtése, az utas megnyerése, a kereslet növelése érdekében.

A közlekedésfejlesztés legfontosabb feladata azon kooperatív integrált rendszerek létrehozása és hatékony működtetése, amelyek alkalmasak a különböző utazási formák és közlekedési eszközök közötti magas szintű kapcsolódások megteremtésére, ezen belül a közforgalmú közlekedés és a magánközlekedés összekapcsolására. Ennek érdekében kell meghatározni és a konszenzust megteremteni a következő közlekedési elemek fejlesztése vonatkozásában:

- **kötőtpályás közlekedés** - Egy magas színvonalú, megbízható, kiszámítható közösségi közlekedési gerinchálózat létrehozása és működtetése az agglomerációban, mely leghatékonyabban a kötőtpályás eszközök segítségével történhet. Ki kell jelölni azokat az elemeket, amelyek korszerűsítésre szorulnak, illetve hiányoznak. A fejlesztési irányok meghatározásánál figyelemmel kell lenni a következőkre:

- a térségi területfejlesztési folyamatok „ráfordítása” a kötöttpályás vonalakra (fejlesztési zónák),
 - a települések szerkezetfejlesztési folyamatainak „ráfordítása” a vasútállomásokra (fejlesztési pólusok),
 - városi kötöttpályás vonalak elővárosi vonalakkal való kapcsolatának bővítése (metróvonalak városhatárig történő meghosszabbítása)
 - kötöttpályás elővárosi vasút fejlesztése (MÁV 11 vasútvonala).
- **közúti kapacitás és elérhetőségek racionalizálása** – azaz a közúthálózat fejlesztési elemeinek a távolsági- és belső kapcsolatok, a versenyképesség és az élıhetőség szempontjából történő meghatározása, a projektek előkészítésében, társadalmi kommunikációjában, egyeztetésekben való aktív részvétel (különösen a sok vitát kiváltó elemek esetében, pl. M0 Ny-i szakasz, Váci híd, stb.)
- A fővároson belül a haránt irányú közúti főhálózati elemek fejlesztése (Körvasútsori körút, Külső keleti körút, Duna-hidak).
 - Az M0 körgyűrű folytatása
 - Az agglomerációs gyűrű települései közötti harántoló és átlós kapcsolatok fejlesztése.
 - A gyorsforgalmi hálózati elemekről a lecsatlakozási pontok és kapcsolódó kiszolgáló hálózatok sűrítése.
- **a kapcsolati pontok, csomópontok kiemelt fejlesztése** – összehangolva a közlekedési szolgáltatás igényeit az eszközváltásból eredő szempontokkal, illetve a csomópontok nagyobb léptékű, szolgáltatási funkciókkal bővített fejlesztési megközelítésével, azaz ezen pontok általános érvényű fejlesztési területté alakítása, az alközpontokkal való kapcsolatok megteremtése.
- **Kerékpárhálózat fejlesztése** - Agglomerációs léptékben, a településeken kívüli kerékpáros közlekedéssel elsősorban a turizmushoz, szabadidő eltöltéséhez kötve lehet számolni. Ennek megfelelően, különösen a kiemelt turisztikai térségekben, illetve ezek összekötésére indokolt a kerékpárhálózat továbbfejlesztése. Kiemelt feladat a Duna mentén, a teljes agglomerációs szakaszon a folyamatos és színvonalas szolgáltatásokkal

ellátott kerékpárútvonal kiépítése. Emellett, egyre elterjedtebben kell a kötöttpályás eszközöket alkalmassá tenni a kerékpárszállításra

2. *alprogram: közlekedési integrációt elősegítő intézményi- és döntési háttér létrehozása*

A város és környéke kommunikációjának tendenciájában, közlekedési együttműködésének alakulásában a legutóbbi időben a szándékok, az elhatározások szintjén pozitív elmozdulás érzékelhető.

A szinte teljes elzárkózást a kooperációs érdeklődés erősítése kezdi felváltani. Létrejött – kezdetlegesen – a BKSZ intézménye és megszületett a közös bérlet, a Volán fokozott érdeklődést mutat a MÁV-val való – ráhordó típusú – együttműködésre, a MÁV elővárosi koncepciója a teljes utazási lánc szervezése irányába mozdul el.

A BKSZ célja ma is elsősorban az, hogy a fejlesztések nyomán olyan helyzetnek kell előállni, melyben a főváros és környéke közötti, illetve a körzet települései közötti eljutási lehetőségek legfontosabb mutatói (viteldíj nagysága, eljutási idő) azonos tartományba esnek, függetlenül a település helyétől, az utazás eszközétől, illetve az utazást lebonyolító közlekedési vállalattól. Közvetett – de valós – cél az agglomeráció belső kapcsolati minőségének, áramlásfeltételeinek, kiegyensúlyozott terület- és vállalkozásfejlesztésének megteremtése.

1. A BKSZ megalakítása tehát megkezdődött, a szervezet kialakulásának legfontosabb feltételei megvalósultak. Első ütemként a „közös bérlet” bevezetésre került, mely az agglomeráció és a főváros, illetve a főváros és az agglomeráció közötti utazást teszi olcsóbbá azáltal, hogy az egyesített bérlettel rendelkező utasnak a csatlakozó vasúti vagy helyközi autóbusz bérletjegyét, illetve menetjegyét elegendő a főváros területén fekvő legutolsó állomás (illetve megállóhely) és a BKSZ területén lévő agglomerációs település között megváltania.

A rendszer további 2. ütemének érdemi megvalósításában a regionális koordinációt végző Pest Megyei Önkormányzat mellett a BAFT is meghatározó szerepet kell, hogy kapjon (közlekedési igények feltárásában és a hálózat szervezésében, általánosságban a koordinációs mechanizmusok rendszerének megszervezésében, működtetésében való részvétellel). Továbbá az előző alprogramban feltárt szolgáltatási hiányosságok kommunikálásával a rendszer javításához járulhat hozzá.

2. Alágazati kooperativitáson alapuló projektársaságok, fejlesztői és üzemeltetői együttműködések létrehozása.

- Budapest és környéke közlekedési rendszere távlati kötőpályás törzshálózatának létrehozását:
 - az előkészítés fázisában projektmenedzser szervezet irányításával,
 - a megvalósítás fázisában a projektmenedzserből kifejlődő projektársaság szervezésében,
 - négy ütemben 2007-2025 között, amely időszak alatt a projekt tárgya a rendszer kiépítésének adott ütemre vonatkozó hálózati elemeinek összessége (tényleges „vállalatba adáshoz” elemenként megbontva),
- működése:
 - egy közös társaságban (esetleg szövetségi formában),
 - integrált, összehangolt üzemvitelben,
 - egységes menetrendi struktúrában,
- elemei:
 - a MÁV Budapestre vezető 11 vasútvonalának a főváros és az elővárosi fordulóállomások közötti meglévő szakaszai,
 - a MÁV Budapesten belüli, az elővárosi és a városi közösségi szolgáltatásra újonnan igénybevett meglévő pályaszakaszai,
 - a MÁV Budapest térségi és Budapesten belüli, az elővárosi és városi közösségi szolgáltatás céljára épített új pályaszakaszai,
 - BKV jelenlegi hév vonalaiból továbbfejlesztett elővárosi és városi regionális gyorsvasúti szakaszai,
 - BKV meglévő, illetve továbbfejlesztett, hálózatszerkezeti jelentőségű villamos vonalai,
 - a kötőpályás hálózatokat rendszerbe integráló és kiegészítő elemekhez (autóbuszvonalak, P+R parkolók) kapcsoló meghatározó jelentőségű, a I/4-es pontban felsorolt intermodális csomópontok.

3. *alprogram: Parkolási ajánlások kidolgozása*

Az intermodalitás rendszerébe ágyazva az átfogó parkoláspolitikát a közlekedési eszközválasztás egyik legfontosabb eszköze. Ez magába foglalja központi területek szigorú parkolásszabályozását, az igények szelektív kielégítését és a P+R

rendszerek utazási láncba integrálását, az elővárosi- és városi gyorsvasutak kötöttpályás rendszereire, alapvetően három szinten:

- az agglomerációs települések megállóiban,
- a városhatár térségében és
- az intermodális központok térségében

rászervezt, de a vonalak mentén folyamatosan kifejtett korszerű P+R parkoláskapacitások kiépítésével.

A Belvárosi rendszerre vonatkozóan az érintett kerületek és szakértők együttműködésével komplex, strukturális javaslatokat kell megfogalmazni, mely a rendszert tágabb kontextusba helyezve a hatékonyabb, kényelmesebb belváros kialakítását teszi lehetővé. A belső városrészek parkolási zsúfoltságának oldásában a Főváros fő bevezető közlekedési axisai és gyűjtőútjai mellett kialakított belső P+R rendszer, illetve az agglomerációs tér egyéb közlekedés-váltóhelyeinél kialakított P+R rendszer egyaránt fontos szerepet kell, hogy kapjon.

Az intermodális-csomópontokban ki kell alakítani a P+R feltételeit, az átszállóhelyek komplex fejlesztésének keretében a költségvállalásba, működtetésbe a magánszektor is be kell vonni. Fel kell mérni a szükséges kapacitásokat. Általában az ingyenes bevásárlói és P+R parkolókon kívül bekerített, fizetős parkoló is üzemeltethető mintegy 30-50 férőhellyel, mert tapasztalatok alapján Magyarországon erre is van igény.

A programban érintett térségek

A Budapesti Agglomeráció egész területe – a fenti elemek vonatkozásában a kijelöléshez szükséges konszenzus kialakításához

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, a Magyar Állam, illetve annak intézményei és társaságai, Pest Megyei Önkormányzat, Fővárosi Önkormányzat, érintett önkormányzatok, kistérségek
- fejlesztési “üzemgazdák” a BKV, a MÁV és a Volán, szervezeti integráns háttér a BKSZ,
- kompetens és érintett civil szerveződések, érdekvédelmi csoportok,
- parkolási társaságok.

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT legfontosabb feladata a térségi fejlesztési elképzelések összehangolása, ezért ennek a programnak a menedzselése is a BAFT által koordinált. Ahhoz, hogy a térségben a fejlesztések a kívánatos térszerkezet kialakulása irányába hassanak, szükség van egy összehangoló tervre, mely a szakma mellett a politika, a gazdaság és a civilek, valamint az érdekvédelmi szervezetek bevonásával kell, hogy kialakuljon. A közlekedésfejlesztési kiemelt program figyelembe vételével javasolt a struktúrák mikro-körzet szintű egyeztetése, és a beavatkozási pontok (fejlesztési vagy éppen megőrzésre javasolt) támogatása a fejlesztési források elosztásánál.

A BAFT egyben kezdeményezhet projekteket, illetve a döntések (alkuk) létrehozását szakmailag is támogathatja (pl. lakóterület-fejlesztési igények hatásvizsgálati módszertanának kidolgozásával, mely használatával az önkormányzatok reálisabban ítélik meg a fejlesztés rájuk vonatkozó következményeit: pl. szolgáltatásokkal szembeni igények változása, közmű és egyéb infrastruktúrák, stb.)

A program forrásháttere:

Lehetséges források: európai uniós pályázatok (pl. INTERREG) a tervezési, participációs folyamatra (esetleg még meglévő bilaterális támogatások, ÚMFT Technikai Asszisztencia keretek), mintaprojektek megvalósítása KMOP-ból, magántőke bevonása.

4. Program: A környezeti állapot, környezetminőség védelme és fejlesztése

A program háttere, célja

A megfelelő környezetminőség biztosítása a térség tervezett jövőbeli funkcióinak, szerepeinek betöltéséhez, az itt élő polgárok számára az emberi élet (a lakás, a munka és a pihenés) egészséges feltételeinek biztosításához, a térség polgárai közérzetének javulásához. A környezeti konfliktusok feloldása, a környezeti ártalmak csökkentése a térség egészében, illetve annak speciális adottságú kistérségeiben.

A program célja fenti célkitűzés szolgálatában:

- az életminőség javítása
- a környezet minőségének javítása
- a környezeti értékek védelme

A program javasolt tématerületei: Az EU Városi környezetre vonatkozó tematikus stratégiájával (SEC(2006)16) összhangban:

- Térségi szintű integrált környezetgazdálkodás megvalósítása a települési környezetminőség javítása érdekében. Ezen belül:
 - a térségi közlekedés,
 - a térségi energiagazdálkodás,
 - a város és térségtervezés, a komplex területgazdálkodás környezetileg is fenntartható rendszereinek kialakítása
- A települési környezetminőség átfogó javítása. Ezen belül:
 - a környezeti levegő minőségének javítása,
 - a csend védelme, a zaj csökkentése,
 - komplex térségi vízgazdálkodás, vízminőség javítása,
 - komplex hulladékgazdálkodás,
 - a településtisztaság fejlesztése,
- tájvédelem, biológiai sokféleség védelme, a térségi zöldövezet fejlesztése,
- a környezettudatosság növelése,
- a környezetállapot változásának figyelemmel kísérésére alkalmas mérő és monitoring rendszer fejlesztése.

A program tartalma

- Térségi szintű integrált környezetgazdálkodás megvalósítása vonatkozásában:
 - Összehangolás a 3. programmal (közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése)
 - a térségi energiagazdálkodás fejlesztése elsősorban a megújuló energiaforrások arányának növelése érdekében,
 - a város és térségtervezés, a komplex területgazdálkodás környezetileg is fenntartható rendszereinek kialakítása érdekében összehangolás az 1. és 2. számú programmal

- A települési környezetminőség átfogó javítása vonatkozásában:
 - a környezeti levegő minőségének javítása vonatkozásában: azokban a mikro-térségekben ahol a környezeti levegőminőség kielégítő, - sőt kedvező - e környezetminőség megóvása, azokban a mikro és mezotérségekben, ahol a környezeti levegőminőség romló ott a romlás megállítása, majd a környezetminőség javulás feltételeinek kialakítása. Cél a nemzetközi szerződésekben rögzített határértékek teljesítése 2010-ig.
 - a csend védelme, a zaj csökkentése vonatkozásában: települési környezetben a lakás, pihenés és rekreáció, a táji környezetben pedig a pihenés és a rekreáció környezeti feltételeinek javítása,
 - komplex térségi vízgazdálkodás vonatkozásában: vízgyűjtőkre, részvízgyűjtőkre szóló – a vízvisszatartás, illetve az ár és belvízvédelem érdekeit is figyelembevevő – komplex vízgazdálkodási tervek készítése, az azokban foglaltak érvényesítése,
 - a felszíni és felszín alatti vizek minőségének védelme és javítása, egységes szemlélet alapján, figyelemmel a vízbázisok (ezen belül a karsztvizek) védelmére, hosszú távú megóvására, a fentiek elérése érdekében a szennyvízelvezetés és -tisztítás minél hatékonyabb fejlesztése
 - komplex hulladékgazdálkodás vonatkozásában a térségben keletkező kommunális, termelési és veszélyes hulladékok ártalommentes elhelyezésének és hasznosításának hosszú távú biztosítása, a

térségben keletkező hulladékok öszvolumenének csökkentése, szelektív gyűjtésének fokozatos megvalósítása, az összegyűjtött hulladék növekvő arányának hasznosítása, a nem hasznosítható rész környezetkímélő ártalommentes elhelyezése.

- a településtisztaság fejlesztése vonatkozásában a települések rendezettségének, elsősorban a lakó és rekreációs területek környezeti minőségének javítása,
- tájvédelem, biológiai sokféleség védelme vonatkozásában a védett területek fennmaradása feltételeinek hosszú távú biztosítása, az élőhelyek védelme, a degradálódott területek revitalizációja, sérült élőhelyek rekonstrukciója,
 - a térségi zöldövezet fejlesztése vonatkozásában a térségi ZÖLDÖVEZET³⁹ program megvalósítása „A fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése” című program célkitűzéseivel kapcsolódóan.
- a környezettudatosság növelése vonatkozásában az országos és települési programok térségi összehangolása
- A környezetállapot változásának figyelemmel kísérésére alkalmas mérő és monitoring rendszer fejlesztése vonatkozásában: a környezeti elemek területileg eltérő terheltségének és veszélyeztetettségének értékelésére alkalmas mérő és monitoring rendszer kibővítése.

A programban érintett térségek

A Budapesti Agglomerációs térség egésze, együttműködésben a Középmagyarországi Régió e térségen kívüli területeivel, illetve a Közép-dunántúli és az Észak-magyarországi régiók érintett településeinek területével.

³⁹ A Környezetgazdálkodási Kiemelt Program modellprogramja. „A ZÖLDÖVEZET program a térségi területgazdálkodás koordinálására, a gazdaságilag és környezetileg egyaránt fenntartható területhasználat kialakítására, a természeti értékek megőrzésére, a biológiai aktivitásérték térségi szintű emelésére, valamint a zöldfelületek ökológiai és használati értékének emelésére irányul.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Budapest Főváros Önkormányzata, Pest Megye Önkormányzata, KMRFT / Pro Régió Ügynökség, települési és kerületi önkormányzatok, az érintett kistérségek fejlesztési tanácsai,
- Környezet- és természetvédelemhez kapcsolódó szakmai és civil szervezetek.

A program végrehajtásának háttere:

BAFT koordinál, tématerületeket határoz meg, illetve részt vesz a szakmai és civil szervezetek által kezdeményezett egyeztetések szervezésében, lebonyolításában.

A program forrásháttere:

TRFC, Környezet és Energia Operatív program (kohéziós nagyprojektek), KMOP, önkormányzatok, erdőfejlesztési alapok, magántőke.

2. sz. prioritás: Társadalmi Innováció, térségi kohézió erősítése, a társadalmi tőke növelése**A prioritás indoklása, háttere:**

A metropolisz-térben, mint elsődleges erőcentrumban meghatározó (nem csak viszonylagosan, hanem abszolút értékben is) a humán erőforrásnak mind a minőségi, mind a mennyiségi összetevője. A számunkra fontos, a programban fókuszba helyezett, kihasználható és egyben fejlesztendő elem a minőségi összetevő, amit a társadalmi innováció testesít meg. Ez az egyének, a gazdaság és a kormányzat kulturális politikájának, intervenciójának összhangjaként jön létre és hosszútávon ható, meghatározó elem. Ebben a térben lehet rá építeni már rövidtávon is, ám ezzel lehet a leginkább költségkímélően újratermelni a jövőbeni versenyképességet, versenyelőnyt és egyben identitást.

A társadalmi innováció a humán erőforrás minőségének fejlesztését, átalakulási, alkalmazkodási képességének, innovációs, vállalkozói és kezdeményezőképeségének fejlesztését, illetve a társadalmi nyitottság megteremtését tűzi ki céljával.

A képzettség – innováció – gazdasági növekedés szoros korrelációban állnak egymással, jobbra egyirányú hatásrendszerben: az innováció terjedésének, alkalmazásának előfeltétele a képzettség magas szintje, a gazdasági fejlődés motorja az innováció. Az oktatás-képzés, illetve a tanulás, a kutatás, a fejlesztés, vagyis a tudás pozitív felhalmozódása vezet az innováció megszületéséhez. Az innováció eredménye a technológiai változás, fejlődés. A technológia és a gazdaság kapcsolata a kutató-fejlesztő hálózatban alakul ki.

Mind az emberi erőforrások, mind a humán infrastruktúra fejlesztése közvetlen hatást gyakorol az itt élő népesség helyzetére, a versenyképesség szempontjából pedig alapfeltételt jelent. A foglalkoztatás esélyeinek bővülése, formáinak szélesedése, az együttműködésen alapuló térségépítés eredményeképpen kiegyensúlyozottabb, rugalmasabb munkaerőpiac, kedvezőbb foglalkoztatási szerkezet, biztonságosabb foglalkoztatási és jövedelmi viszonyok jönnek létre.

A munkaerőpiacon hátrányba került, képzettségük, szemléletük, koruk, lehetőségeik, élethelyzetük alapján a munka világából tartós kisztelektálódással

fenyegetett munkaképes korúak, családjuk és gyermekeik esélyegyenlőségének javításában kiemelkedően fontos szerepe van az egészségügyi, szociális és oktatási ellátások színvonalának és az azt biztosító intézményrendszer területi szerkezetének.

Ahhoz, hogy a tudásbázis elemei összekapcsolódjanak, hálózatot alkossanak, és egymásra szinergikus hatást gyakoroljanak, a tudásbázis kritikus tömegére van szükség. A nagyvárosok és régiók jelentik azt a méretküszöböt, ahol a tudásbázis komplexitásából és felhalmozódásából adódóan erősödik az innovációs tevékenység koncentrációja. A koncentrált innovációs képesség a centrum térségek privilégiuma. A Budapesti Agglomeráció fejlődésében tudásbázisának és innovációs tevékenységének meghatározó jelentősége van, jórészt ettől függ társadalmának, gazdaságának dinamizmusa, megújulási képessége.

Az innovációs tevékenységhez tehát számos tényezőre, előfeltételre van szükség, melyek közül az oktatás-képzés az egyik legfontosabb terület – a készülő Társadalmi Megújulás Operatív Program, a Közép-Magyarországi Régió Operatív Programja tartalmazza azokat az elemeket, amelyek lokális és térségi szinten az Európai Szociális Alapból lehetővé teszik az ilyen jellegű projektek támogatását. A humán erőforrás fejlesztés területén számos intézmény működik jelenleg is (programok végrehajtásában közreműködő szervezetek, munkaügyi központok, civil szervezetek, oktatásban - képzésben érintett szervezetek, stb.), nagyon sok informálási és egyeztetési feladatot is felvállalva.

Ezért figyelembe véve a BAFT jelenleg felvállalható szerepét, úgy gondoljuk, hogy egy másik nagyon fontos alapfeltételre, a civil társadalom és a társadalmi kohézió fejlesztésére, a Budapesti Agglomeráció iránti „belső” elköteleződés erősítésére kell koncentrálni.

5. Program: Keresletre reagáló és felkészülő foglalkoztatási és képzési / oktatási rendszer feltételeinek megteremtése

A program háttere, célja

A gazdaság munkaerő iránti igényének kielégítése és az eredményes foglalkoztatáspolitikáért érdekében fejleszteni kell a munkaerőpiac változásaihoz

rugalmasan alkalmazkodó oktatási, valamint a felnőttoktatási, továbbképzési és átképzési rendszert. Az e feladat ellátásához szükséges intézmények többsége kiépült, területi elhelyezkedésüket, működésüket és kapcsolataikat azonban korszerűsíteni, racionalizálni kell. A meglévő, és a Budapesti Agglomeráció munkaerőpiacára hatással bíró, eltérő érdekű szereplők, intézmények hatás- és illetékességi körüket illetően rendkívül széttagoltak. Tevékenységüket egymás mellett, kevésbé összehangoltan látják el. Az eddig megtett erőfeszítések pozitív kisugárzó és egymást erősítő hatása kevésbé érződik, ugyanakkor a párhuzamosan futó programok fölöslegesen kötnek le energiákat. Elengedhetetlen az azonos hatáskörű, más szintű, de elkülönülő területi illetékességű szervezetek közötti együttműködés kialakítása.

A program tartalma

A program fejlesztési célja a szakképzési és felsőoktatási, felnőttoktatási rendszer olyan rugalmasságának megteremtése, mely gyorsan képes reagálni a térségben felmerülő képzettségi, képzési igényekre, változásokra, hiszen ez adja meg az alapját a munkaerő-piaci kereslet és kínálat optimális összehangolásának.

A munkaerő-piaci kereslet felmérését, majd ennek eredményeiből kiindulva a kereslet és kínálat közötti különbség strukturális problémáinak feltárását követően lehet az oktatási és képzési rendszerben a szükséges változtatásokat megtenni, illetve a hatékonyság és hozzáférés érdekében a területi összehangolást is elvégezni, az együttműködés feltételeit megteremteni.

Az oktatási - képzési rendszer tehát a megváltozott igényekhez alkalmazkodva mennyiségileg és összetételét tekintve is rugalmasan kell, hogy reagáljon.

A kistérségi (munkaügyi kirendeltségi) szintű munkaerőpiaci-képzési érdekegyeztetést, illetve az oktatási-képzési intézményekkel a kommunikációt, összehangolást rendszeressé kell tenni, ezzel is segítve az új képzési igényeknek megfelelő programok megjelenését.

A munkanélküliség problémájának kezelésében és a munkanélküliek foglalkoztatásában közvetlenül érintett, érdekelt szereplők (települési önkormányzat, képző intézmény, gazdálkodó szervezet és munkaügyi központ) összefogásával, összehangolt tevékenységével területileg összehangolt komplex, innovatív munkaerő-piaci (átképzési-foglalkoztatási) programokat kell bevezetni, meghonosítani. A jelenleginél nagyobb hangsúlyt kell kapnia a részmunkaidős, bedolgozói és alkalmi foglalkoztatás támogatásának. Ennek eredményeként a munkaerő-piacon ma hátránnyal érintett társadalmi csoportok foglalkoztatási

esélyei valamint a különböző szervezetek közötti együttműködések javulnak, a térségi foglalkoztatási paktumok, innovatív, integrált modell programok kidolgozásával ezek az együttműködések intézményesülnek, hosszútávon fenntarthatóakká válnak.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Budapest Főváros Önkormányzata, Pest Megye Önkormányzata, KMRFT / Pro Régió Ügynökség, települési és kerületi önkormányzatok, az érintett kistérségek fejlesztési társulásai,
- szakmai intézmények, kutatóhelyek, civil szervezetek, vállalkozások.

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT kezdeményezheti, menedzselheti egyrészt az összehangolást a munkaerőpiaci kereslet és kínálat, illetve az oktatási-képzési rendszer között, másrészt aktívan részt vehet és támogathatja – szintén menedzseléssel – a térségi együttműködések a foglalkoztatást javító programok kidolgozása és megvalósítása vonatkozásában.

A program forrásháttere:

Önkormányzatok saját forrásai, vállalkozások, ESZA pályázatok

6. Program: Szociális és egészségügyi ellátórendszerek területi összehangolása, hozzáférhetőség biztosítása

A program háttere, célja

A Budapesti Agglomeráció humán tőkéjét, versenyképességét alapvetően befolyásolja a társadalom egészségi állapota, és tágabban értelmezve az egészség megőrzésével kapcsolatos attitűdje. A szükségletek és az ellátást biztosító rendszerek közötti eltérések azonban nem csak az egészségügyet, hanem a szociális ellátás infrastruktúráit is érinti. Az egészségügyi és társadalmi kérdések egységben történő kezelésével kell tehát egy, az igényekhez jobban alkalmazkodó, területileg is összehangolt intézményi infrastruktúrát kialakítani, melyben az egészséges életmód és a prevenció is helyet kaphat.

A Budapesti Agglomeráció Egészségfejlesztési Programjának helyzetértékelése szerint a korábbi egészségfejlesztési célú kezdeményezések kudarcának egyik fontos tapasztalata az, hogy regionális / térségi és területi (önkormányzati, kistérségi) szintre ezek a programok nem voltak képesek hatékonyan eljutni, a területi megvalósítás intézményrendszere és a jó színvonalú megvalósításhoz szükséges szakmai ismeretekkel rendelkező szakember-gárda a települések nagy részén nem állt rendelkezésre. A központi programok nem találtak megfelelő fogadókészséggel a helyi civil társadalom fejletlen szerveződései következtében és az önszervező kultúrájának hiánya miatt. Kevés az egyes kistérségekről rendelkezésre álló információ, a helyi / regionális döntéshozást kiszolgáló képes információs és elemzési rendszer. Fontos feladat tehát, hogy ennek a stratégiai jelentőségű, de jelenleg ebben a formájában nem létező funkciónak a kialakítása és a szervezeti háttér biztosítása megtörténjen.

A program tartalma

Az egészségfejlesztési, egészségügyi és szociális ellátó intézményrendszer struktúrájának átalakítása, és az átalakítás feltételeinek meghatározása érdekében térségi szintű együttműködés keretében – a térségi közösségi funkciókba ágyazottan – egészségfejlesztési tudásközpont és kapcsolódó alközpont-hálózat kialakítására van szükség. Ez az intézményrendszer alkalmas az ágazati-szakmai, valamint a területi szempontok együttes kezelésére, a megalapozástól (előkészítéstől) a megvalósításig, modellprogramok kezdeményezésére, kidolgozására, forrásszervezésre (pl. kistérségi ápolási centrumok kialakítása; prevenciós programok, intézményközi információs rendszerek kialakítása, rendezvények szervezése, stb.), partnerségek kialakítására és a projektek menedzselésére.

A szociális intézményrendszer a kistélepek többségében hiányos, a szociális szolgáltatások (családsegítés, idősellátás, házi gondozás, házi betegellátás, iskolán kívüli gyermekellátás, stb.), és intézményhálózat racionalizálása (területi eloszlás és „tartalom”) mellett az elérhetőség, hozzáférhetőség javítását is biztosítani kell, ezzel is hozzájárulva az esélyegyenlőség elvének érvényesüléséhez.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Önkormányzatok
- egészségügyi intézmények és szervezetek, egyetemek egészség tudományi intézetei.

➤ RET

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT kezdeményezheti és moderálhatja egy térségi egészségügyi és szociális Tudásközpont kialakítását, mely a területi és ágazati koordinációt, illetve a szükséges alközpont hálózatot evolutív módon fejleszti.

A program forrásháttere:

Önkormányzatok saját forrásai, vállalkozások, ESZA pályázatok, ERFA

3. sz. prioritás: Gazdaságfejlesztés, piac- és hálózatépítés

A prioritás indoklása, háttere:

Egy térség fejlődésének, versenyképességének leggyakrabban használt indikátora a gazdasági növekedés, alapja pedig az ezt biztosító gazdasági szerkezet. A stratégia a foglalkoztatási zónák, koncentrációk kijelölésénél már érinti a területi munkamegosztáson és komparatív előnyökön nyugvó kiegyensúlyozott gazdasági térszerkezet kialakítását. Ennek keretében van lehetőség a megfelelő ingatlan- és telephelykínálat kialakítására, a gazdasági szuburbanizáció kezelésére, a zöldmezős beruházásokkal és a barnamezős területek megújításával összefüggő kérdések megválaszolására. A térség meglévő kedvező adottságaira (a térség képességeire) építve nem csak az új gazdasági struktúrákat kell kialakítani, illetve a kívánatos területi kínálatot létrehozni, hanem szükség van ennek egyrészt a piac felé történő kommunikációjára, hogy a térség képes legyen a külső döntéshozók szemében pozicionálni magát és ezzel a jelenleg fennálló lehetőségeit, illetve a fejlesztési energiákat kihasználni. Másrészt a térség gazdasági bázisának megerősítését a helyi kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása, illetve a vállalkozások stabilitásának növelése, indulásuk segítése, együttműködésük támogatása alapozhatja meg.

Ma még hiányoznak azok a vállalkozói együttműködések (klaszterek), ahol a termelési, értékesítési, fejlesztési, kutatási és marketingtevékenységek közös kialakítására irányuló tevékenységeket – valamint a hatékony működtetést – megfelelő intézményi háttér biztosítja.

A koncepció helyzetelemző részében már kiemelésre került a turizmus, mint a gazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő ágazata. A tudatos turizmusfejlesztés ugyanakkor nem csak a gazdaság, de a helyi társadalom kohézióépítésének is fontos eszköze lehet, nem beszélve a helyi lakosság szabadidős elvárásainak minőségi kielégítéséről. A Budapesti funkcionális várostérség vonzerőkben, látnivalókban kiemelten gazdag, ugyanakkor számos olyan potenciál van – multikulturális jelleg, nemzetiségek, helyi programok, stb. – melyeket térségi összefogással, programsorozattá szervezve és együttműködésben célszerű promotálni.

7. Program: Turizmusfejlesztés

A program háttere, célja

A térség identitásának, kultúrájának ismertté válásához ki kell használni a turizmus kínálta promóciós lehetőségeket, ezáltal hozzájárulni a térség egészségének és a heterogén térrészeknek a befektetők "gondolati térképére" való felkerüléséhez, pozicionálásához. A Budapesti Agglomeráció turizmusát versenyképessé kell tenni az Európai Unió hasonló adottságú térségeivel szemben, azáltal hogy a tér összetett kultúráját, sokszínű kínálatát lehet kiejánlani. A térség turizmusának jelenlegi spontán fejlődését a tudatos tervezés és következetes végrehajtásnak kell felváltania.

Cél, hogy a Budapesti Agglomerációban olyan turizmus jöjjön létre, amely szervesen beépül a térség életébe, jelentős tényezője a gazdasági felzárkózásnak, a természeti és kulturális értékek hasznosítással egybekötött megőrzésének és ezzel együtt számottevően javítja az itt élő emberek életfeltételeit.

A turizmus ugyanakkor a helyszínné válás, valamint a társadalmi kohézió megteremtésének is fontos eszköze. Az identitás és karakter kifejezése (újrateemtése) érdekében a mikro-körzeteket azonosíthatóvá és megkülönböztethetővé tenni.

Ezzel megalapozódik a tér heterogenitása, vagyis a mikro-körzetek sokszínűsége, különböző kultúrája megélhető, tetten érhető és ezzel tudatosan választható lesz. Ez növeli a kohéziót, az összetartozás tartalmi és formai elemrendszerét, egyben javítja a környezet minőségét.

Cél tehát a természeti és történelmi örökség, benne a művészeti- és kulturális kincseink, történelmünk és hagyományaink, a tájat benépesítő népek és emberek, azaz az egyedülállóan sokszínű és sokrétegű Dunai kultúr-táj gazdasági és életterének bemutatása.

A körzet területét "interaktív múzeum"-ként kell megélhetővé tenni, valamint a kistérségek (kistérségek, egységek) kulturális rendezvényeit, eseményeit közösen előkészíteni, bemutatni és meghirdetni.

A meglévő és különálló értékeket, örökséghelyszíneket és rendezvényeket egyfajta összefüggés-rendszerbe szervezve bemutatni és megismertetni, az eddig még fel nem fedezett és elrejtett értékeket előtérbe hozni.

A program tartalma

A program keretén belül a térségi együttműködésen alapuló, integrált turisztikai fejlesztések, s ezek megvalósítási háttere kap prioritást. Számos lehetőség kínálkozik a Budapesti Agglomerációban a turisztikai kínálat fejlesztése terén: konferencia- és üzleti turizmus (hivatásturizmus), a vadászturizmus, a lovas turizmus, a vízi, öko-, kerékpáros, kulturális turizmus. A lehetőségek jobb kiaknázásához — különösen a kevésbé frekvenciált körzetekben — a kínálati elemek integrálására van szükség, ehhez feltétlenül javítani kell a személyi és szervezeti feltételeket, a szolgáltatói hálózatot, a kialakítási rendszer hatékonyságát. Ezen lehetőségek többsége önmagában véve nem eléggé vonzó, de mikro-körzeten belüli "kapcsolt" kínálatok összeállításával, propagálásával, a térség idegenforgalmi centrumaihoz (Szentendre, Vác, Gödöllő, stb.) való kötésükkel jól eladhatóvá válhatnak. Ezért elsősorban a térségi együttműködések és a komplex programokat kínáló vállalkozásokat kell támogatni, kialakításukat kezdeményezni, menedzselni.

Egyfajta nyilvánosságunkára (belső marketingre) van szükség, amely közösségi részvétel megszervezésével megindítja a gyökerek ismeretének fontosságával kapcsolatos felismerést, elősegíti a térség lakói gondolkodásmódjának "újralfelfedezését", és egyben a társadalmi innovációt, megújulást.

A helyi hagyományok, történelmi múlt térbe helyezése, térhez, helyhez köthető elemeinek meghatározása, a helyszínek örökség-helyszínné fejlesztése, kulturális üzenetek, események póluspontjainak kifejlesztése e folyamat fontos elemei.

Elő kell segíteni azoknak a térségi civil (önkéntes) szervezeteknek a létrejöttét, amelyek a kulturális és identitás értékörzésnek a letéteményesei lesznek.

Szükség van tudatos idegenforgalmi imázs kialakítására és ennek megfelelő marketingtevékenységre a legfontosabb célcsoportok számára.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, Pest Megyei Területfejlesztési Tanács, Települési önkormányzatok, kistérségek, Közép-magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács, Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács
- térségi turisztikai egyesülések, Regionális Idegenforgalmi Bizottság, Budapesti Turisztikai Hivatal, Pest Megye Önkormányzata, Magyar Turizmus ZRt.,

- civil szervezetek, vállalkozások

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT az alapvetően alulról kezdeményezett együttműködések kialakításában, projektfejlesztésében, forrásszervezésében – az együttműködés összehangolásában és kommunikációjában vállalhat szerepet. Javasolt modell értékű mintaprojektek kidolgozása, mely az agglomeráció más mikro-körzeteiben is alkalmazható, elsősorban a szervezés, intézményesítés és kommunikáció, valamint közös marketingstratégia vonatkozásában.

A program forrásháttere:

KMOP, TRFC, Magyar Turizmus ZRt., Turisztikai Célelőirányzat

8. Program: A gazdasági szektor innovációjának támogatása

A program háttere, célja

A Budapesti Agglomeráció fejlesztésének egyik legfontosabb eleme a gazdasági bázis megerősítése. Ez a cél kiemelt fontosságú mind országos, mind regionális vonatkozásban, s ennek megfelelően az elérhető fejlesztési források (visszafizetési kötelezettség nélküli támogatások, hitelek, garanciavállalások, stb.) is számosak. Számos eleme van ugyanakkor a versenyképességnek, mely térségi koordinációt igényel, vagy éppen a hozzáférést, információt juttatja el nagyobb hatékonysággal az ágazat sokféle – különböző szinten informált – szereplői számára.

A térségben működő kis- és középvállalkozások megerősítése alapvető cél, szinte minden tervezési anyag helyzetértékelési részében megjelennek a következők:

- együttműködések, kooperációk hiánya, alacsony foka,
- K+F szektorhoz kapcsolódás alacsony foka (részben a hiányzó transzferintézmények miatt),
- Üzleti szolgáltatási háttér, szakértelmek igénybevételének alacsony foka (üzleti tervek készítése, pályázatok készítése, marketing, stb.),
- Másrészt ezeknek az ismereteknek a hiánya, melyek összességében kihatnak a vállalkozások hatékonyságára, termelékenységére, végső soron versenyképességére,

- A vállalkozások menedzsment szemlélete gyenge, hangsúlyt kell helyezni a megfelelő szakismeret birtokában lévő munkaerő alkalmazására, amely támogatási és képzési programok segítségével hozható létre.

A globális versenyben a gazdasági szereplők nem egymástól elszigetelten működnek, hanem különböző módon együttműködnek. A szereplők (nagy- és kisvállalatok, tudományos kutatóhelyek, képzési intézmények, stb.) keresletre reagáló, a kommunikáció eszközeit használó együttműködések.

A program tartalma

- Szervezett üzleti háttérszolgáltatások térségi összehangolása, szolgáltatásokhoz való hozzáférés segítése, információnyújtás (pl. weblap, speciális rendezvények, konferenciák szervezése, stb.),
- Képzési programok összehangolása, igény-alapú programok kialakításának iniciálása, partnerség szervezése, menedzselésben való részvétel,
- Vállalkozások együttműködésének elősegítése - a hasonló területeken működő vállalkozások egymás partnereivé válása érdekében meg kell teremteni a vállalatok közötti együttműködés lehetséges platformjait – ennek intézményes feltételeinek megteremtéséhez való hozzájárulás kezdeményezéssel (klubok, egyesületek, stb.),
- Területi gazdasági együttműködések kezdeményezése (oktatási szféra, önkormányzatok, gazdasági szervezetek, vállalkozások, kutatóhelyek, stb.) kistérségek gazdaságfejlesztési stratégia-kidolgozásának segítése.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- Települési önkormányzatok, kistérségek, Pest Megyei Területfejlesztési Tanács, BAFT, kerületi önkormányzatok,
- vállalkozások, kereskedelmi- és iparkamarák, érdekszövetségek,
- PMVA, BVK

A program végrehajtásának háttere:

A BAFT feladata elsősorban a témában EU- s és egyéb vállalkozás, technológia és a vállalkozások humán erőforrás hátterének fejlesztésére létrehozott eszközök, forráslehetőségek összehangolása; szükség szerint célzott vizsgálatok

(igényfelmérés) elvégzése, koordinálása, valamint projektek iniciálása, projektekben partnerszervezetként való megjelenése.

A program forrsháttere:

GOP, KMOP, TAMOP, TRFC

9. Program: Térésmarketing, információszolgáltatás

A program háttere, célja

A várostérséget pozícionálni kell a Kárpát-medencei nagyvárosok piacán, versenyelőnyt kell kialakítani mentális érzelmi eszközökkel, a főváros és térsége kulturális, esztétikai és imázs elemeinek felhasználásával. Ki kell alakítani azt a képet a térség egészéről, amely megteremtheti az önazonosságát. Egy összetett identitáskataszter és ennek kisugárzására működtetett kulturális-esemény marketing megélhetővé teszi a metropolisz-tér vállalt küldetését, ugyanakkor "befelé" kialakítja az „európai város-tudatot”, kifelé az érzelmi megalapozást, valamint a kiszámíthatóvá válást, a bizalmat.

Egy komplex marketing program megteremti a térség, valamint a jövőkép és összetevőinek, azaz a programok, projektek, helyszínek, valamint az ezt kommunikáló PR pozitív hitelét.

A térség fejlesztési koncepciójával és programjaival összhangban ki kell alakítani a térség ismertté válási stratégiáját, ki kell dolgozni arculatát. Ehhez meg kell határozni a kulcselemeket, meg kell határozni a CI⁴⁰ és a PR⁴¹ faktorok (logo, marketinganyagok, stb.) jelenlegi állását, és meg kell határozni az opciókat a szükséges változtatások és a dinamikus vagy szivárgó akciók megvalósítására.

Meg kell kezdeni egy "kisléptékű" menedzsment-identitásprogram megvalósítását és ki kell dolgozni a komplex térség-arculatépítési program lépéseit, a rendelkezésre állható költségfedezet fényében.

⁴⁰ CI (corporate identity): szervezeti azonosság, röviden összegezve „arculat”, azaz ebben az esetben az egyes mikrokörzetek egymástól elkülönülő jellege, meghatározó jellemző tulajdonságok, intézkedések összessége, melyek azonosítják a mikrokörzetet önmagával, illetve megkülönböztetik más mikrokörzetektől.

⁴¹ Public Relations: a kölcsönös előnyökön alapuló kommunikáció és kapcsolatok tudatos szervezése, melynek célja az egyének, szervezetek és környezetük közötti megértés, valamint a bizalom megteremtése, fenntartása.

A programok és projektek megvalósítására, a gazdaság forrásainak mobilizálására megkezdte a jövőkép "kisugárzását". A térség általános pozitív imázsára alapozott "tudjuk, hogy mit akarunk és tesszük" program keretében lehet megteremteni a programok hátterét, a fejlesztések (és a menedzsment) hitelességét.

A keresletépítés egyik célja, hogy a "meglévő termékünket", azaz a "futó" projekteket és programokat megismertessük a meglévő befektetői piacokon, másrészt új befektetői- és tőkepiacokat hódítsunk meg, illetve, hogy "új termékünket", a vonzó jövőképpel kommunikálható metropolisz-teret felvezessük mind a meglévő, mind pedig a potenciális új piacokon. Mindezt annak érdekében, hogy a visszajelzések, a felkeltett és megismert igények (kereslet) alapján pontosíthassuk kínálatunkat, fejleszthessük új termékünket és tovább alakíthassuk közép- és hosszú távú programjainkat.

Annak érdekében, hogy a város és környéke BEFEKTETÉSI HELYSZÍNNE válhasson, a térség vezetésének fel kell készülnie a befektetői tőke fogadására: aktívan szervezni a céljai megvalósítását, elősegíteni a kész források megtalálását, és bevonását a térség megújításába és dinamikus fejlesztésébe.

A program tartalma

1. alprogram: Térségmarketing

- Kidolgozni a térség arculati elemeit
- Feldolgozni a jövőképet kommunikálható anyagként
- Kidolgozni az imázsépítő, szimbolikus programok portfólióját
- Figyelemfelkeltő eseményeket, rendezvényeket szervezni, megindítani egy kommunikációs folyamatot
- Megkezdeni egyrészt a térség egészének általános pozitívista arculatépítését, a jövőépítő programok speciális akciók propagandáját
- Médiaprogramok szervezése
- Menedzsment imázsépítés, PR stratégia és akciók

2. alprogram: Portfólió-készítés és menedzselés

A mai gyakorlatban a városok és környezetük fejlesztési projektjeinek meghatározását, kidolgozását számos hajtóerő mozgatja, legfőképp a pályázati úton elnyerhető támogatási források megszerzése. A projekt portfólió azonban nem csupán az elemi projektek, programok egyfajta „gyűjteményét” jelenti.

Célja kettős: egyrészt (i) egy „belső” használatú rendszer, mely a döntéshozást segíti az egyes fejlesztési akciókkal kapcsolatban azáltal, hogy az elemi – sokszor az ügyszabályok, projektfelelősök között „szétszóródott” – projektinformációkat egy rendszerben kezeli, ezt folyamatosan aktualizálja, s mindez egy transzparens, jól szervezett rendszerben történik – kiaknázva egyúttal a projektek közötti szinergiákat. A projekt portfólió másrészt (ii) a forrásszervezés nélkülözhetetlen eszköze, a térségfejlesztési kataszterének (kijánlható projektgyűjteményének) alapja, mely egyben a térségmarketing fontos eszköze is.

A projekt portfólió kialakításának fő elemei a következők:

- Akcióterületi programok, városfejlesztési projektek meghatározása
- Projekt portfólió menedzselés eszközrendszerének, működési mechanizmusának kialakítása
- Projektek külső kommunikációja és marketingje
 - Befektetői broszúrák, projektportfóliók (kataszterek) kidolgozása
 - Projekt-tender (felhívás “táncra”, projektek kifejlesztésére)
 - Direkt marketing akciók
 - Befektetői konferenciák, konzultációk marketing-koncepciójának kidolgozása, illetve ezek megszervezése itthon és a célterületeken, a “piacokon”

A programban érintett térségek

Egyrészt a program általában minden térséget épít, az imázs, a piaci jelenlét általában pozicionálja a metropolisz-teret, mint a lehetséges befektetési helyszínek összességét.

Másrészt a célban megjelenik a konkrét helyszínek, projektek piackapcsolatainak és a befektetői kapcsolatoknak a kiépítése, ezáltal minden térséget, minden szektort érint, amelyik önmagát pozicionálja. A metropolisz-tér kulcsprojektjeit a BAFT pozicionálja és készíti elő. Indirekt módon érinti a partnert, azaz a befektetői piacot is, amelyre vonatkozóan stratégia kidolgozása szükséges.

A program megvalósításában érintett szervezetek

- BAFT, helyi önkormányzatok,
- külkereskedelmi képviselők, turizmus képviselők, lobbycsoportok, Kereskedelmi és Iparkamarák

- Marketing szövetség, ITDH, médiák, Pest megye és Budapest tervezési osztályai (kiajánlás)

A program végrehajtásának háttere:

CI, PR és marketingkommunikációs program kidolgozását, arculati elemek elkészítését a BAFT kezdeményezheti és menedzseli. Ezekhez társul különböző akciók, rendezvényprogramok megszervezése – ezekhez támogatásszervezési akciók megszervezése – összehangolva esetleg a piacszervezési programmal.

A program forrásháttere:

Lehetséges források: Magyar Turizmus ZRt., önkormányzatok, BAFT saját forrása, vállalkozók, szponzorok, TRFC

XI. Stratégiai program monitoring⁴²

A BAFT Munkaszervezete a térségi monitoring stratégia kidolgozásával megalapozta a területi folyamatok követésének rendszerét, mely három alrendszert határoz meg:

- o szervezeti monitoring,
- o program monitoring és
- o területi monitoring.

A BAFT Térségi Monitoring Stratégia által megadott keretek között ki kell dolgozni a Térségi Monitoring Rendszer Működési és Módszertani Kézikönyvét. A két dokumentum együttes alkalmazása biztosítja a Tanács monitoring rendszerének szigorú leszabályozását, eleget téve a rendszerrel szemben támasztott követelményeknek és a meghatározott alapelveknek.

Területi monitoring alrendszer

A koncepció és stratégiai program alap állításainak rendszeres – a monitoring stratégia által javasoltan háromévente történő – felülvizsgálata, a térségi folyamatok értékelése. (Gyakorlatilag a stratégiai program esetleg szükségszerű aktualizálásának első lépése).

A koncepció és stratégiai program, illetve a kiemelt programok felhasználásával először fel kell állítani az alapmutatók bázisát, és azt az indikátorrendszert, mely a folyamatos nyomon követést lehetővé teszi (hozzáférhető, megbízható információforrások).

Program (projekt) monitoring alrendszer

A Tanács által koordinált operatív programok, valamint a kapcsolódó projektek nyomon követése, értékelése és hatásvizsgálata tartozik az alrendszer alá, mely hozzájárul a Tanács területfejlesztéssel és területrendezéssel összefüggő egyeztető, összehangoló és koordináló tevékenységét segítő stratégiai döntések megalapozásához. A monitoring stratégiát alapul véve feladatai a következők:

⁴² a fejezet a BAFT Térségi Monitoring Stratégiájának (2006) felhasználásával készült

- a projektek élettartama alatti pénzügyi és szakmai monitoring tevékenység, értékelés és ellenőrzés elvégzése,
- az operatív programok teljesülésének vizsgálata érdekében a kapcsolódó projektek monitoring-eredményeinek összefoglalása és értékelése az operatív célok tekintetében,
- megfelelő és megbízható tájékoztatás nyújtása a területi politika érvényesülésének, továbbá a Tanács területfejlesztési és területrendezési eszköztárának felülvizsgálatához a Tanács programozási és finanszírozási tevékenységéről.

A program (projekt) monitoring alrendszer tevékenységeit a monitoring stratégia a következőképp határozta meg:

Az **előkészítő szakasz** a kapcsolódó indikátorbázis kialakítását, a hatásvizsgálatot, és az előzetes értékelést tartalmazza. Az előzetes értékelés feladata a hatásvizsgálatnak a tervezett beavatkozások várható hatásaira vonatkozó megállapításait figyelembe véve a vizsgált projektterv megvalósításának támogatása, vagy elutasítása, illetve a javasolt módosítások előterjesztése.

A **közbenső szakasz** a program, illetve projektek életciklusának szakaszaihoz kapcsolódó monitorozást, valamint a közbenső értékelés(ek)e)t és ellenőrzés(ek)e)t tartalmazza, tulajdonképpen a kiválasztott mutatók következetes figyelemmel kísérése és értékelése.

A **lezáró szakasz** a projektnyilvántartás és a projektzáró jelentés elkészítését, a pénzügyi elszámolás lebonyolítását, és az eredmények visszacsatolásához szükséges szabványtervek létrehozását tartalmazza.

A monitoring stratégia felelősként külső monitoring szakértők bevonását javasolja, mely munka ellenőrzését és értékelését az Operatív Fejlesztési Bizottság, valamint az Ellenőrzési és Monitoring Bizottság végezné. Az adminisztrációt előtérbe helyező szemlélet helyett ugyanakkor javasoljuk a Munkaszervezet és a projektmenedzserek aktív bevonását – elsősorban az előkészítő és közbenső szakasz során, a projektgazdákkal történő közvetlen kapcsolattartás és a folyamatokat segítő, menedzselő feladat hatékony elvégzése végett.

A stratégiai programok eredményeit és hatásait akkor lehet hatékonyan mérni és értékelni – s megkülönböztetni az egyéb fejlesztési / támogatási beavatkozások eredményeként előálló hatásoktól, változásoktól - amennyiben elkészülnek az operatív programok, konkrét cselekvési tervek, projektek. Kiéppül az ezekre vonatkozó eredmény- és hatásindikátorok rendszere a bázisszámokkal, illetve az indikátorok forrásának megjelölésével. Itt egyrészt a konkrét projekthez / programhoz, másrészt külső, független, elsősorban a hatások mérésére alkalmas indikátor-alrendszer felállítása szükséges.

Szervezeti monitoring alrendszer

A programok, projektek, s végső soron a koncepció és stratégiai program megvalósításának egyik kulcseleme, hogy a BAFT és annak munkaszervezete, az állandó bizottságok, a Kistérségi és a Kerületi Egyeztető Fórum milyen hatékonysággal tudja a megvalósítás folyamatát szervezni, menedzselni. A jogszerűség, szabályszerűség mérése és értékelése mellett ezért különösen fontosnak tartjuk, hogy a programok végrehajtásában a BAFT tevékenysége szintén folyamatos értékelésre kerüljön.

XII. A programok eredményességének indikátorai

Prioritások	Eredménymutatók
<p>A térszerkezet, kiegyensúlyozása, élhető és hatékony várostérség feltételeinek megteremtése</p> <ul style="list-style-type: none"> - Urbanizált centrumok, társközpontok rendszerének kialakítása és fejlesztése - Fenntartható fejlődés térbeli struktúráinak meghatározása és irányított-koordinált fejlesztése - Közlekedési rendszerek és hozzáférés fejlesztése - A környezeti állapot, környezetminőség védelme és fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> - Eljutási idő közforgalmú közlekedéssel csökken - Átszállások számának csökkenése - Utazási idő csökken - Utasszám-növekedés - Környezeti terhelés csökken - Közlekedési balesetek száma csökken - Lakóépületek rehabilitációjára, felújítására fordított pénzmennyiség nő - Társközpontokban új szolgáltatások száma és minősége nő - A fejlesztések során igénybe vett területekből a barnamezős területek aránya nő - Nő a rehabilitált területek nagysága - Az ipari ökoszisztémában megvalósult új beruházás összege nő - A környezeti terhelés mérési eredményeinek javítása - A mérőhálózaton mért szennyezőanyagok volumenének és arányának csökkenése, kiemelten az egészségre ártalmas anyagokra. - A környezet-egészségügyi mutatók változása, a légszennyezettséggel összefüggő légzőszervi és allergiás megbetegedések számának csökkenése - A levegőszennyezés által terhelt térségben élők számának csökkentése - ökológiai állapot javulása a VKI monitoring rendszer adatai alapján - új, vízhez kötődő idegenforgalmi szolgáltatások számának növekedése - Az erdőterület növekedése (ha-ban), illetve az erdőterület arányának változása a ZÖLDÖVEZET kijelölt területén belül - Rét-, legelőterületek növekedése (ha-ban) illetve területi arányának változása a ZÖLDÖVEZET kijelölt területén belül - A védett és a helyileg védett területek arányának növekedése a térségben - A rekreációs területek fogadóképességének javulása; - A civil szervezetek által lebonyolított táj- és természetvédelmi projektek számának növekedése - A kijelölt túra- és kerékpárutak, tanösvények és egyéb szabadidős szolgáltatások számának növekedése
<p>Társadalmi Innováció, térségi kohézió erősítése, a társadalmi tőke növelése</p> <ul style="list-style-type: none"> - Keresletre reagáló és felkészülő foglalkoztatási és képzési rendszer feltételeinek megteremtése - Szociális és egészségügyi ellátórendszerek területi összehangolása, hozzáférhetőség biztosítása 	<ul style="list-style-type: none"> - Rendszeres, megbízható és hozzáférhető adatszolgáltatás kiépülése - A foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok javulása - Foglalkoztatási célú, illetve hátrányos helyzetű munkavállalók munkaerő-piaci beilleszkedését segítő intézményesült partnerségek számának növekedése

	<ul style="list-style-type: none"> - Kereslet feltárása - Gyakorlati tanrend módosulásának mértéke - Képzési rendszerből kilépők elhelyezkedési mutatói (1 éven belül arányuk) - Az elsődleges munkaerő-piacon elhelyezkedett, programból való kilépést követően több mint hat hónapig foglalkoztatott személyek számának növekedése - Esélyegyenlőségi Tervet bevezető cégek számának növekedése - A képzés alatti embernapok száma - Teremtett és megőrzött munkahelyek száma (emberév) nő - A lakosság és a munkavállalók képzettségi szintjének növekedése - Erősödik a munkaerő tematikus mobilitása - A hátrányos helyzetű csoportok, személyek helyzetének javulása - Az agglomerációs foglalkoztatási, vállalkozási mutatók javulása - Csökken a térségen belüli egészség-egyenlőtlenség - Javul a beteg-elégedettség - Gazdaságossági mutatók javulása az egészségügyben - Életminőség-mutatók javulása - Egészségtudatosság növekedése
<p>Gazdaság-fejlesztés, piac- és hálózatépítés</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turizmusfejlesztés - A gazdasági szektor innovációjának támogatása - Térségmarketing, információszolgáltatás 	<ul style="list-style-type: none"> - Turisztikai kínálat bővülése - „in-house” fejlesztések növekedése - kkv-k innovációs együttműködéseinek száma - növekedés - innovációs kiadások növekedése - új piacon, illetve új termékkel való megjelenés számának növekedése - volatilitási arány - A kulturális rendezvényeken részt vevők száma nő - Látogatószám-növekedés - Tartózkodási idő növekedése - Idegenforgalomból származó bevételek növekedése - Szezonális ingadozások csökkentése - Vállalkozások rentabilitásának erősödése - A tudásközpontok által generált új munkahelyek száma és árbevétele nő - K+F tevékenységbe bevont egyetemi hallgatók és doktoranduszok, kutatók száma nő - Nő a tevékenységben részt vevő kutatóhelyek és vállalkozások száma - A klasztertagok árbevétele és hozzáadott értéke nő - A vállalkozásoknál jelentkező hozzáadott érték nő - Új munkahelyek jönnek létre - Új technológia-intenzív vállalkozások

	<p>(spin-off, start-up) száma.</p> <ul style="list-style-type: none">- Új kutatási projektekbe bekapcsolódó oktatók, kutatók számának növekedése.- Tudományos ismeretterjesztő rendezvények száma tudományosan minősített fők számának növekedése
--	--

XIII. Felhasznált Források

- Új Magyarország Fejlesztési Terv (Magyarország Nemzeti Stratégiai Referenciakerete) A Magyar Köztársaság Kormánya, Változat: 2006 október 25.
- Új Magyarország Fejlesztési Terv, 2007. május 7. (Európai Bizottság által elfogadott végső dokumentum)
- Budapest Városfejlesztési Konceptiója – 2002., Városkutatás Kft.
- Budapesti Agglomeráció Gazdaságfejlesztési Programja – III. fázisú eredménydokumentáció; Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács; 2006.
- Budapesti Agglomeráció Egészségfejlesztési Programja – III. fázisú eredménydokumentáció; Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács; 2006.
- Budapesti Agglomeráció Humán erőforrás-fejlesztési Programja - III. fázisú eredménydokumentáció; Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács, 2006.
- Budapesti Agglomeráció Környezetgazdálkodási Programja - III. fázisú eredménydokumentáció; Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács, 2006.
- Budapesti Agglomeráció Közlekedésfejlesztési Programja; II. fázisú eredménydokumentáció; Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács, 2006.
- Közép-Magyarországi Operatív Program 2007-2013 – Egyeztetési Változat; Magyar Köztársaság kormánya; 2006. október 16.
- Közép-Magyarországi Operatív Program 2007-2013 – Elfogadott Változat; Magyar Köztársaság kormánya; 2006. december 20.
- Közép-Magyarországi Komplex Operatív Programja 2007-2013 – 3. Változat, Pro Régió Ügynökség; 2006. július 26.
- Közép-Magyarországi Operatív Program 2007-2013 – Akciótervek, 2007.05. 25.-i, társadalmi egyeztetésre bocsátott változatok
- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió I-II. rész; 2005.
- Országos Területfejlesztési Konceptió; Országos Területfejlesztési Hivatal, 2005.
- Podmaniczky Program – Budapest Középtávú Városfejlesztési Programja; Városkutatás Kft. a 2005. június 29-i Fővárosi Közgyűlésen elfogadott módosításokkal kiegészített változat
- A Budapesti Agglomeráció társadalmi-gazdasági jellemzői, 2002, KSH

- Területi Statisztikai Évkönyv, Budapest Statisztikai Évkönyve, Pest Megyei Statisztikai Évkönyv (2001, 2002, 2003, 2004. évi kiadványok)
- A Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács Térségi Monitoring Stratégiája, 2006, BAFT Munkaszervezete
- Városi fenntarthatóság és Budapest Városfejlesztési Konceptiója („Világfalu, vagy világváros” képzéssorozat), 2004, Tosics Iván
- Margaréta Program (Stratégiai Keretprogram Javaslat), 2003, Ecorys Magyarország Kft.
- Pest Megye Struktúraterve, 2003, Pest Megye Struktúraterv Szakértői Konzorcium
- Pest Megyei Területfejlesztési Stratégia és operatív program, 2003.
- A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsa Területfejlesztési Konceptiója, 1999 (Elfogadva a 71/1999. (XI. 3.) BAFT sz. határozattal)
- A Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanácsa Stratégiai Programja, 1999 (Egyeztetésre bocsátva a 72/1999. (XI. 3.) BAFT sz. határozattal)
- Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve (hatályba lépés: 2005. 09. 01.)
- Budapest Fejlesztési Pólus Stratégiai Konceptiója, harmadik munkaverzió, MTA RKK Budapesti Osztály, Városkutatás Kft.; 2006. március 13.
- Pest Megyei Területfejlesztési Konceptió és Stratégiai Program (Quo Vadis). 2002
- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (96/2005. (XII. 25.) OGY határozat)
- Közép-magyarországi régió Stratégiai Terve 2007-2013, 2005. március, (2006 márciusi aktualizált változat) Pro Régió Ügynökség

Melléklet

A Budapesti Agglomeráció szektorainak KSH általi lehatárolása:

Északi szektor települései: Csomád, Csörög, Dunakeszi, Fót, Göd, Órbottyán, Sződ, Sződliget, Vác, Vácrátót

Keleti szektor települései: Csömör, Erdőkeres, Gödöllő, Isaszeg, Kerepes, Kistarcsa, Mogyoród, Nagytarcsa, Pécel, Szada, Veresegyház

Délkeleti szektor települései: Alsónémedi, Ecsér, Felsőpakony, Gyál, Gyömrő, Maglód, Ócsa, Üllő, Vecsés

Déli szektor települései: Délegyháza, Diósd, Dunaharaszti, Dunavarsány, Érd, Halásztelek, Majosháza, Pustazámor, Sósút, Százhalombatta, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Taksony, Tárnok, Tököl

Nyugati szektor települései: Biatorbágy, Budajenő, Budakeszi, Budaörs, Herceghalom, Páty, Perbál, Telki, Tinnye, Tök, Törökbálint, Zsámbék

Északnyugati szektor települései: Budakalász, Csobánka, Dunabogdány, Kisoroszi, Leányfalu, Nagykovácsi, Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisjászfalu, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisszentkereszt, Pilisszentlászló, Pilisvörösvár, Pócsmegyer, Pomáz, Remeteszőlős, Solymár, Szentendre, Szigetmonostor, Tahitófalu, Üröm, Visegrád

Területre és népességre vonatkozó adatsorok Budapestre, a budapesti agglomerációra, és az agglomeráció szektoraira 1999 és 2005.

Megnevezés	terület (km ²)	1999			2005		
		lakó-népesség	népesség a 1990. év %-ában	népsűrűség (fő/km ²)	lakó-népesség	népesség a 1999. év %-ában	népsűrűség (fő/km ²)
Budapest	525	1 811 552	90%	3 451	1 698 106	93,73	3 234
Agglomeráció társközpontjai	616	343 778	107%	558	383 699	111,61	623
Agglomeráció egyéb települései	1 397	296 731	119%	212	353 883	119,26	253
Budapesti Agglomeráció	2 013	640 509	112%	318	737 582	115,15	366
Északi szektor	238	107 286	108%	451	117 263	109,29	492
Keleti szektor	316	99 678	114%	315	117 311	117,68	371
Délkeleti szektor	317	87 984	108%	278	97 579	110,90	308
Déli szektor	366	163 951	115%	448	193 462	117,99	528
Nyugati szektor	304	70 879	112%	233	84 642	119,41	279
Északnyugati szektor	472	110 731	117%	235	127 325	114,98	270

Forrás: KSH

Természetes szaporodás, belföldi vándorlási különbözet Budapesten, a budapesti agglomerációban, és az agglomeráció szektoraiban 1999-2005, valamint 1000 lakosra lebontva 1999-ben és 2005-ben.

Megnevezés	1999		2005		1999		2000	
	Természetes szaporodás ill. fogyás	Vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet
	1000 lakosra		1000 lakosra					
Budapest	-6,9	-7,9	-4,4	-2,6	-12 650	-14 409	-10 293	-18 376
Agglomeráció társközpontjai	-2,0	15,3	0,1	12,6	-669	5 211	-139	4 302
Agglomeráció egyéb települései	-2,3	27,4	0,8	19,5	-684	8 031	-283	7 964
Budapesti Agglomeráció	-2,1	20,9	0,4	15,9	-14 003	-1 167	-10 715	-6 110
Északi szektor	-2,5	13,2	-0,4	12,9	-266	1 413	-146	1 128
Keleti szektor	-2,7	25,1	1,0	15,1	-264	2 475	-56	1 705
Délkeleti szektor	-3,0	12,5	-2,5	10,2	-266	1 091	-212	1 361
Déli szektor	-1,6	25,8	1,0	17,9	-265	4 183	-2	4 487
Nyugati szektor	-0,8	21,6	1,5	20,4	-56	1 516	13	1 137
Északnyugati szektor	-2,2	23,4	1,3	18,0	-236	2 564	-19	2 448

Forrás: KSH

Megnevezés	2001		2002		2003		2004	
	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet
Budapest	-10 020	-14 200	-8 913	-11 058	-9 267	-10 279	-8 070	-7 239
Agglomeráció társközpontjai	-24	4 355	-485	4 405	-80	5 671	-71	5 141
Agglomeráció egyéb települései	-106	7 409	86	8 564	-78	9 311	203	7 945
Budapesti Agglomeráció	-10 150	-2 436	-9 312	1 911	-9 425	4 703	-7 938	5 847
Északi szektor	-181	725	-293	1 359	-139	1 527	-81	1 568
Keleti szektor	21	2 442	-38	2 543	33	2 840	15	2 371
Délkeleti szektor	-156	1 096	-274	1 029	-227	1 483	-247	1 149
Déli szektor	-8	3 537	33	3 659	67	4 394	182	3 654
Nyugati szektor	171	1 539	104	1 759	59	1 924	115	1 684
Északnyugati szektor	23	2 425	69	2 620	49	2 814	148	2 660

Forrás: KSH

Megnevezés	2005	
	Természetes szaporodás ill. fogyás	Belföldi vándorlási különbözet
Budapest	-7531	-4450
Agglomeráció társközpontjai	53	4815
Agglomeráció egyéb települései	269	6836
Budapesti Agglomeráció	-7209	7201
Északi szektor	-45	1498
Keleti szektor	119	1759
Délkeleti szektor	-242	987
Déli szektor	195	3433
Nyugati szektor	129	1707
Északnyugati szektor	166	2267

A népesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint, nemenként, 2001. február 1. (százalék), Budapesten és a budapesti agglomerációban.

Megnevezés	Foglalkozta-tott	Munka-nélküli	Inaktív kereső	Eltartott	Összesen
Férfi					
Budapest	47,6	3,5	23,3	25,7	100,0
Agglomerációs övezet	46,3	3,8	21,1	28,8	100,0
Ezen belül: város	46,8	3,7	20,7	28,8	100,0
község	45,7	3,9	21,6	28,8	100,0
Agglomeráció összesen	47,2	3,6	22,7	26,6	100,0
Nő					
Budapest	37,2	2,3	38,1	22,4	100,0
Agglomerációs övezet	35,5	2,4	34,6	27,5	100,0
Ezen belül: város	36,1	2,4	34,3	27,2	100,0
község	34,6	2,4	35,0	28,1	100,0
Agglomeráció összesen	36,8	2,3	37,1	23,8	100,0
Összesen					
Budapest	42,0	2,8	31,3	23,9	100,0
Agglomerációs övezet	40,7	3,1	28,1	28,1	100,0
Ezen belül: város	41,2	3,0	27,8	27,9	100,0
község	40,0	3,1	28,5	28,4	100,0
Agglomeráció összesen	41,6	2,9	30,4	25,1	100,0

Forrás: KSH

A foglalkoztatottak napi ingázása, 2001. február 1. Budapesten és a budapesti agglomerációban.

Megnevezés	Helyben lakó foglalkoztatott	Ebből: eljáró (ingázó)	Budapestről az övezetbe, illetve az övezetből Budapestre ingázó	A helyben lakó foglalkoztatottakból az ingázók aránya, %
Budapest	746 018	64 976	22 743	8,7
Agglomerációs övezet együtt	274 974	162 436	110 315	59,1
Ebből: város	164 118	89 074	63 343	54,3
Község	110 856	73 362	46 972	66,2
Agglomeráció összesen	1 020 992	227 412	133 058	22,3

Forrás: KSH

8 osztályt végzetek és nem végzetek száma.

	2001	2006	2016
8 osztályt végzett			
főváros	114366	92914	53603
övezet	70021	64094	43060
agglomeráció	184387	157008	96663
8 osztály nélkül			
főváros	5497	4744	3522
övezet	2700	2734	2390
agglomeráció	8197	7478	5912

Forrás: Habcsek László: „Munkaerő-kínálati projekció 2001-2021”

Korösszetétel és öregségi index Budapesten, a budapesti agglomerációban, és az agglomeráció szektoraiban, 1997-ben és 2005-ben.

Megnevezés	1997				2005			
	Korösszetétel %-ban			Öregségi index	Korösszetétel %-ban			Öregségi index
	-14	15-59	60-		-14	15-64	65-	
Budapest	14,0%	63,5%	22,5%	160,6	12,4	69,4	18,1	146,1
Agglomeráció társközpontjai	17,7%	66,2%	16,1%	90,9	17,0	70,4	12,7	74,6
Agglomeráció egyéb települései	17,7%	65,3%	17,0%	95,5	17,3	69,8	12,9	74,5
Budapesti Agglomeráció	17,7%	65,8%	16,5%	93,0	17,2	70,0	12,8	74,5
Északi szektor	17,3%	66,2%	16,5%	94,9	16,6	70,8	12,6	75,9
Keleti szektor	18,2%	65,0%	16,8%	92,5	17,1	69,9	13,0	76,0
Délkeleti szektor	17,8%	64,8%	17,4%	98,0	17,2	69,6	13,2	76,3
Déli szektor	17,8%	66,6%	15,6%	88,0	16,9	70,2	12,8	75,7
Nyugati szektor	17,5%	66,0%	16,5%	94,2	17,5	69,8	12,8	73,1
Északnyugati szektor	17,8%	65,4%	16,8%	94,3	17,7	69,9	12,4	70,4

Forrás: KSH

Lakásállomány Budapesten, a budapesti agglomerációban, és az agglomeráció szektoráiban 1999-2004.

Megnevezés	1999				2000				2001			
	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya
Budapest	823 690	2 904	1,6	43,8%	823 690	3 113	1,7	40,4%	823 275	4 434	2,5	36,1%
Agglomeráció társközpontjai	123 799	1 372	4,0	48,0%	123 799	1 484	4,3	47,8%	130 715	1 817	5,1	51,0%
Agglomeráció egyéb települései	102 115	1 505	5,1	46,7%	102 115	1 913	6,4	47,3%	112 443	2 436	7,8	52,4%
Budapesti Agglomeráció	1 049 604	5 781	2,4	45,5%	1 049 604	6 510	2,7	44,1%	1 066 433	8 687	3,6	43,8%
Északi szektor	39 594	416	3,9	35,3%	39 594	445	4,1	26,5%	41 124	476	4,3	43,5%
Keleti szektor	33 640	432	4,4	46,1%	33 640	502	5,0	52,0%	36 617	599	5,7	54,6%
Délkeleti szektor	31 850	249	2,8	39,8%	31 850	296	3,3	35,1%	32 570	436	4,7	42,2%
Déli szektor	57 203	841	5,2	48,0%	57 203	1 108	6,7	49,5%	63 595	1 367	7,9	50,0%
Nyugati szektor	25 834	394	5,6	58,1%	25 834	439	6,1	61,0%	27 681	590	7,9	62,9%
Északnyugati szektor	37 793	545	5,0	51,9%	37 793	607	5,4	51,7%	41 571	785	6,9	54,9%

Forrás: KSH

Megnevezés	2002				2003				2004			
	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya
Budapest	829 259	6 473	3,7	29,3%	834 939	6 313	3,7	26,0%	844 469	10 152	6,0	20,4%
Agglomeráció társközpontjai	132 663	2 050	5,7	45,9%	134 874	2 393	6,5	51,0%	137 572	2 897	7,7	56,2%
Agglomeráció egyéb települései	115 151	2 788	8,7	53,5%	118 288	3 251	9,8	55,2%	121 887	3 705	10,9	58,0%
Budapesti Agglomeráció	1 077 073	11 311	4,7	38,3%	1 088 101	11 957	5,0	38,9%	1 103 928	16 754	6,9	34,9%
Északi szektor	41 628	570	5,1	40,7%	42 514	968	8,6	45,2%	43 316	869	7,6	58,8%
Keleti szektor	37 450	853	7,9	51,6%	38 373	966	8,7	61,1%	39 471	1 123	9,9	57,8%
Délkeleti szektor	32 979	435	4,7	53,8%	33 541	628	6,6	55,4%	34 212	744	7,8	64,4%
Déli szektor	64 979	1 432	8,1	43,5%	66 398	1 465	8,0	53,7%	68 148	1 827	9,8	55,3%
Nyugati szektor	28 335	668	8,7	58,5%	29 003	698	8,8	47,1%	29 779	814	10,0	58,8%
Északnyugati szektor	42 434	880	7,5	58,2%	43 333	919	7,7	56,8%	44 533	1 225	99,7	53,1%

Megnevezés	2005			
	Lakás-állomány	Épített lakások száma	Épített lakások száma (1000 lakosra)	4 és annál több szobás lakások aránya
Budapest	856 181	12 303	7,3	14,9
Agglomeráció társközpontjai	140 184	2 809	7,4	52,5
Agglomeráció egyéb települései	124 412	2 650	7,6	58,5
Budapesti Agglomeráció	264 596	17 762	7,5	55,4
Északi szektor	44 315	1 065	9,1	42,7
Keleti szektor	40 344	913	7,9	64,3
Délkeleti szektor	34 806	645	6,6	56,1
Déli szektor	69 499	1 424	7,4	54,7
Nyugati szektor	30 284	568	6,8	55,5
Északnyugati szektor	45 348	844	6,7	62,6

Humán és kommunális infrastruktúra Budapesten, a budapesti agglomerációban, és az agglomeráció szektoraiban 1999-2005.

Humán infrastruktúra (bölcsődék, óvodák)

Magnevezés	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos	bölcsödei férőhely / 10.000 lakos	óvodai férőhely / 1.000 lakos
Budapest	51	30	48	30	48	29	48	30	48	30	47	30	48	30
Agglomeráció társközpontjai	32	36	32	36	30	33	28	33	31	33	30	33	28	33
Agglomeráció egyéb települései	13	35	13	35	12	34	9	34	11	35	10	34	9	35
Budapesti Agglomeráció	43	31	41	31	40	31	39	31	40	31	39	31	39	32
Északi szektor	19	39	19	39	18	36	19	35	19	36	19	36	18	35
Keleti szektor	23	35	22	35	21	33	20	34	21	34	20	35	19	36
Délkeleti szektor	14	34	14	34	13	32	13	32	13	32	13	32	13	33
Déli szektor	27	32	36	32	25	30	21	29	24	31	24	30	21	29
Nyugati szektor	37	40	37	40	36	35	33	36	37	35	36	35	32	37
Északnyugati szektor	19	36	19	36	18	37	12	37	14	36	12	36	12	38
Országos átlag	26	36	25	36	24	35	24	35	24	35	23	35	24	35

Forrás: KSH

Kommunális infrastruktúra (vezetékes gáz, közüzemi víz és szennyvíz ellátottság)

Megnevezés	1999			2000			2001		
	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya
Budapest	397	98,1	91	404	97,9	91,3	420	98,4	92,6
Agglomeráció társközpontjai	302	91,1	45,3	311	94,4	49	308	97,2	52,3
Agglomeráció egyéb települései	287	88,4	33,8	300	90	41,8	300	93	45
Budapesti Agglomeráció	370	96,3	80,1	378	96,7	81,4	388	97,7	82,6
Északi szektor	320	95	50,4	327	95,7	51,4	327	97	51,8
Keleti szektor	301	93,1	42	310	94,5	43,9	304	97,2	44,7
Délkeleti szektor	287	86,7	18	295	89,2	29,1	290	90,9	42,3
Déli szektor	308	92	30,2	320	93,2	37,7	316	98	42,5
Nyugati szektor	293	79,2	60,5	305	90,9	63,7	301	96,5	64,5
Északnyugati szektor	256	88,5	47,3	269	89,7	55,5	277	90	54,4
Országos átlag	273	91,4	49,1	282	92	51	285	92,9	53,5

Budapesti Agglomeráció Területfejlesztési Kon koncepciója és Stratégiai Programja 2006-2007

Megnevezés	2002			2003			2004		
	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya
Budapest	428	98,1	93,3	429	98,3	94,1	431	98,5	95
Agglomeráció társközpontjai	314	97,7	54,6	319	97,5	59	323	97,6	62,1
Agglomeráció egyéb települései	305	94	50	309	93,6	53,6	316	93,5	59,3
Budapesti Agglomeráció	394	97,6	83,9	395	97,7	85,4	398	97,8	87
Északi szektor	332	97,4	53	338	96,8	58,4	343	97	68,2
Keleti szektor	308	97,7	47,1	313	97,6	50,4	317	98,1	56,3
Délkeleti szektor	296	91,9	51,3	300	93,4	56,6	305	93,6	61,2
Déli szektor	324	97,9	45,9	329	96,6	49	334	96,1	51,6
Nyugati szektor	305	96,5	66,9	307	95,7	67,4	309	94,8	67,6
Északnyugati szektor	284	92,7	58	287	93,1	63,8	295	93,8	66,9
Országos átlag	293	93	56	300	93,3	59,1	307	93,7	62,2

Megnevezés	2005		
	vezetékes gázt fogyasztó háztartás 1000 lakosra	közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya	közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya
Budapest	432	98,0	95,7
Agglomeráció társközpontjai	329	96,7	64,0
Agglomeráció egyéb települései	320	93,3	61,6
Budapesti Agglomeráció	400	97,3	87,9
Északi szektor	349	96,0	68,8
Keleti szektor	323	96,8	59,9
Délkeleti szektor	310	93,9	64,7
Déli szektor	341	95,9	53,7
Nyugati szektor	310	94,5	68,6
Északnyugati szektor	299	92,9	68,4
Országos átlag	313	94,0	64,9

Forrás: KSH

Vállalkozások (regisztrált egyéni és társas, összes) száma Budapesten, a budapesti agglomerációban, és az agglomeráció szektoraiban 1999-2004, valamint fajlagos számuk 1000 főre vetítve 1999-ben és 2004-ben.

Megnevezés	1999			2000			2001			2002		
	társas	egyéni	összesen	társas	egyéni	összesen	társas	egyéni	összesen	társas	egyéni	összesen
Budapest	138 200	98 856	237 056	146 426	102 250	248 676	149 149	90 277	239 426	153 016	90 911	243 927
Agglomeráció társaközpontjai	15 193	18 684	33 877	16 873	19 635	36 508	18 103	18 939	37 042	19 376	18 964	38 340
Agglomeráció egyéb települései	10 215	14 306	24 521	11 930	14 828	26 758	13 235	14 337	27 572	14 628	14 846	29 474
Budapesti Agglomeráció	163 608	131 846	295 454	175 229	136 713	311 942	180 487	123 553	304 040	187 020	124 721	311 741
Északi szektor	3 890	5 745	9 635	4 370	5 984	10 354	4 720	5 801	10 521	5 074	5 734	10 808
Keleti szektor	3 318	5 002	8 320	3 881	5 169	9 050	4 278	5 088	9 366	4 712	5 257	969
Délkeleti szektor	2 181	4 137	6 318	2 524	4 285	6 809	2 811	4 056	6 867	3 077	4 089	7 166
Déli szektor	6 230	8 342	14 572	7 078	8 756	15 834	7 692	8 428	16 120	8 343	8 645	16 988
Nyugati szektor	4 332	3 712	8 044	4 861	3 925	8 786	5 257	3 815	9 072	5 649	3 923	9 572
Északnyugati szektor	5 457	6 052	11 509	6 089	6 344	12 433	6 580	6 088	12 668	7 149	6 162	13 311

Forrás: KSH

Megnevezés	2003			2004			2005		
	társas	egyéni	összesen	társas	egyéni	összesen	társas	egyéni	összesen
Budapest	161 116	88 477	249 593	193 852	160 761	354 613	201 082	152 969	354 051
Agglomeráció társaközpontjai	21 157	18 906	40 063	25 358	28 470	53 828	26 638	28 270	54 908
Agglomeráció egyéb települései	16 349	14 958	31 307	19 921	22 512	42 433	21 246	22 508	43 754
Budapesti Agglomeráció	198 622	122 341	320 963	239 131	211 743	450 874	248 966	203 747	452 713
Északi szektor	5 579	5 717	11 296	6 723	8 225	14 948	7 072	8 147	15 219
Keleti szektor	5 243	5 272	10 515	6 318	7 825	14 143	6 676	7 811	14 487
Délkeleti szektor	3 389	3 973	7 362	4 137	5 399	9 536	4 364	5 340	9 704
Déli szektor	9 254	8 645	17 899	11 225	12 711	23 936	11 970	12 684	24 654
Nyugati szektor	6 237	3 954	10 191	7 505	6 664	14 169	8 070	6 705	14 775
Északnyugati szektor	7 804	6 303	14 107	9 371	10 158	19 529	9 732	10 091	19 823

Forrás: KSH

Megnevezés	1999			2005		
	1000 főre jutó társas vállalkozások száma	1000 főre jutó egyéni vállalkozások száma	1000 főre jutó összes vállalkozások száma	1000 főre jutó társas vállalkozások száma	1000 főre jutó egyéni vállalkozások száma	1000 főre jutó összes vállalkozások száma
Budapest	76	55	131	118	90	208
Agglomeráció társaközpontjai	44	54	99	69	74	143
Agglomeráció egyéb települései	34	48	83	60	64	124
Budapesti Agglomeráció	255	206	461	338	276	614
Északi szektor	36	54	90	60	69	130
Keleti szektor	33	50	83	57	67	123
Délkeleti szektor	25	47	72	45	55	99
Déli szektor	38	51	89	62	66	127
Nyugati szektor	61	52	113	95	79	175
Északnyugati szektor	49	55	104	76	79	156

Az alábbi táblázat a Pest megyei statisztikai kistérségekben működő (a jogszabály hatására meg- ill. átalakult) *Önkormányzati Területfejlesztési Társulásokat Többcélú Kistérségi Társulásokat, és Kistérségi Fejlesztési Tanácsokat* tartalmazza (szürkével kiemelve a Budapesti Agglomerációval érintett társulásokat)

S. sz.	Statisztikai kistérség	Jogsz. előírásnak megfelelő, a kistérségi fejlesztési tanács feladatait ellátó testület neve
1.	Szobi	Szobi Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása
2.	Váci	Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás
3.	Veresegyházi	Veresegyházi Többcélú Kistérség Önkormányzatainak Társulása
4.	Aszódi	Aszódi Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása
5.	Dunakeszi	Dunakeszi-Fót-Göd Többcélú Kistérségi Társulás
6.	Gödöllői	Gödöllői Kistérségi Fejlesztési Tanács
7.	Nagykáta	Tápió-vidéki Többcélú Kistérségi Társulás
8.	Ceglédi	Ceglédi Többcélú Kistérségi Társulás
9.	Monori	Monor és Térsége Területfejlesztési Önkormányzati Társulás
10.	Gyáli	Gyáli Kistérségi Fejlesztési Tanács
11.	Dabasi	Ország Középe Többcélú Kistérségi Társulás
12.	Ráckevei	Csepel-sziget és Környéke Többcélú Önkormányzati Társulás
13.	Budaörsi	Budaörs Kistérség Többcélú Társulása
14.	Pilisvörösvári	Pilis-Buda-Zsámbék Többcélú Kistérségi Társulás
15.	Szentendrei	Dunakanyari és Pilisi Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulása

Forrás: Pest Megyei Területfejlesztési Tanács